

**Stowarzyszenie na Rzecz Badania,
Rozwoju i Promocji Turystyki**

**RACHUNEK SATELITARNY
TURYSTYKI DLA POLSKI
za rok 2013
i oszacowania za rok 2015**

Warszawa, 2017

Redaktor naukowy:
prof. dr hab. Ewa Dziejic

Autorzy tekstu:
dr hab. Ewa Dziejic, prof. SGH
dr hab. Magdalena Kachniewska, prof. SGH
dr Krzysztof Łopaciński
dr hab. Teresa Skalska, prof. SGTiR

Praca wykonana na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki.

Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki
ul. Piętkowskiego 4 lok. 120, 02-668 Warszawa
tel. +48 606 913 259
e-mail: mariusz.ciechowski99@wp.pl / t.skalska@gmail.com

Spis treści

Wstęp	7
CZEŚĆ I RACHUNEK SATELITARNY TURYSTYKI DLA POLSKI ZA ROK 2013	9
1. Źródła i zakres informacji statystycznej w RST dla Polski	9
1.1. Podstawowe założenia metodologiczne	9
1.2. Spożycie turystyczne	11
1.3. Podaż turystyczna i pracujący	14
1.4. Inwestycje i środki trwałe	15
2. Spożycie turystyczne	17
2.1. Charakterystyka spożycia turystycznego w 2013 roku	17
3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w tworzeniu PKB	25
3.1. Charakterystyka produkcji globalnej i podaży produktów turystycznych w 2013 roku	25
3.2. Charakterystyka wkładu turystyki w tworzenie wartości dodanej i PKB	28
4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2013 roku	30
5. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2013 roku	37
5.1. Nakłady inwestycyjne	37
5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2013 roku	40
6. Uwagi końcowe	41
CZEŚĆ II RACHUNEK SATELITARNY TURYSTYKI DLA POLSKI: OSZACOWANIA ZA ROK 2015	43
1. Podstawowe założenia metodologiczne sporządzania uproszczonej wersji RST za rok 2015	43
1.1. Źródła informacji i zasady dokonywania roszacowań	44
2. Spożycie turystyczne	49
2.1. Charakterystyka spożycia turystycznego w 2015 roku	49
3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w PKB	55
4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2015 roku	56
5. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2015 roku	61
5.1. Nakłady inwestycyjne	61
5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2015 roku	64
6. Schemat obliczania RST w wersji uproszczonej: zmienne i źródła ich szacowania	65
6.1. Spożycie turystyczne	65
6.2. Współczynnik spożycia turystycznego, wartość dodana i wkład turystyki w PKB	66
6.3. Pracujący	66
6.4. Nakłady inwestycyjne i środki trwałe	67
7. Uwagi końcowe	68
TABLICE 2013	69
TABLICE 2015	87

Spis tablic i wykresów

Wykres 2.1. Struktura spożycia turystycznego w 2013 roku według grup konsumentów	17
Wykres 2.2. Struktura spożycia turystycznego ogółem w 2013 r. według produktów	18
Wykres 2.3. Wydatki nierezydentów w 2013 roku według produktów	19
Wykres 2.4. Struktura spożycia turystycznego nierezydentów w 2013 roku	21
Wykres 2.5. Wydatki w turystyce krajowej według produktów w 2013 roku	22
Wykres 2.6. Struktura wydatków w turystyce krajowej według produktów i typów podróży (w %)	23
Wykres 2.7. Krajowe spożycie turystyczne (pieniężne i w naturze) w 2013 roku według produktów i grup nabywców*	24
Wykres 2.8. Zmiany wielkości i struktury krajowego spożycia turystycznego w latach 2008-2013 (w mld PLN)	25
Wykres 3.1. Struktura całkowitej produkcji turystycznej w 2013 r. według typów działalności, ceny bazowe	27
Wykres 3.2. Wkład poszczególnych CRDT w całkowitą produkcję turystyczną w 2011 roku, ceny bazowe	28
Wykres 3.3. Struktura turystycznej wartości dodanej w 2013 r. według źródeł jej wytworzenia	29
Wykres 3.4. Turystyczna wartość dodana brutto wg produktów w 2013 roku (tys. PLN)	30
Wykres 4.1. Pracujący w turystyce w 2013 roku (wszystkie jednostki)	32
Wykres 4.2. Samozatrudnieni w turystyce w 2013 roku (wszystkie jednostki)	33
Wykres 4.3. Pracujący w turystyce w 2013 roku według płci (wszystkie jednostki)	34
Wykres 4.4. Samozatrudnieni w turystyce w 2013 roku według płci (wszystkie jednostki)	35
Tablica 4.1. Pracujący ¹ w turystyce, stan na 31 XII 2013 r. (wszystkie jednostki)	36
Wykres 5.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2013 roku	38
Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2012–2013	39
Wykres 5.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie* 1995-2013	39
Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2011–2013	40
Wykres 5.3. Udział wybranych grup działalności w wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2013 roku	41
Wykres 2.1. Struktura spożycia turystycznego w 2015 roku według grup nabywców	50
Wykres 2.2. Struktura spożycia turystycznego w 2015 roku według produktów	50
Wykres 2.3. Spożycie turystyczne nierezydentów w 2015 roku według produktów	51
Wykres 2.4. Spożycie turystyczne rezydentów w 2015 roku według produktów	53
Wykres 2.5. Spożycie produktów turystycznych w 2015 roku według rodzajów podróży	54
Wykres 3.1. Dynamika wielkości produkcji globalnej wybranych rodzajów działalności w latach 2013-2015	55
Wykres 3.2. Struktura turystycznej wartości dodanej według miejsca wytworzenia	56
Wykres 4.1. Pracujący w turystyce w 2012 roku (wszystkie jednostki)	58
Wykres 4.2. Samozatrudnieni w turystyce w 2012 roku (wszystkie jednostki)	58
Wykres 4.3. Pracujący w turystyce w 2015 roku według płci (wszystkie jednostki)	59
Wykres 4.4. Samozatrudnieni w turystyce w 2015 roku według płci (wszystkie jednostki)	60
Wykres 5.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2015 roku	62
Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2014–2015	63
Wykres 5.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie*	63
Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2013–2015	64

Wykres 5.3. Udział wybranych grup działalności w wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2015 roku.....	65
Tablica 1. Wydatki z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej według produktów i kategorii odwiedzających, wersja netto, ceny nabywcy (mln PLN).....	70
Tablica 2. Wydatki w turystyce krajowej według produktów, rodzajów odwiedzających i typów podróży (tys. PLN, ceny bieżące)	71
Tablica 3. Wydatki w turystyce wyjazdowej według produktów (w mln PLN, ceny bieżące)	72
Tablica 5. Rachunek produkcji.....	74
Tablica 6. Krajowa podaż	78
Tablica 7. Pracujący ¹ w turystyce, stan na 31 XII 2013 r. (wszystkie jednostki).....	80
Tablica 7. - c. d.....	82
Tablica 8a. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2013 roku, ceny bieżące (w mln PLN).....	84
Tablica 8b. Wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2013 roku, ceny bieżące (w mln PLN)	85
Tablica 9a. Liczba podróży i udzielonych noclegów wg rodzajów turystyki i grup nabywców (tys.).....	86
Tablica 9b. Zagraniczna turystyka przyjazdowa: liczba przyjazdów wg wykorzystanych środków transportu (tys.)	86
Tablica I. Krajowe spożycie turystyczne, wersja netto, ceny nabywcy bieżące (w mln PLN)	88
Tablica II. Oszacowanie turystycznego PKB (ceny bieżące, mln PLN)	89
Tablica III. Liczba podróży i udzielonych noclegów wg rodzajów turystyki i grup nabywców.....	90
Tabela IV. Pracujący ¹ w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2015 r.	91
Tablica V. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2015 roku, ceny bieżące (w mln PLN).....	94
Tablica Va. Wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2015 roku, ceny bieżące (w mln PLN)	95
Tablica Vb. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2014–2015.....	96

Wykaz skrótów

CPT	–	charakterystyczne produkty turystyczne
CRDT	–	charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej
FTE	–	ekwiwalent pełnego czasu pracy
MF	–	Ministerstwo Finansów
MFW	–	Międzynarodowy Fundusz Walutowy
NACE Rev. 1	–	Europejska Klasyfikacja Działalności
OECD	–	Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej
PKD	–	Polska Klasyfikacja Działalności
PKWiU	–	Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług
RDZT	–	rodzaje działalności związane z turystyką
RMF	–	Recommended Methodological Framework (Zalecana Metodologia RST)
RST	–	rachunek satelitarny turystyki
SNA	–	system rachunków narodowych (SNA 93 wersja metodologii rachunków narodowych z 1993 r.)
ESA	–	Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA, wersja z 2010 r.)
TWD	–	turystyczna wartość dodana
UNWTO	–	Światowa Organizacja Turystyki
WTTC	–	Światowa Rada Podróży i Turystyki

Objaśnienia znaków umownych

(-)	–	zjawisko nie wystąpiło
(0)	–	zjawisko istniało w wielkości mniejszej niż 0,5
(.)	–	zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych
(x)	–	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

Wstęp

Prezentowany raport zawiera Rachunek satelitarny turystyki (RST) dla Polski za rok 2013 oraz oszacowania za rok 2015. Stanowi on kontynuację prac nad rachunkiem prowadzonych w latach 2000 - 2012 oraz uproszczonych jego wersji, przygotowywanych w latach pomiędzy okresami, dla których przygotowywano wersję pełną. Podstawą zestawienia obydwu prezentowanych w raporcie wersji była uaktualniona propozycja metodologiczna przedstawiona Ministerstwu Sportu i Turystyki w styczniu 2014 roku. Jest ona zgodna ze wspólną metodologią opracowaną przez UNWTO, OECD i Eurostat¹, zalecaną przez Komisję Europejską do stosowania w krajach członkowskich.

Niniejsze opracowanie składa się z dwóch części: Rachunku satelitarnego turystyki dla Polski za rok 2013 w wersji pełnej wraz z zestawem tablic statystycznych oraz Rachunku satelitarnego turystyki dla Polski w wersji uproszczonej (oszacowania) wraz z propozycją metodologiczną pozwalającą przygotować rachunek z mniejszym niż dotychczas opóźnieniem czasowym w stosunku do roku referencyjnego. Tablice rachunku zamieszczone są w partii końcowej, poprzedza je część tekstowa, w której przedstawiono analizę najważniejszych wyników RST. Część tekstową odnoszącą się do RST za 2013 podzielono na sześć rozdziałów. Pierwszy rozdział poświęcono prezentacji podstawowych źródeł informacji wykorzystanych do przygotowania RST. Pozostałe rozdziały omawiają następujące zagadnienia: spożycie turystyczne, produkcję i wkład turystyki w tworzenie PKB, wykorzystanie siły roboczej oraz nakłady na środki trwałe. Każdy z wymienionych rozdziałów zawiera krótkie wyjaśnienia metodologiczne oraz prezentację wyników z komentarzem. W drugiej części przedstawiono wyniki RST za 2015 rok w wersji uproszczonej oraz uwagi i propozycje dotyczące dalszego doskonalenia metodologii rachunku satelitarnego turystyki dla Polski, ze szczególnym uwzględnieniem metodologii uproszczonego RST, która umożliwi ocenę wyników turystyki z mniejszym opóźnieniem w stosunku do roku referencyjnego.

Rachunek satelitarny turystyki prezentuje wszechstronny obraz polskiej gospodarki turystycznej w ujęciu statystycznym i powinien być przydatny do monitorowania jej wyników oraz wytyczania kierunków rozwoju. Jego zaletą jest prezentacja podstawowych agregatów makroekonomicznych: spożycia turystycznego, turystycznej produkcji globalnej, wartości dodanej, udziału turystyki w tworzeniu PKB, zatrudnienia i wartości środków trwałych; pozwala to na ocenę turystyki na tle innych dziedzin gospodarki. Opracowanie zostało przygotowane przez pracowników Szkoły Głównej Handlowej, Instytutu Turystyki Szkoły Głównej Turystyki i Rekreacji w Warszawie oraz członków Stowarzyszenia na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki w składzie:

- dr hab. Ewa Dziejcz, prof. SGH – spożycie turystyczne rezydentów, produkcja, wartość dodana i kierownictwo naukowe,
- dr hab. Magdalena Kachniewska, prof. SGH – pracujący w turystyce, łącznie z modulem zatrudnienia,
- dr Krzysztof Łopaciński – zagadnienia nakładów inwestycyjnych i środków trwałych,
- dr hab. Teresa Skalska, prof. SGTiR – spożycie turystyczne.

Podjęcie prac nad rachunkiem było możliwe dzięki współpracy GUS, US Rzeszów oraz dzięki środkom finansowym i zaangażowaniu Departamentu Turystyki w Ministerstwie Sportu i Turystyki.

¹ *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008*. United Nations, New York, Luxembourg, Madrid, Paris 2001.

CZĘŚĆ I

RACHUNEK SATELITARNY TURYSTYKI DLA POLSKI

ZA ROK 2013

1. Źródła i zakres informacji statystycznej w RST dla Polski

1.1. Podstawowe założenia metodologiczne

Ze względu na znaczenie turystyki jako dziedziny gospodarki w skali światowej i w skali poszczególnych krajów oraz brak możliwości jej analizy w ramach standardowego systemu rachunków narodowych, dość wcześnie zrodziła się inicjatywa opracowania dla niej rachunku satelitarne. OECD i Światowa Organizacja Turystyki postanowiły skoordynować swoje wysiłki i zaproponowały wspólną metodologię, która została przyjęta i opublikowana w 2001 roku przez Światową Organizację Turystyki, OECD i Eurostat² i jest zalecana przez UE jako instrument mierzenia efektów ekonomicznych turystyki w krajach członkowskich. W obecnej edycji RST dokonano istotnych korekt uwzględniających zalecenia dotyczące metodologii, które zostały opublikowane w 2008 r.³ Nie zmieniają one zasadniczo treści i układu RST, natomiast przyczyniają się do zwiększenia jego przejrzystości i porównywalności w skali międzynarodowej. Dokonano również dostosowania klasyfikacji działalności gospodarczej oraz wyrobów i usług do obowiązujących obecnie klasyfikacji PKD 2007 i PKWiU 2007.

Istotnym elementem metodologii RST jest określenie jego zakresu od strony popytowej i podaźowej. Jeśli chodzi o stronę popytową, przyjęto, że tworzą ją wydatki konsumpcyjne uczestników ruchu turystycznego. Po stronie podaży w RST uwzględniane są cztery rodzaje produktów i odpowiadających im rodzajów działalności gospodarczej:

- charakterystyczne,
- krajowe charakterystyczne,
- związane z turystyką,
- pozostałe.

Zgodnie z zaleceniami odnowionej metodologii obecna wersja RST składa się z modułu porównywalnego w skali międzynarodowej i krajowego. Do pierwszego należy grupa produktów i odpowiadających im rodzajów działalności, które z samej natury można uznać za charakterystyczne dla turystyki: są to usługi noclegowe, gastronomiczne, transportu pasażerskiego, biur podróży i kulturalno-rekreacyjne. W module krajowym uwzględniono usługi wspomagające transport lotniczy i usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy. Uwzględnienie pierwszej z nich narusza w pewnym stopniu zasady przyjęte w metodologii RST, zakładające, że uwzględniane są jedynie bezpośrednie wydatki odwiedzających. Zasada ta jednak naruszona została w

²*Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework*. WTO, UE, OECD, UN 2001.

³*Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008*. United Nations, New York, Luxemburg, Madrid, Paris 2001.

przypadku organizatorów turystyki, w odniesieniu do których dokonywane jest rozszacowywanie wydatków odwiedzających na usługi składowe imprez turystycznych. W przypadku usług wspomagających transport lotniczy uznano, że usługi lotnisk i nawigacji są niezbędne i wchodzi w skład pakietu oferowanego przez bilet lotniczy. W celu uniknięcia podwójnego uwzględniania tych usług wyodrębniono ich wartość jedynie w spożyciu nierezydentów.

Przedmiotem analizy jest wyłącznie działalność producentów będących rezydentami danej gospodarki. Pozycje związane z importem, zwłaszcza charakterystycznych produktów turystycznych, znajdują się poza zakresem zainteresowania RST. W praktyce oznacza to, że spożycie turystyczne będące efektem zagranicznej turystyki wyjazdowej znajduje odzwierciedlenie po stronie podaży i popytu RST tylko w takim zakresie, w jakim jest zaspokajane przez producentów będących rezydentami gospodarki danego kraju (np. marże organizatorskie biur podróży zajmujących się turystyką wyjazdową).

Zgodnie z wykorzystywaną metodologią RST⁴ składa się z zestawu 6 podstawowych tablic ilustrujących spożycie turystyczne (tablice 1-4), rachunek produkcji związany z turystyką (tablica 5), rachunek podaży i wykorzystania produktów turystycznych i pozostałych (tablica 6). Uzupełnieniem rachunku są tablice pokazujące nakłady na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej, tablice dotyczące zatrudnienia w tych rodzajach działalności, spożycia zbiorowego w turystyce oraz niektórych wskaźników rzeczowych. Tablice w polskiej wersji RST zasadniczo odpowiadają zaleceniom, najpoważniejsza różnica dotyczy tablicy 6, w której zrezygnowano z powtarzania danych zawartych w tablicy 5. Było to podyktowane względami edytorskimi, ponieważ bardzo rozbudowana wersja oryginalna utrudnia percepcję zawartości tej tablicy.

Poniżej przedstawiono rodzaje działalności oraz rodzaje produktów ujęte w RST.

Charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności:

- 55. Zakwaterowanie
- 56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem
- 49.1 Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy
- 49.3 Pozostały transport lądowy pasażerski
- 50.1 Transport morski i przybrzeżny pasażerski
- 50.3 Transport wodny śródlądowy pasażerski
- 51.1 Transport lotniczy pasażerski
- 77.11 Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek
- 79 Działalność związana z turystyką
- 91 Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą
- 93 Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna
- 68 Obsługa rynku nieruchomości

⁴ *Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008*. op. cit.

Krajowa charakterystyczna działalność turystyczna:

- 52.23 Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy
- 86 Opieka zdrowotna

Pozostała działalność związana z turystyką:

- 47 Handel detaliczny

Charakterystyczne produkty turystyczne:

- 55. Usługi związane z zakwaterowaniem
- 56. Usługi związane z żywieniem
- 49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego
- 49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe
- 50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego
- 50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego
- 51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie
- 77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek
- 79 Usługi świadczone przez organizatorów turystyki...
- 91 Usługi bibliotek, muzeów...
- 93 Usługi sportowe...

Krajowe charakterystyczne produkty turystyczne

- 52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy
- 86 Usługi opieki zdrowotnej (obecnie tylko 86. 10. 13 Usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy)

Produkty związane z turystyką:

- Handel detaliczny artykułami żywnościowymi, paliwami, wyrobami alkoholowymi oraz odzieżą i obuwem

1.2. Spożycie turystyczne

W zakresie spożycia rezydentów na terytorium ekonomicznym Polski wykorzystano następujące źródła informacji:

- badanie budżetów gospodarstw domowych w 2013 roku w ujęciu kwartalnym i rocznym w zakresie wydatków związanych z uprawianiem turystyki;
- dane z bazy EUROSTAT dotyczące uczestnictwa w turystyce i wydatków na podróże mieszkańców Polski w wieku co najmniej 15 lat; aktualizacja z kwietnia 2017 r.
- dane dotyczące wydatków na podróże służbowe obliczone na potrzeby rachunków narodowych; zgodnie z metodologią rachunków narodowych, usługi transportowe i noclegowe stanowią zużycie pośrednie przedsiębiorstw, a diety – dochód gospodarstw domowych;
- raport Polskiego Związku Organizatorów Turystyki z 2013 r., w zakresie sprzedaży imprez turystyki wyjazdowej;

- raport na temat wynajmu samochodów (www.rentcar.pl/blog/rynek-wynajmu-aut-w-polsce-statystyki-dane-wskazniki);
- Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2013 r. (ULC, 27 marzec 2014);
- dane z bilansu płatniczego w zakresie handlu usługami, pochodzące z baz danych EUROSTAT w odniesieniu do spożycia przez mieszkańców Polski usług wytworzonych za granicą.

Dane dotyczące spożycia turystycznego gospodarstw domowych obejmują wydatki finansowane z dochodów osobistych. W odniesieniu do wyjazdów do rodzin uwzględniono tylko wydatki faktycznie poniesione przez odwiedzających lub przez gospodarstwo przyjmujące, tzn. nie szacowano wartości usług udzielonych bezpłatnie, np. noclegów.

Obecna edycja RST jest pierwszą sporządzoną po wdrożeniu rozporządzenia o europejskiej statystyce w dziedzinie turystyki z dn. 6 lipca 2011 r., które dostosowuje zakres zbieranych informacji do potrzeb związanych z przygotowaniem rachunku satelitarne turystyki. Odpowiednie dane dostępne są w bazie EUROSTAT w zakładce poświęconej turystyce. Analiza tych danych za 2013 rok ujawniła jednak duże rozbieżności między wielkościami dla 2012 i 2013 roku a danymi dla następnych lat. Stwierdzone rozbieżności trudno wyjaśnić zjawiskami, które zachodziły w gospodarce. Nie znajdują one odzwierciedlenia również w danych rzeczowych dotyczących np. wykorzystania bazy noclegowej. W związku z powyższym wielkości opisujące spożycie turystyczne mieszkańców Polski opierają się na danych z badania budżetów gospodarstw domowych w zakresie wydatków na usługi noclegowe, imprezy turystyczne i usługi gastronomiczne. W przypadku, gdy odpowiednio szczegółowe dane nie były dostępne dokonano oszacowań opierając się na relacjach między znanymi wielkościami z badań budżetów gospodarstw domowych, dotyczy to wydatków na noclegi i imprezy, a strukturą wydatków na poszczególne rodzaje usług ustalaną w oparciu o dane dostępne w bazie EUROSTAT.

Wspomniane rozporządzenie dotyczące statystyki turystyki nakłada obowiązek przeprowadzania co 3 lata badania dotyczącego krajowych podróży jednodniowych i wydatków z nimi związanych. W okresie sporządzania obecnej edycji RST dane takie nie były dostępne. Ze względu na to dane dotyczące spożycia turystycznego gospodarstw domowych w zakresie podróży jednodniowych zostały oszacowane. Przyjęto założenie, że ich liczba i struktura spożycia odpowiadają liczbie podróży krótkotrwałych. Spożycie turystyczne związane z podróżami służbowymi również obejmuje wszystkie podróże, tzn. jednodniowe i turystyczne. Jeśli chodzi o spożycie turystyczne rezydentów Polski poza jej terytorium ekonomicznym, stanowiące import usług turystycznych, to zgodnie z metodologią RST, zostało ono ujęte w sposób bardzo ogólny i służy tylko celom informacyjnym (tablica 3).

Źródła danych, jakimi posłużono się w celu oszacowania **popytu turystycznego nierezydentów** były zbliżone do tych, które wykorzystano w poprzednich edycjach RST. W pierwszym rzędzie uwzględniono wyniki badań ankietowych dotyczących przyjazdów i wydatków nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych), przeprowadzonych w 2013 roku przez Activ Group na granicach Polski. Dane są porównywalne w stosunku do poprzednich, ponieważ badanie realizowano według metodologii wykorzystywanej w poprzednich latach przez Instytut Turystyki. Dodatkowym źródłem informacji były dane Narodowego Banku Polskiego, zawarte w bilansie płatniczym. Korzystanie z tego ostatniego źródła nie jest łatwe i wymaga uwzględnienia faktu, że w bilansie płatniczym rejestracja obrotów z tytułu podróży opiera się na definicjach podróży i podróżnego zalecanych przez Międzynarodowy Fundusz

Walutowy. Pojęcia te nie są w pełni tożsame z rozumieniem turystyki i turysty w zaleceniach metodologicznych przyjętych dla RST. Różnice wynikają m. in. z włączenia do wydatków podróży zakupów dokonywanych przez pracowników sezonowych i przygranicznych, co w polskiej rzeczywistości gospodarczej może w sposób istotny zmieniać łączny poziom wydatków. Także problem wydatków tych nierezydentów, którzy wykonują innego rodzaju pracę zarobkową (poza pracownikami sezonowymi i przygranicznymi) na terenie odwiedzanego kraju, nie jest do końca jasny. Wprawdzie w metodologicznych zaleceniach MFW, przygotowanych na potrzeby zestawiania bilansu płatniczego, z grona podróży wyłącza się osoby wykonujące bezpośrednio działalność produkcyjną na rzecz jednostki-rezydenta danej gospodarki, trudno jednak ustalić, czy w praktyce wyłączenie to obejmuje wszystkich cudzoziemców podejmujących na terenie Polski pracę zarobkową. Natomiast w rozumieniu RST (i UNWTO) nikt z nierezydentów podejmujących pracę zarobkową wynagradzaną ze środków odwiedzanego kraju nie powinien być zaliczany do odwiedzających, a wydatki tych osób nie powinny być traktowane jako wydatki turystyczne.

Szacując liczbę przyjazdów turystów na potrzeby RST pominięto osoby deklarujące jako cel przyjazdu podjęcie dorywczej pracy, zakupy w celach handlowych oraz „inne” miejsca zakwaterowania. Zabiegu wyłączenia osób przyjeżdżających w celach pozaturystycznych nie można było natomiast dokonać w stosunku do odwiedzających jednodniowych: w żadnym z dostępnych badań nie uzyskano danych, które by na to pozwalały. Pojawia się tu problem regularnych wizyt nierezydentów na terenie obszarów przygranicznych w celu dokonywania zakupów. Na podstawie przeprowadzonych badań nie sposób jednoznacznie wyodrębnić te osoby ze zbiorowości nierezydentów – odwiedzających jednodniowych.

Zgodnie z metodologią RST, w tabelicy 1 oczekuje się odrębnego oszacowania wydatków turystów i odwiedzających jednodniowych. Trzeba pamiętać, że nie jest to w pełni możliwe, m. in. ze względu na sposób traktowania tego problemu w bilansie płatniczym, który jest źródłem części danych. Otóż w rozumieniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego do podróży zalicza się również podróży jednodniowych, a także uczestników wycieczek (nie nocujących na terenie odwiedzanego kraju), przy czym w bilansie wszystkie te grupy traktuje się łącznie. Zagregowane pozycje bilansu nie pozwalają na uzyskanie rozdzielnych informacji dla ruchu jednodniowego i dla turystów korzystających z noclegów.

W celu dostosowania wyników badań Activ Group do metodologii RST, z grupy wydatków na turystykę wyłączono:

- a) zakupy w celach handlowych, tj. w celu odsprzedania,
- b) inwestycje kapitałowe dokonywane na terenie odwiedzanego kraju,
- c) darowizny gotówkowe na rzecz krewnych i znajomych, a także darowizny dla instytucji.

Ta pierwsza grupa wydatków została wyłączona zarówno za pomocą pytania o główne cele przyjazdu do Polski, jak i o rodzajową strukturę wydatków. Żadne z badań prowadzonych w 2013 roku nie pozwoliło z kolei na wyodrębnienie wydatków na zakup produktów o wysokiej wartości.

Przychody z tytułu przyjazdów *turystów* z danego kraju obliczone zostały przez pomnożenie przeciętnych wydatków na jedną osobę dla danego kraju (średnia arytmetyczna uzyskana z próby) przez skorygowaną liczbę przyjazdów turystów z tego kraju. Przychody z tytułu przyjazdów *odwiedzających jednodniowych* z danego kraju obliczone zostały w podobny sposób, tzn.

przez przemnożenie przeciętnych wydatków na jedną osobę dla danego kraju (średnia arytmetyczna uzyskana z próby) przez liczbę przyjazdów odwiedzających jednodniowych z tego kraju. Łączne wydatki podróżnych zostały obliczone oddzielnie dla każdego kraju, a następnie zsumowane. Udział odwiedzających jednodniowych w przyjazdach z innych krajów niż sąsiedzkie szacowany jest na około 2–3%. Liczba ankiet przeprowadzonych w tej grupie przyjezdnych była w 2013 roku niewielka i nie upoważnia do osobnego oszacowania przeciętnych wydatków dla poszczególnych krajów. Dla uproszczenia rachunku potraktowano przyjazdy jednodniowe z tych krajów łącznie.

Jeśli chodzi o drugie główne źródło danych dla tablicy 1 – bilans NBP – podobnie jak w poprzednich latach wykorzystano zwłaszcza informacje dotyczące usług transportu międzynarodowego w zakresie przewozów pasażerskich, a szczególnie dynamiki zmian (transport lotniczy, morski, kolejowy i samochodowy).

Zgodnie z przyjętą metodologią, dane dotyczące strony popytowej RST opracowano w wersji netto, tzn. dokonano roszacowania wartości usług cząstkowych zakupionych przez turystów w formie imprez. Źródłem informacji wykorzystanym do oszacowania struktury pakietów turystycznych były informacje z prasy branżowej oraz dane z rachunku podaży i wykorzystania produktów.

Reasumując, mimo luk w dostępnych materiałach dołożono wszelkich starań, aby wykorzystane w RST dane dotyczące wydatków turystycznych były zgodne z zaleceniami metodologii RST. Dostępne dane w zakresie spożycia turystycznego nie pozwoliły jednak na osiągnięcie pożądanego stopnia szczegółowości w zakresie struktury spożycia. Z tego powodu konieczna była agregacja niektórych pozycji – dotyczy to m.in. usług gastronomicznych, kulturalno-rekreacyjnych oraz niektórych usług transportowych. Dostępne źródła informacji nie pozwoliły ponadto na określenie pełnych rozmiarów spożycia związanego z usługami uzdrowiskowymi: wielkość podana w RST dotyczy wyłącznie usług zakupionych z dochodów osobistych turystów, a więc bez usług opłaconych przez kasy chorych. Niemożliwe okazało się też ustalenie pełnych rozmiarów zjawiska wynajmowania samochodów osobowych bez kierowcy przez uczestników ruchu turystycznego.

1.3. Podaż turystyczna i pracujący

Dane dotyczące podaży wykorzystane w RST za 2013 r. opierają się na szacunkach, w których wykorzystano dane dotyczące rachunku produkcji na poziomie działów pochodzące z Departamentu Rachunków Narodowych GUS, dane dotyczące strukturalnej statystyki przedsiębiorstw dostępne w bazie EUROSTAT (pobrane w maju 2017 r., ostatnie aktualizacje danych miały miejsce w kwietniu tego roku) oraz rachunek podaży i wykorzystania wyrobów i usług za 2013 r. W tablicach 5 i 6 zaznaczono, które dane pochodzą z rachunków narodowych, a które oszacowano na podstawie danych ze strukturalnej statystyki przedsiębiorstw. W rachunku produkcji oraz rachunku podaży RST uwzględniono także pozycje, które są ważne z punktu widzenia wkładu turystyki w gospodarkę, ale nie są wyodrębniane na odpowiednim poziomie szczegółowości w klasyfikacji rodzajów działalności oraz klasyfikacji wyrobów i usług. Dotyczy to korzystania z własnych domów lub apartamentów wakacyjnych, usług me-

dycznych zakupywanych w obiektach uzdrowiskowych oraz wynajmu samochodów. W przypadku wymienionych usług przyjęto założenie, że wielkość podaży równa jest wielkości spożycia. Odpowiednich oszacowań dokonano wykorzystując następujące źródła:

- w przypadku mieszkań i domów wakacyjnych były to dane o odsetku posiadających je gospodarstw domowych z badania budżetów gospodarstw domowych i szacowany czynsz umowny z rachunku podaży i wykorzystania wyrobów i usług z 2013 r.;
- dostępne w Internecie oszacowanie wielkości rynku wynajmu samochodów osobowych;
- dane dotyczące liczby pełnopłatnych pacjentów uzdrowisk pochodzące z wydawnictwa GUS „Zdrowie i ochrona zdrowia w 2013 roku” oraz budżetu NFZ.

Jeśli chodzi o relacje między produkcją globalną, podażą i udziałem wartości dodanej, to wykorzystano dane odnoszące się odpowiednio do działu 68. obsługa rynku nieruchomości, 77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek oraz działu 86. Opieka zdrowotna.

Ze względu na zalecany w metodologii RST sposób ujmowania w wersji netto produkcji globalnej organizatorów i pośredników turystycznych, konieczna była modyfikacja wielkości produkcji globalnej i zużycia pośredniego w odniesieniu do tego rodzaju działalności, a w konsekwencji także odpowiednich wielkości dla całej gospodarki. Ujęcie w wersji netto oznacza, że z wartości produkcji organizatorów i pośredników eliminowana jest wartość zakupionych przez nich charakterystycznych usług i wyrobów turystycznych – w ten sposób unika się podwójnego liczenia w globalnej produkcji turystycznej np. usług hoteli. Odpowiednich oszacowań dokonano w oparciu o dane pochodzące z raportu Polskiego Związku Organizatorów Turystyki.

Dane dotyczące pracujących wykorzystane w RST pochodzą zasadniczo ze sprawozdań dotyczących działalności gospodarczej jednostek należących do poszczególnych sektorów instytucjonalnych. Informacje dotyczące pracujących odnoszą się tylko do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej. Obejmują one wszystkie podmioty zaklasyfikowane do danego rodzaju działalności, niezależnie od liczby pracujących. Zamieszczone dane otrzymano dwoma sposobami:

- dla jednostek dużych (powyżej 9 pracujących) ze sprawozdawczości przedsiębiorstw,
- dla jednostek małych, tj. pozostałych, z oszacowań dokonanych z wykorzystaniem danych zebranych dla 2013 r.

1.4. Inwestycje i środki trwałe

Nakłady inwestycyjne na rzeczowe środki trwałe i wartość netto środków trwałych opracowano według zasad metodologicznych stosowanych na potrzeby rachunków narodowych, zgodnych z zaleceniami ESA 1995. Wartość nakładów inwestycyjnych (tab. 8a) i wartość netto środków trwałych (tab. 8b) w układzie wybranych działów, grup i klas Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) charakterystycznych dla działalności turystycznej opracowano w układzie obowiązującym od 2007 roku na podstawie sprawozdań:

- SP - roczna ankieta przedsiębiorstwa - część III. Środki trwałe i inwestycje - sporządzana przez podmioty, w których liczba pracujących przekracza 9 osób - zaklasyfikowanych według PKD 2007 do sekcji H, I, N, R.

- F-03 - sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych oraz o działalności inwestycyjnej sporządzane przez jednostki sektora rządowego i samorządowego zaklasyfikowane do sekcji H, I, N, R - bez względu na liczbę pracujących,
- SG-01 - statystyka gminy - część 4 - Inwestycje i środki trwałe - sporządzana przez urzędy gmin,
- SP-3 - sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób,

oraz danych szacunkowych dla organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą, rekreacją i sportem.

Dane statystyczne zarówno dla nakładów inwestycyjnych, jak i środków trwałych zestawiono w podziale na:

- budynki i budowle,
- środki transportu,
- pozostałe środki trwałe (obejmujące zwłaszcza: maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia).

Dane o nakładach inwestycyjnych zawierają również informacje o ulepszeniach gruntu. Natomiast w informacjach o wartości środków trwałych nie uwzględnia się wartości gruntów z powodu niepełnego ich ujmowania w ewidencji księgowej, co wynika z braku uregulowań prawnych związanych z ich wyceną. Informacje o wartości gruntów będą dostępne dopiero po wejściu w życie przepisów o katastrze nieruchomości.

Dla wartości środków trwałych dokonano wyceny według cen rynkowych, tj. według cen bieżących (przeceny) pomniejszonych o wartość ich zużycia. Do przeliczeń wartości środków trwałych z bieżących cen ewidencyjnych⁵ (zgodnych z ewidencją księgową) na ceny bieżące (rynkowe) przyjęto - zgodnie z metodologią przeliczeń stosowaną dla potrzeb rachunków narodowych - wskaźniki zmiany cen dóbr inwestycyjnych zróżnicowane dla poszczególnych rodzajów działalności i grup rodzajowych tj. budynków i budowli, środków transportu i pozostałych środków trwałych.

Zakres podmiotowy danych za 2013 rok różni się w stosunku do opracowań za lata wcześniejsze. W opracowaniu uwzględniono dane dla *Działalności usługowej wspomagającej transport lotniczy* (klasa 52.23 wg Polskiej Klasyfikacji Działalności), natomiast pominięta została *Działalność usługowa związana z poprawą kondycji fizycznej* (klasa 96.04 wg PKD). Ponadto dane dla PKD: 50.1 (Transport morski i przybrzeżny pasażerski), 50.3 (Transport wodny śródlądowy pasażerski) oraz 51.1 (Transport lotniczy pasażerski) ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej przedstawiono łącznie. W związku z powyższym wartości ogółem dla działalności turystycznej są nieporównywalne w stosunku do wcześniejszych opracowań. Zmodyfikowany zakres informacji zaprezentowano w tabelach 8a i 8b.

⁵ Co oznacza, że:

- środki trwałe przekazane do eksploatacji przed 1 I 1995 r., wyceniane są w cenach odtworzenia z września 1994 r. (przyjętych do aktualizacji wyceny wg stanu w dniu 1 I 1995 r.), zaś
- środki trwałe nabyte lub wytworzone po 1 I 1995 r. w cenach bieżących zakupu lub wytworzenia.

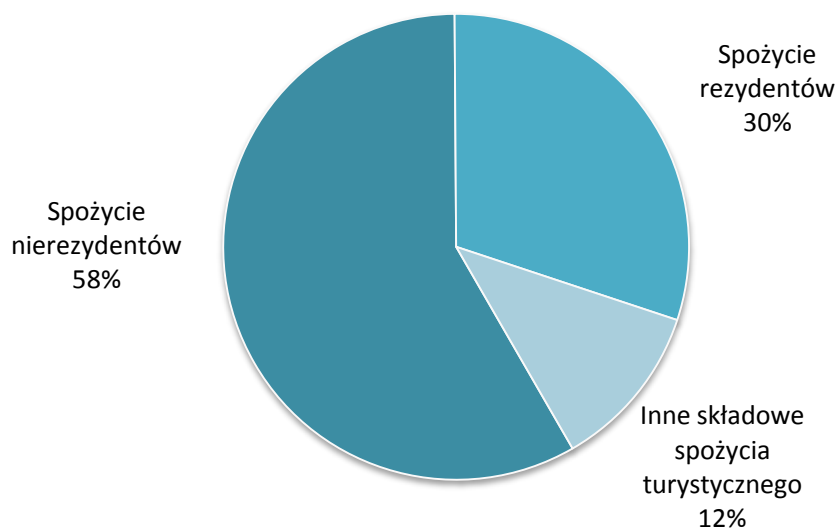
Biorąc pod uwagę znaczenie Sekcji 55 (Zakwaterowanie) informacje rozszerzono o informacje w o liczbie obiektów zakwaterowania oddanych do użytku w latach 2012-2013 w układzie wojewódzkim oraz o liczbie domów letniskowych i domków wakacyjnych oddanych w latach 1995-2013. W sekcji 56 (Działalność usługowa związana z wyżywieniem) informacje rozszerzono o liczbę i strukturę obiektów gastronomicznych. Informacje uzupełniono również o dane liczbowe z sekcji 93 wyróżniając liczbę obiektów związanych z działalnością związaną ze sportem (obiekty kultury fizycznej).

2. Spożycie turystyczne

2.1. Charakterystyka spożycia turystycznego w 2013 roku

W 2013 roku łączne spożycie turystyczne na terytorium ekonomicznym Polski oszacowano na poziomie 60 882 mln PLN (tab. 4), tj. o około 9,7% więcej niż w roku poprzednim. Z łącznej sumy ok. 25 432 mln, tj. 41,8%, przypadło na krajowe spożycie turystyczne rezydentów (gospodarstw domowych, poniesione w ramach podróży służbowych oraz w ramach indywidualnego spożycia zbiorowego⁶). W 2013 roku spożycie turystyczne stanowiło 4% spożycia krajowego. Strukturę spożycia według grup nabywców przedstawia wykres 2.1.

Wykres 2.1. Struktura spożycia turystycznego w 2013 roku według grup konsumentów

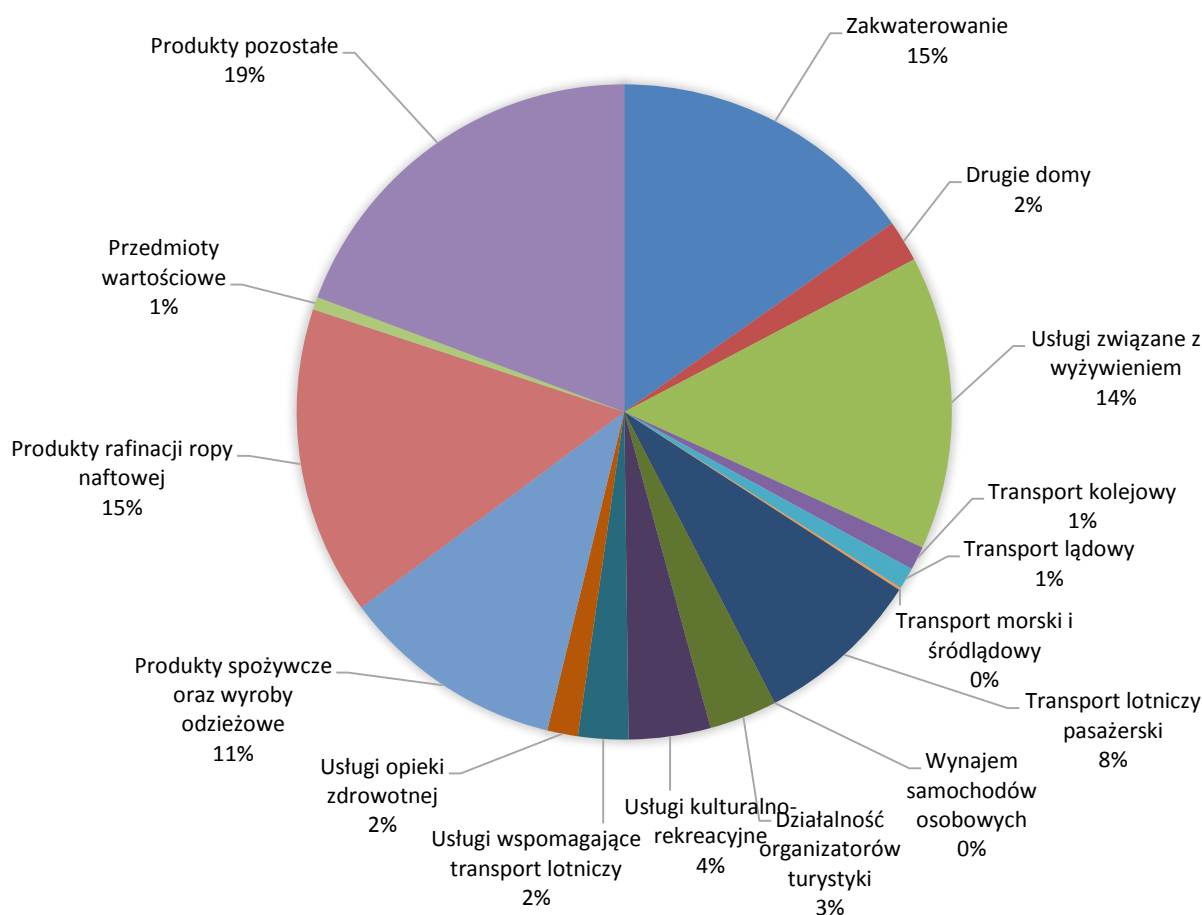
Z kolei analiza struktury rodzajowej spożycia wskazuje – podobnie jak w poprzednich latach – na przewagę wydatków na **charakterystyczne produkty turystyczne** (53,8%); produkty związane z turystyką stanowiły 26,9%, pozostałe zaś – 19,3% krajowego spożycia turystycznego (pieniężnego i w naturze łącznie). Podobnie jak w poprzednich latach w grupie charakterystycznych produktów turystycznych nabywanych przez odwiedzających (rezydentów i nierezydentów łącznie) największą pozycję stanowiły wydatki na usługi związane z zakwaterowaniem (zarówno w hotelach, pozostałych obiektach zakwaterowania zbiorowego, jak i we

⁶ Obejmuje głównie spożycie usług turystycznych w naturze.

własnych mieszkaniach/domach wakacyjnych); stanowiły one 28,3% wartości charakterystycznych produktów turystycznych ogółem. Z kolei na usługi transportowe przypadło 21,3% spożycia CPT, a na usługi w zakresie wyżywienia 29,1% (więcej niż w poprzednim roku).

Wśród wydatków na **produkty związane z turystyką** szczególnie znaczącą pozycję stanowią wydatki na produkty rafinacji ropy naftowej, na które w 2013 roku przeznaczono łącznie 9 284,3 mln PLN (w tym: 1 313,5 mln PLN marża detaliczna). Wydatki na paliwa stanowiły 54,5% spożycia produktów związanych z turystyką i ok. 15% spożycia turystycznego ogółem. W tej grupie wydatków istotny udział mają również wydatki na zakupy żywności, napojów i wyrobów tytoniowych oraz odzieży: wyniosły one 6 725,8 mln PLN (w tym marża detaliczna w wysokości 1 032,9 mln). Było to dużo więcej niż w poprzednim roku i stanowiło 11% spożycia ogółem). Strukturę spożycia turystycznego ogółem według grup produktów ilustruje wykres 2.2.

Wykres 2.2. Struktura spożycia turystycznego ogółem w 2013 r. według produktów

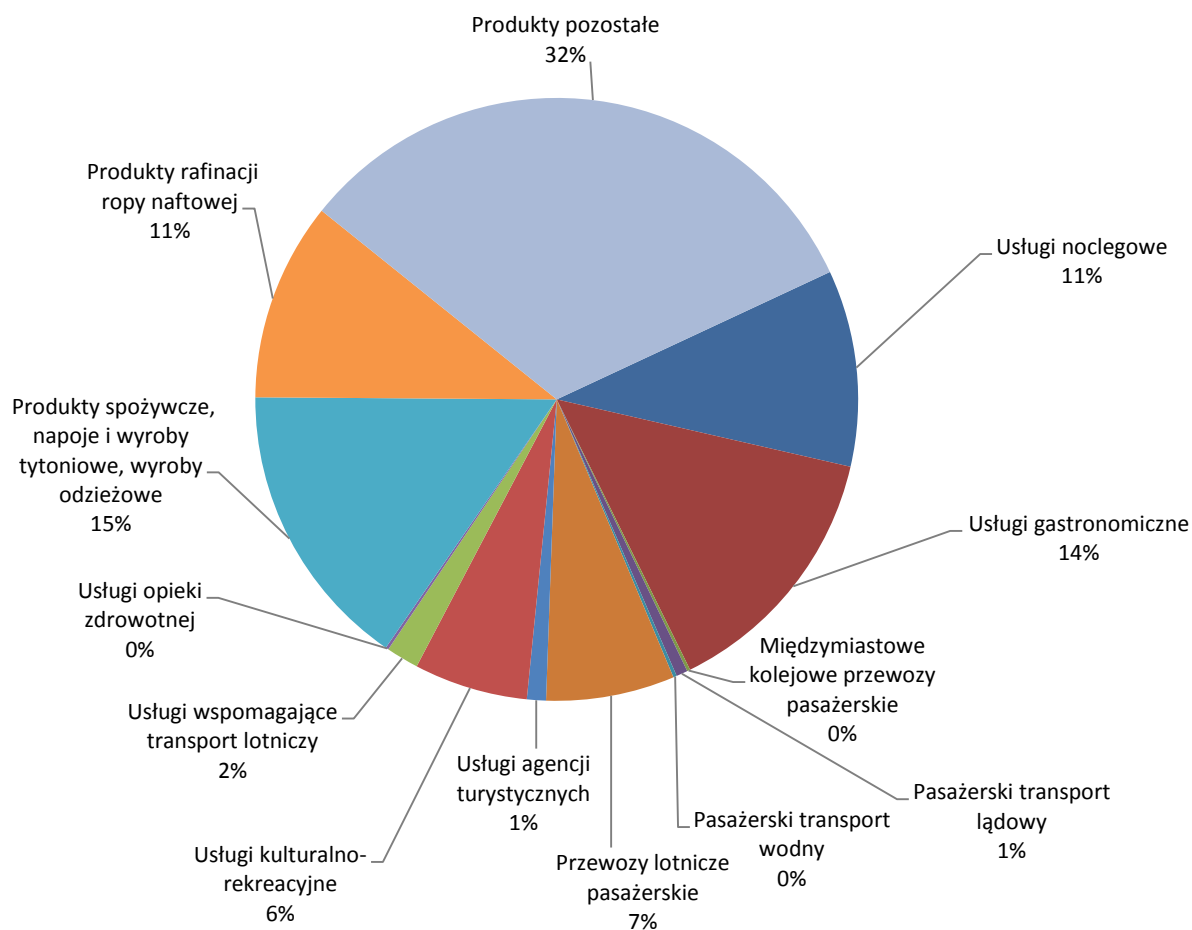
W RST 2013 po raz pierwszy oszacowano poziom wydatków rezydentów na zakup przedmiotów wartościowych (378 mln PLN, w tym marża detaliczna ok. 57 mln). Nie ma podstaw do podobnych oszacowań w odniesieniu do nierezydentów.

Podobnie jak w poprzednich latach, zarówno zakupy paliw, jak i artykułów spożywczych są w pewnym stopniu substytucyjne wobec usług transportowych i gastronomicznych, a ich skala od wielu lat sugeruje, że znaczna część ruchu turystycznego na terenie Polski bazuje na

samodzielnym zaspokajaniu potrzeb związanych z transportem i wyżywieniem w trakcie podróży turystycznych. Warto zauważyć jednak, że zdecydowanie rośnie udział wydatków na usługi gastronomiczne, co jest związane z obserwowanymi zmianami w zakresie zachowań konsumentów. Biorąc to pod uwagę interesujące jest porównanie struktury spożycia głównych grup nabywców usług turystycznych, tzn. nierezydentów oraz rezydentów.

W 2013 roku łączne **wydatki nierezydentów** poniesione na rzecz polskich podmiotów gospodarczych (na terenie Polski i za granicą) oszacowano na poziomie **35 450 mln PLN**. Zakupy *charakterystycznych produktów turystycznych* oszacowano na łączną sumę 14 051 mln PLN (tj. 40%), a *związanych z turystyką i pozostałych produktów i usług* – na sumę 21 399 mln PLN (tj. pozostałe 60%). Zwraca uwagę fakt, że udział tej drugiej kategorii jest bardzo istotny, a co więcej – rosnący (w 2012 r. wyniósł 56,3%). Znaczenie produktów *związanych z turystyką i pozostałych* od wielu lat wynika z wysokiego poziomu wydatków nierezydentów ponoszonych w związku z zakupami na własne potrzeby, wliczanymi – zgodnie z metodologią RST – do wydatku turystycznego.

Wykres 2.3. Wydatki nierezydentów w 2013 roku według produktów

W grupie *charakterystycznych produktów turystycznych* najważniejszą pozycję spożycia turystycznego nierezydentów stanowiły – podobnie jak w 2012 roku – usługi związane z wyżywieniem (35,6% CPT i 14,1% spożycia turystycznego nierezydentów ogółem) oraz zakwatero-

waniem (26,6% CPT i 10,5% spożycia ogółem). Spożycie turystyczne w zakresie zakwaterowania obejmuje zarówno korzystanie z hoteli, jak i pozostałych obiektów zakwaterowania oraz oszacowane czynsze umowne za korzystanie z własnych domów i mieszkań wakacyjnych.

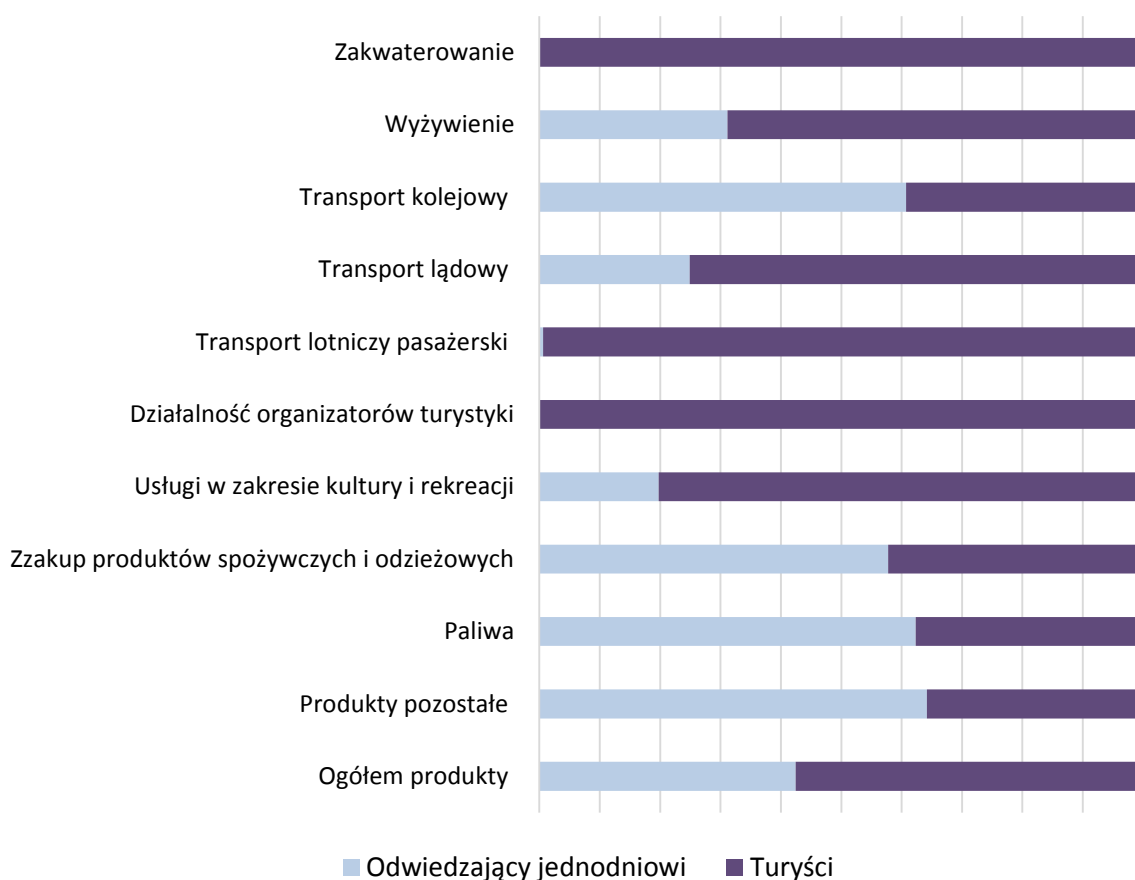
Podobnie jak w latach poprzednich, stosunkowo niewielki był udział wydatków na usługi transportu pasażerskiego świadczone przez polskich przewoźników (wszystkie rodzaje transportu łącznie, bez zakup paliw: 7,9% spożycia nierezydentów ogółem). Udział wydatków na transport jest konsekwencją struktury przyjazdów cudzoziemców do Polski według środków transportu: pomimo dynamicznego rozwoju pasażerskiego ruchu lotniczego zdecydowana większość nierezydentów korzysta z własnych samochodów osobowych, co powoduje, że wydatki na zakup paliw, które w 2013 roku stanowiły 10,7% łącznego spożycia nierezydentów odwiedzających Polskę, wciąż przewyższają przychody polskich przewoźników z tytułu przewozu turystów. Należy odnotować, że w usługach transportowych największy udział miał pasażerski transport lotniczy (87,7%; w 2012 roku – 89,4%), a następnie usługi pasażerskiego transportu lądowego (7,8% wobec 7,3% w 2012 roku). Struktura wydatków na zakup usług najczęściej wykorzystywanych środków transportu jest dość stabilna. Podobnie jak w RST dla 2012 roku zwraca uwagę fakt, że znaczenie transportu lotniczego wynika przede wszystkim ze wzrostu liczby obsłużonych pasażerów; poziom łącznego spożycia utrzymuje się pomimo spadku cen biletów, wymuszonego przez konkurencję ze strony przewoźników niskokosztowych.

Udział wydatków nierezydentów na *usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem oraz usługi muzeów* był w 2013 roku niższy w stosunku do oszacowanego w poprzednim badaniu i wyniósł 14,7% CPT i 6,1% całego spożycia turystycznego nierezydentów. W porównaniu do 2012 roku stabilny był udział *usług agencji turystycznych*, rozumianych jako marża biur podróży organizujących turystykę przyjazdową do Polski; oszacowano go na poziomie 2,6% wydatków na CPT. W strukturze wydatków nierezydentów zwraca także uwagę wciąż bardzo wysoki (i rosnący) udział pozycji *pozostałe produkty i usługi nabywane przez odwiedzających* (32,3%; w 2012 r. – 29%). Należy podkreślić, że znaczenie zakupów dokonywanych zarówno przez turystów, jak i odwiedzających jednodniowych (poza wyodrębnionymi w RST produktami spożywczymi, odzieżą i obuwiem) jest wciąż istotne i dotyczy przede wszystkim sąsiedzkich krajów wschodnich. Atrakcyjność i skala tych zakupów waha się w zależności od sytuacji gospodarczej krajów ościennych oraz zróżnicowania cen rynkowych w Polsce i na rynkach emisyjnych. Podobnie jak w latach poprzednich odnosi się to w szczególności do wydatków odwiedzających jednodniowych z Ukrainy i Białorusi.

W 2013 łączne wydatki nierezydentów, poniesione na rzecz polskich podmiotów gospodarczych (na terenie Polski bądź za granicą, najczęściej przed przyjazdem do Polski) w około 57,6% należy wiązać z przyjazdami turystów, pozostałą zaś część – z wizytami jednodniowymi. Strukturę spożycia turystycznego w odniesieniu do wybranych nierezydentów w podziale na turystów i odwiedzających jednodniowych ilustruje wykres 2.4.

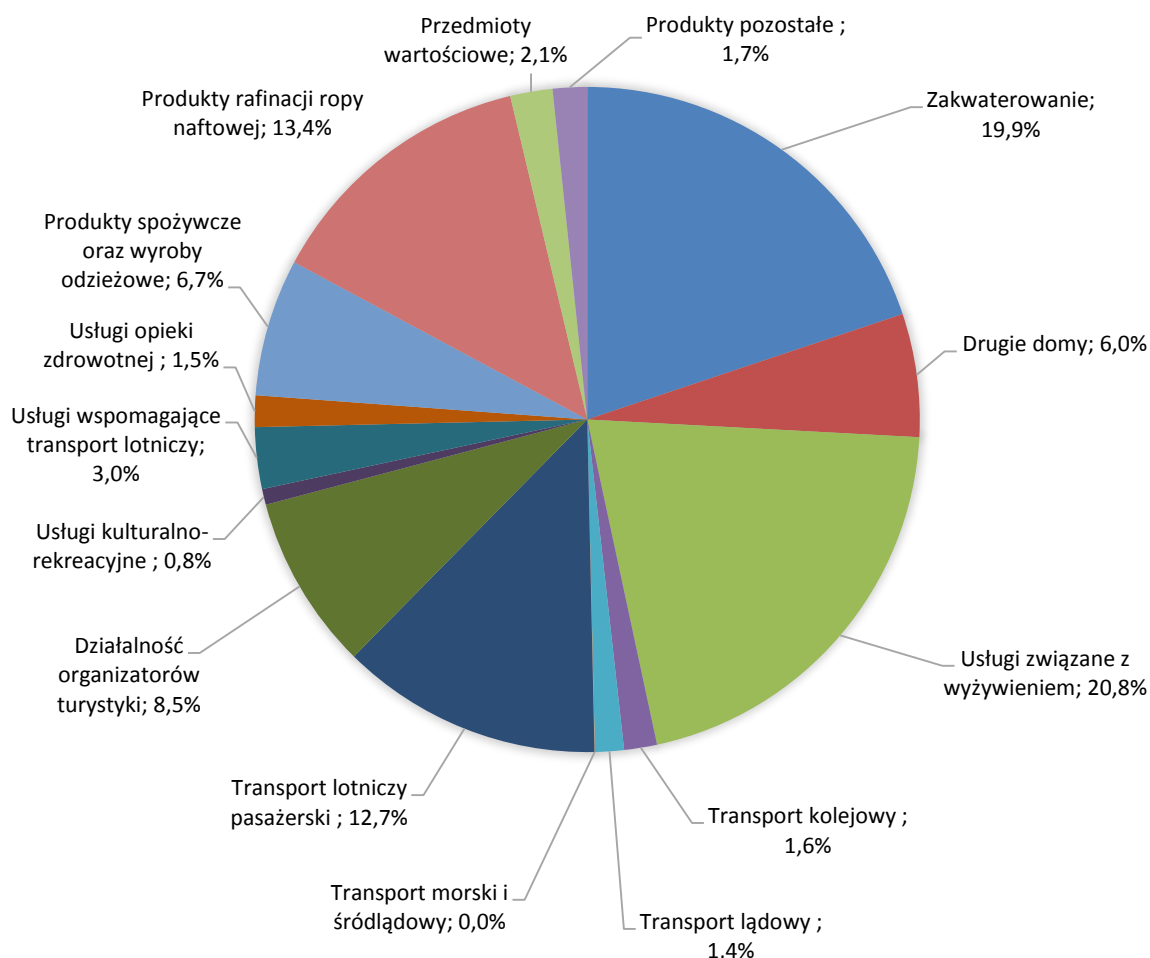
Analizując strukturę konsumpcji turystów i odwiedzających jednodniowych warto zwrócić uwagę na duże znaczenie wydatków tej drugiej grupy na zakupy produktów spożywczych i odzieżowych, paliw i pozostałych produktów. Również wydatki na transport kolejowy w ok. 60% należy wiązać z podróżami odwiedzających jednodniowych.

Wykres 2.4. Struktura spożycia turystycznego nierezydentów w 2013 roku

Krajowe spożycie **rezydentów** oszacowano w 2013 roku na poziomie 18 385,4 mln PLN. Zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi RST na spożycie rezydentów składają się zarówno wydatki związane z podróżami odbywanymi wewnątrz kraju, jak i ta część wydatków na podróże zagraniczne rezydentów, która zasiliła krajowe jednostki gospodarcze (głównie marża organizatorów oraz opłaty na rzecz krajowych jednostek transportu pasażerskiego). Spożycie rezydentów w podziale na rodzaje produktów ilustruje wykres 2.5. W 2013 roku dominowały wydatki na charakterystyczne produkty turystyczne (76,2%, więcej niż w poprzednich latach), na produkty związane z turystyką przypadło natomiast 22,2%. Podobnie jak w latach poprzednich na pozostałe wydatki przypada niewielka ich część – 1,7% krajowego spożycia turystycznego rezydentów. Wśród analizowanych grup produktów turystycznych (wykres 2.5), największą część wydatków należy wiązać z zakwaterowaniem (25,9%; łącznie z wykorzystaniem własnych domów wakacyjnych, na które przypadło 6,0% krajowego spożycia rezydentów), usługami gastronomii (20,8%), zakupami paliw (13,4%) oraz wydatkami na pasażerski transport lotniczy (12,7%).

Wykres 2.5. Wydatki w turystyce krajowej według produktów w 2013 roku

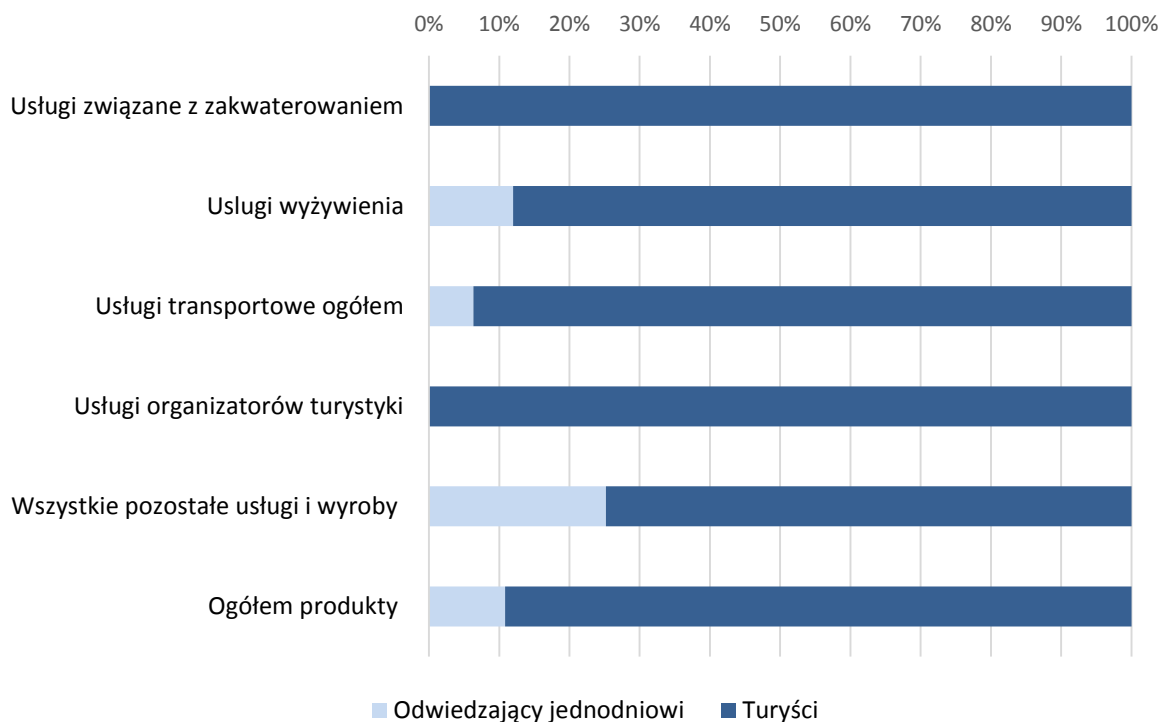

Porównanie uzyskanych wyników z danymi oszacowanymi dla 2012 roku dowodzi kontynuacji procesu zmian w modelu konsumpcji turystycznej rezydentów. Zwraca przede wszystkim uwagę zdecydowanie większy udział wydatków na transport lotniczy (o blisko 8 p.p.), usługi gastronomiczne (o 7,7 p.p.) oraz zakup paliw (o 5,1 p.p.). Wyraźnemu ograniczeniu uległy natomiast wydatki na zakup usług organizatorów i pośredników (z 10,3% do 8,5%) co jest z pewnością skutkiem rozwoju platform internetowych, oraz usługi świadczone w zakresie kultury i rekreacji. Udział wydatków na usługi transportowe nie tylko wzrósł (do ok. 15,7%), ale zmieniła się też ich struktura, zdecydowanie na korzyść transportu lotniczego. Na nieco wyższym poziomie oszacowano udział usług wspomagających transport lotniczy oraz medycznych i rehabilitacyjnych. Warto zwrócić uwagę, że w oszacowaniach RST dla 2013 po raz pierwszy znalazły się przedmioty wartościowe zakupione przez odwiedzających oraz wyodrębniono marżę detaliczną (dla zakupu produktów spożywczych i wyrobów odzieżowych, paliw oraz przedmiotów wartościowych). Ponadto, podobnie jak w dwóch poprzednich edycjach RST oszacowane zostało spożycie związane z wykorzystywaniem własnych domów/mieszkań wakacyjnych (stanowiło ono ok. 6% ogółu wydatków w turystyce krajowej).

Na spożycie turystyczne rezydentów składają się wydatki związane z różnymi typami podróży i różnymi rodzajami odwiedzających. Poznanie, a następnie monitorowanie modeli konsumpcji związanych z poszczególnymi typami podróży to jeden z warunków prowadzenia polityki turystycznej i przewidywania wpływu ruchu turystycznego na gospodarkę. W 2013 roku,

podobnie jak rok wcześniej, dominowało spożycie związane z turystycznymi podróżami krajowymi (89,2%). Pozostałe typy podróży miały zdecydowanie mniejsze znaczenie. Strukturę spożycia wybranych usług przez turystów i odwiedzających jednodniowych przedstawia wykres 2.6.

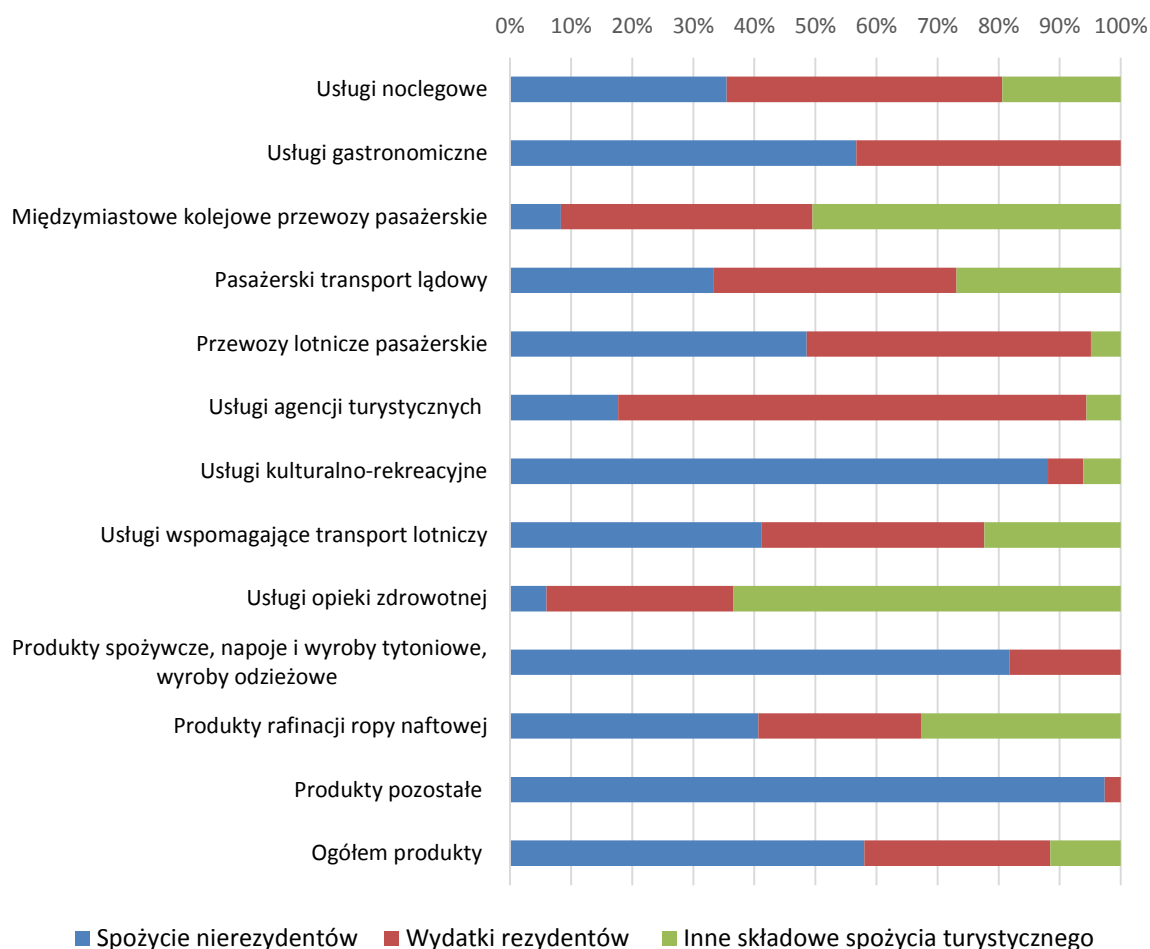
Wykres 2.6. Struktura wydatków w turystyce krajowej według produktów i typów podróży (w %)

Analiza struktury spożycia rezydentów w podziale na turystów i odwiedzających jednodniowych pokazuje, że klientami jednostek gastronomicznych są coraz częściej krajowi odwiedzający jednodniowi (wzrost wydatków na ten cel z ok. 7% w 2011 roku do 12% w 2013). Z kolei usługi transportowe są związane z krajowymi podróżami jednodniowymi w niewielkim stopniu.

Podobne zestawienie w odniesieniu do podróży nierezydentów, gospodarstw domowych rezydentów i pozostałych elementów spożycia turystycznego zawiera wykres 2.7. Pozwala on ocenić, która z głównych grup nabywców odgrywa szczególnie ważną rolę dla producentów poszczególnych usług turystycznych. Warto zauważyć, że w 2013 roku wzrosło znaczenie gospodarstw domowych rezydentów jako klientów obiektów noclegowych; przypadło na nich ponad 45% spożycia tego typu usług. Dominacja popytu ze strony nierezydentów jest z kolei wyraźna w odniesieniu do usług gastronomicznych, aczkolwiek zdecydowanie słabnąca: ok. 56,7% (w 2011 roku 70%) wydatków na usługi gastronomiczne przypada na nierezydentów. Jeśli chodzi o usługi transportu kolejowego, podstawową rolę odgrywają *inne składowe spożycia turystycznego* (głównie podróże służbowe). Usługi świadczone przez organizatorów turystyki i agencje turystyczne nabywane były w 2013 roku w blisko 77% przez gospodarstwa domowe rezydentów, a w 17,7% - przez nierezydentów.

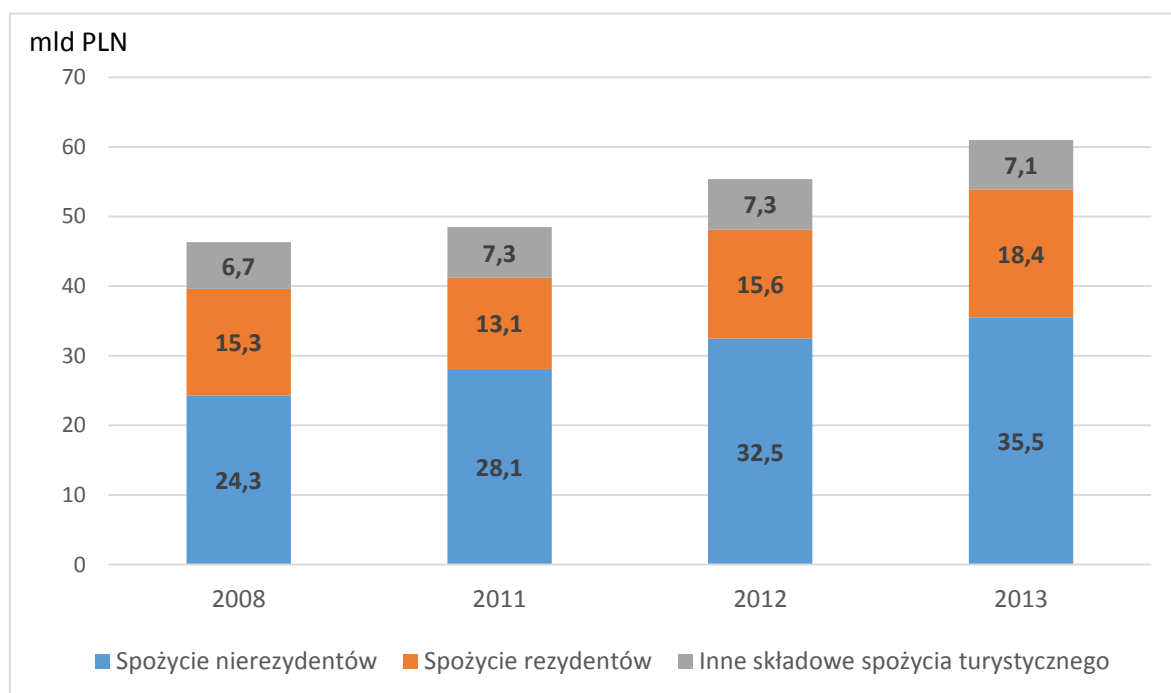
Wykres 2.7. Krajowe spożycie turystyczne (pieniężne i w naturze) w 2013 roku według produktów i grup nabywców*

*bez marży detalicznej

Prezentując spożycie turystyczne i jego strukturę dla 2013 roku warto przyjrzeć się zmianom, jakie zaszły w ostatnich latach. Należy przede wszystkim podkreślić fakt wzrostu poziomu spożycia ogółem (gospodarstw domowych rezydentów, nierezydentów i pozostałych składowych spożycia turystycznego łącznie); odnosi się to zwłaszcza do lat 2011 – 2012. Szacunki dla roku 2013 pokazują, że wzrost w stosunku do poprzedniego okresu utrzymuje się, choć jego tempo jest nieco słabsze. Zmiany obserwowane na podstawie trzech ostatnich RST (2011, 2012 i 2013) wiążą się przede wszystkim ze wzrostem spożycia indywidualnego we wszystkich badanych grupach konsumentów, przy czym warto podkreślić, że wzrost spożycia gospodarstw domowych był najbardziej znaczący. Spożycie turystyczne w ramach krajowych podróży służbowych i spożycia zbiorowego nieznacznie spadło. Należy również wskazać na zmiany strukturalne w sektorze turystyki: wzrost znaczenia usług gastronomicznych oraz transportu lotniczego, a także spadek w zakresie konsumpcji usług świadczonych przez organizatorów i pośredników. Korzystnym zjawiskiem w zakresie konsumpcji rezydentów (wzrost znaczenia CPT) towarzyszyły pogarszające się relacje między udziałem wydatków na CPT a pozostałym spożyciem w odniesieniu do nierezydentów (na skutek wzrostu znaczenia zakupów).

Wykres 2.8. Zmiany wielkości i struktury krajowego spożycia turystycznego w latach 2008-2013 (w mld PLN)

3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w tworzeniu PKB

3.1. Charakterystyka produkcji globalnej i podaży produktów turystycznych w 2013 roku

Opisane w poprzednim rozdziale spożycie turystyczne kreuje zapotrzebowanie na produkcję określonych usług i w ten sposób przyczynia się do tworzenia nowej wartości w gospodarce oraz do tworzenia miejsc pracy. Zagadnienie wkładu turystyki w wielkość produkcji globalnej w gospodarce można rozpatrywać w trzech ujęciach:

- jako produkcję globalną rodzajów działalności obsługujących odwiedzających, szczególnie tych, które zaliczane są do CRDT;
- jako produkcję charakterystycznych produktów turystycznych, czyli produkcję podstawową CRDT i produkcję drugorzędą pozostałych rodzajów działalności; produkcja charakterystycznych produktów turystycznych odpowiada za podaż produktów turystycznych;
- jako bezpośredni udział turystyki w wykorzystaniu podaży wyrobów i usług.

Pierwsze ujęcie pokazuje, jaką rolę w danej gospodarce odgrywają rodzaje działalności ważne z punktu widzenia rozwoju turystyki, natomiast drugie umożliwia zmierzenie bezpośredniego wkładu turystyki w jej produkcję globalną.

Na podstawie przeprowadzonych szacunków ustalono, że w 2013 roku wartość **produkcji globalnej w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej** wyniosła **83 635 mln PLN**, co stanowiło 2,5% produkcji globalnej wytworzonej w całej gospodarce.

Wspomniane rodzaje działalności wytwarzały zdecydowaną większość podaży charakterystycznych produktów turystycznych. Struktura rozmieszczenia podaży produktów podstawowych dla tych rodzajów działalności wahała się od 100% w przypadku usług wspomagających transport lotniczy do 75,1% dla transportu lądowego pozostałego. Wskazuje to na wysoki stopień specjalizacji w produkcji podstawowych produktów, a jeśli ująć wszystkie charakterystyczne produkty turystyczne (tablica 5), to stopień specjalizacji CRDT będzie jeszcze wyższy, co pokazuje że rodzaje działalności zakwalifikowane jako charakterystyczne są rzeczywiście skoncentrowane na wytwarzaniu usług stanowiących podstawę spożycia turystycznego.

Jeśli chodzi o całość produkcji globalnej charakterystycznych produktów turystycznych, która obejmuje wytwarzanie produktów charakterystycznych w CRDT i w pozostałych rodzajach działalności (dla których jest to produkcja drugorzędna), to wyniosła ona **87 039,7 mln PLN**, co stanowiło 2,6% produkcji globalnej w gospodarce. Był to zatem udział nieco wyższy niż udział produkcji CRDT.

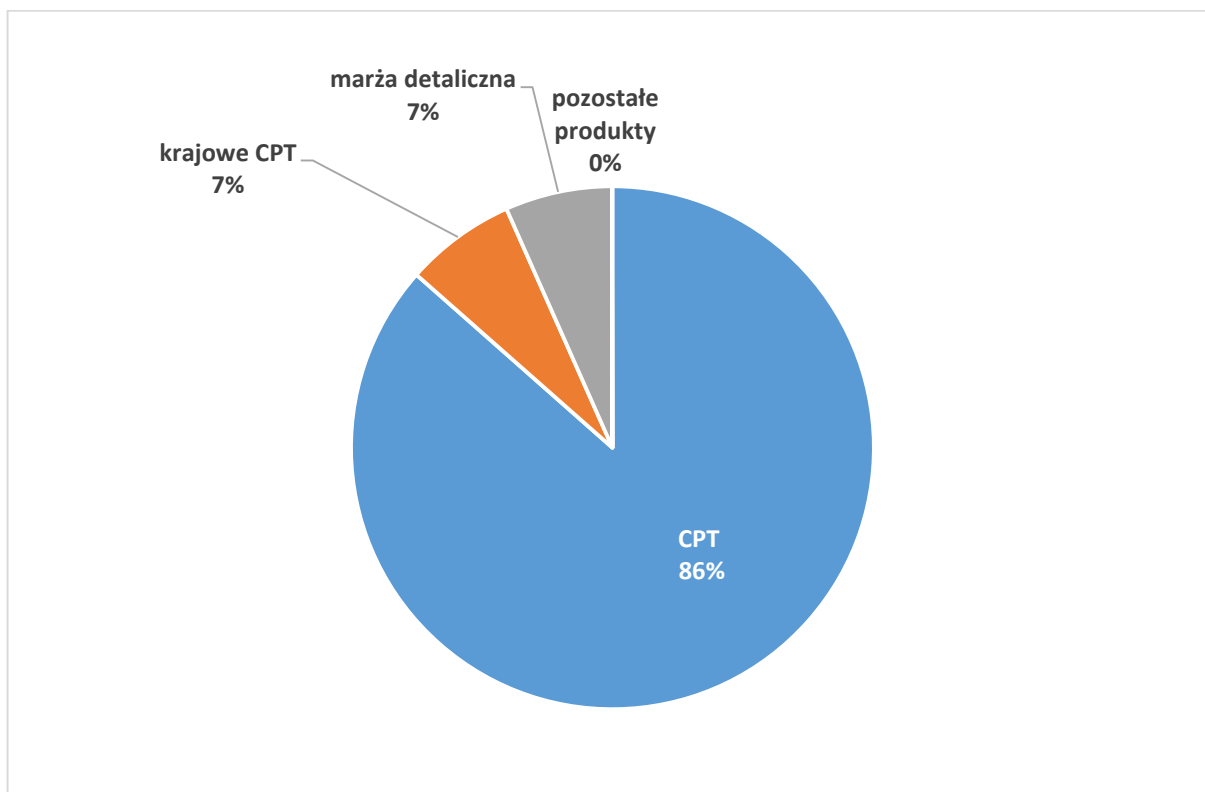
Informacja o wielkości produkcji globalnej pokazuje zaangażowanie gospodarki kraju w wytwarzanie danego wyrobu lub usługi, ale nie jest jednoznaczna z wielkością jego sprzedaży na jego terenie, czyli z wielkością podaży. Różnica między wielkością produkcji a podażą jest wynikiem eksportu i importu, marż handlowych i transportowych oraz podatków pośrednich netto, czyli różnicy między podatkami pośrednimi (VAT, akcyza, cło) a dotacjami do produktów. W przypadku turystyki stosunkowo rzadko występuje typowy import i eksport, ponieważ to zazwyczaj konsumenci usług przemieszczają się do miejsc ich świadczenia, a nie na odwrót. Z tego powodu podaż ograniczona jest do produkcji globalnej na terytorium ekonomicznym kraju powiększona o podatki pośrednie netto. Tak zdefiniowana podaż CPT wyniosła **98 079 mln PLN** i stanowiła 2,1% podaży wyrobów i usług w Polsce.

Wielkość produkcji globalnej i podaży CPT pokazują, w jakim stopniu dana gospodarka jest zorientowana na zaspokajanie potrzeb odwiedzających, ale trzeba pamiętać, że nie są oni jedynymi nabywcami tych produktów. Dotyczy to zwłaszcza usług transportu pasażerskiego, usług kulturalnych i rekreacyjnych, a także gastronomicznych. W celu wyeliminowania wpływu na podaż i produkcję użytkowników pozaturystycznych obliczany jest współczynnik spożycia turystycznego (tablica 6), który pokazuje, jaka część podaży została wykorzystana przez odwiedzających. Wartość tego współczynnika wahała się od około 80% w przypadku transportu lotniczego do około 10% w odniesieniu do innych rodzajów transportu. Jeśli uwzględnić wartość współczynnika spożycia turystycznego, to wielkość podaży CPT odpowiadała wielkości ich spożycia, natomiast wielkość produkcji globalnej to **30 685,5 mln PLN**, co stanowiło **0,92%** produkcji globalnej w cenach bazowych w Polsce. Był zatem większy niż w 2011 roku, kiedy wyniósł 0,8%. Oznacza to, że produkcja CPT przeznaczonych wyłącznie dla odwiedzających rosła szybciej niż produkcja globalna w całej gospodarce.

Jest to jednak jedynie część produkcji przeznaczonej do zaspokojenia popytu odwiedzających. Przedmiotem popytu z ich strony były także produkty uznane za krajowe charakterystyczne produkty turystyczne, produkty związane z turystyką (marża detaliczna) i produkty pozostałe, które razem stanowią **turystyczną produkcję całkowitą**. W 2013 roku wielkość tej produkcji wyniosła **33 964,5 mln PLN**, czyli 1% produkcji globalnej w gospodarce. Wykresy 3.1. i 3.2. ilustrują wkład poszczególnych rodzajów działalności w wytworzenie całkowitej produkcji turystycznej.

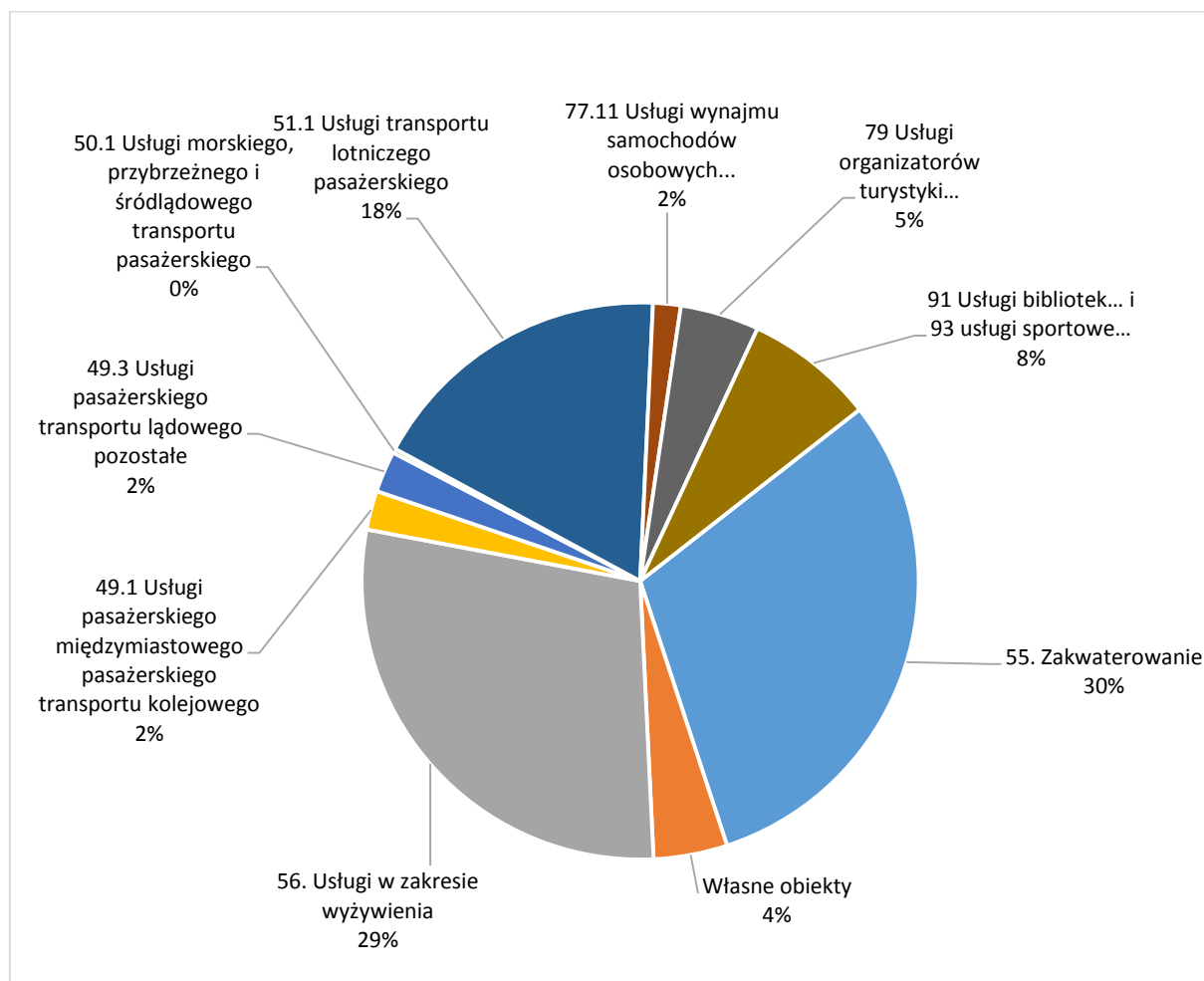
Dane przedstawione na wykresie 3.1 pokazują, że zasadnicza część (86%) przypada na CPT. Na drugim i trzecim miejscu znalazły się krajowe CPT i marża detaliczna, które miały po 7% udziału w produkcji globalnej zakupionej przez odwiedzających.

Wykres 3.1. Struktura całkowitej produkcji turystycznej w 2013 r. według typów działalności, ceny bazowe

Wykres 3.2. przedstawia udział poszczególnych produktów w produkcji globalnej CPT. Z zamieszczonych tam danych wynika, że największy udział miały usługi związane z zakwaterowaniem (30%) i wyżywieniem (29%). Na trzecim miejscu uplasowały się usługi pasażerskiego transportu lotniczego (19%). Na usługi kulturalno-rekreacyjne przypadało 8%, na piątym miejscu znalazły się usługi organizatorów turystyki, z udziałem na poziomie 5%. Jest on stosunkowo niewielki, ale trzeba pamiętać, że w RST uwzględniana jest tylko marża organizatorów.

Wykres 3.2. Wkład poszczególnych CRDT w całkowitą produkcję turystyczną w 2011 roku, ceny bazowe

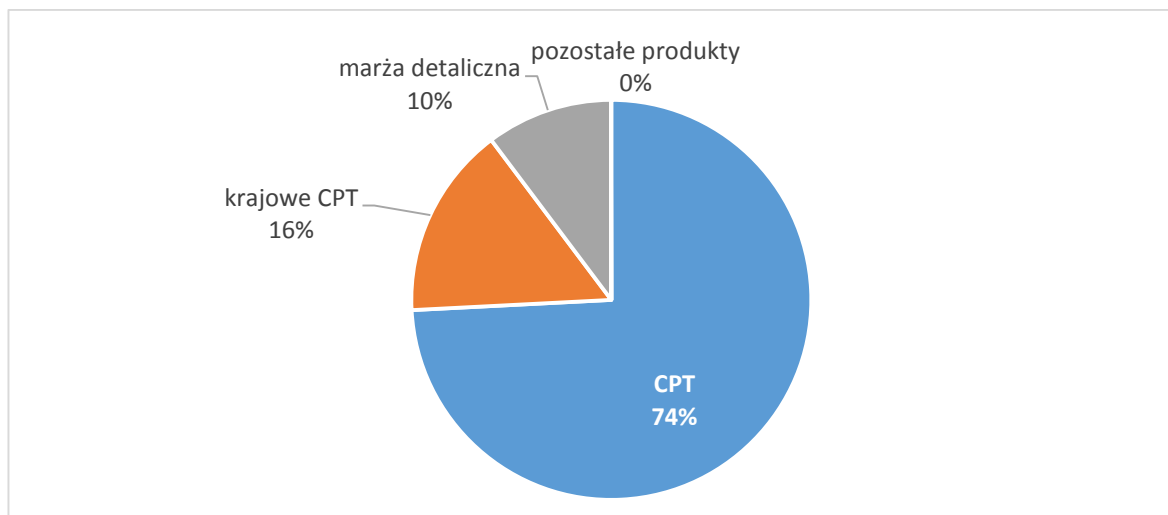
3.2. Charakterystyka wkładu turystyki w tworzenie wartości dodanej i PKB

Wielkość produkcji w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności i efektywność procesów wytwórczych w przedsiębiorstwach należących do tych branż mają zasadniczy wpływ na ocenę wkładu turystyki w tworzenie wartości dodanej w gospodarce narodowej. Podobnie, jak w przypadku produkcji globalnej i podaży można ją rozpatrywać jako wartość dodaną brutto wytworzoną w CRDT oraz jako turystyczną wartość dodaną brutto czyli będącą bezpośrednio efektem spożycia turystycznego. Wielkość pierwszego z tych agregatów, tzn. wartość dodana wytworzona w CRDT wyniosła **34 056 mln PLN**, co stanowiło 2,3% wartości dodanej wytworzonej w całej gospodarce w 2013 r.

Podobnie jak w przypadku produkcji tylko część tej wartości dodanej brutto jest bezpośrednio powiązana z turystyką, a rozmiar tej części określony jest przez zastosowanie współczynnika spożycia turystycznego. Tak ustalona **wartość dodana** brutto wypracowana dzięki produkcji CPT wyniosła **11 575,4 mln PLN**, czyli ok. 0,8% wartości dodanej wytworzonej w gospodarce narodowej. **Całkowita turystyczna wartość dodana brutto**, tj. uwzględniająca także wartość dodaną wypracowaną dzięki krajowym CPT i zakupom w handlu detalicznym,

została oszacowana na poziomie **14 749 mln PLN**. Stanowiło to 1% wartości dodanej wytworzonej w całej gospodarce. Oszacowana wartość jest znacząco niższa niż w 2011 r., pomimo że produkcja globalna CRDT wzrosła, a udział spożycia odwiedzających w jej wykorzystaniu kształtował się na podobnym poziomie. Wskazuje to na zmniejszoną zdolność tych rodzajów działalności oraz krajowych CRDT do wytwarzania wartości dodanej. Na spadek turystycznej wartości dodanej wpłynęły także zmniejszone zakupy żywności, napojów i odzieży.

Wykres 3.3. Struktura turystycznej wartości dodanej w 2013 r. według źródeł jej wytworzenia

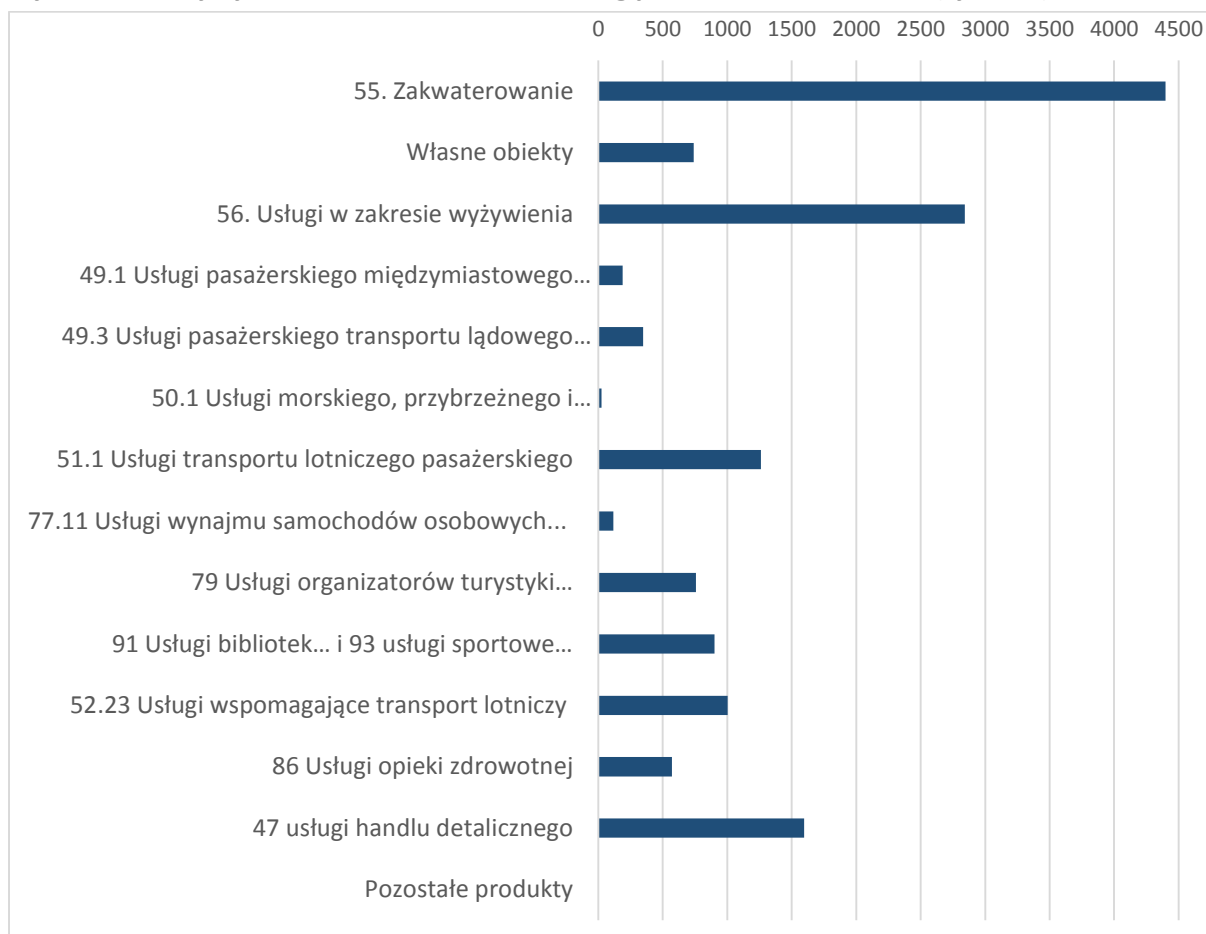
Wykres 3.3. ilustruje strukturę turystycznej wartości dodanej brutto według źródeł jej wytworzenia.

Zdecydowana większość (74%) turystycznej wartości dodanej brutto została wytworzona w związku z produkcją CPT, chociaż jej udział w tworzeniu wartości dodanej był znacząco (o 12 p.p.) mniejszy niż udział w turystycznej produkcji globalnej. Wkład produkcji poszczególnych CPT w wytworzenie tej części turystycznej wartości dodanej brutto ilustruje wykres 3.4.

Na wykresie 3.4. pokazano, że spośród CRDT największy wkład w tworzenie turystycznej wartości dodanej miało zakwaterowanie oraz działalność usługowa związana z wyżywieniem. Warto też zauważyć duży wkład transportu lotniczego, zwłaszcza jeśli rozpatrywać łącznie usługi przewozowe i usługi wspomagające transport lotniczy.

Turystyczna wartość dodana uzupełniona o wielkość podatków pośrednich netto określa wkład turystyki w tworzenie PKB. W 2013 roku wkład ten wyniósł **21 382,6 mln PLN**, co stanowiło **1,3% PKB**. Jeśli chodzi o kwotę **podatków pośrednich netto**, to wyniosła ona **6 633,4 mln PLN**. Jest to znacząca kwota, na której wielkość zasadniczy wpływ mają podatki związane z zakupem paliw – **4 019 mln PLN**.

Wykres 3.4. Turystyczna wartość dodana brutto wg produktów w 2013 roku (tys. PLN)

4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2013 roku

Ogółem w 2013 roku liczba pracujących w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT) wyniosła 518,8 tys. osób, co stanowiło (podobnie jak w minionych latach) około 6% siły roboczej w całej gospodarce. Liczba jednostek zaliczanych do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2013 roku wyniosła ponad 114,5 tysiąca, z czego 92% stanowią mikroprzedsiębiorstwa (jednostki, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób).

Liczba zatrudnionych w CRDT wyniosła ponad 432,7 tys. osób, a liczba właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin („samozatrudnionych”) osiągnęła ponad 86 tys. osób, czyli ponad 17% pracujących w CRDT. Oznacza to utrzymanie proporcji charakteryzujących siłę roboczą w działalności turystycznej w 2011 roku. Prawie wszyscy samozatrudnieni w branży turystycznej (96%) znajdują miejsca pracy w mikroprzedsiębiorstwach, których liczba w turystyce od wielu lat utrzymuje się na dość stabilnym poziomie: w 2013 roku wyniosła ponad 105 tys. jednostek (112 tys. w 2011 roku), co świadczy o tym, że mikroprzedsiębiorstwa – przynajmniej w branży turystycznej - stanowią niezmiennie ważny obszar zatrudnienia, a samodzielnie tworzone przedsiębiorstwa decydują w dużym stopniu o efektywności turystycznego rynku pracy.

Przeciętne zatrudnienie w branży turystycznej w 2013 roku, czyli średnia wielkość zatrudnienia obliczona na podstawie ewidencyjnego stanu zatrudnienia, uwzględniająca pracowników pełnozatrudnionych oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełne etaty, wyniosło prawie 400 tys. etatów, z czego 79% (312,6 tys. etatów) przypadło na jednostki zatrudniające powyżej 9 osób, a pozostała część na tzw. mikroprzedsiębiorstwa.

Przedstawione relacje ulegają istotnej zmianie po zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej (TWD). Rzeczywista wielkość zatrudnienia związanego z obsługą ruchu turystycznego w 2013 roku, oszacowana przy zastosowaniu tego współczynnika, była znacznie niższa: wyniosła niespełna 110 tys. osób. 16% tej liczby stanowili samozatrudnieni (ponad 18 tys. osób). Nadal obserwowana jest znacząca dysproporcja między wielkością zatrudnienia generowaną w mikroprzedsiębiorstwach oraz większych podmiotach. Na jednostki zatrudniające powyżej 9 osób przypadło w 2013 roku 64% pracujących, co oznacza, że tworzyły one 2 razy więcej miejsc pracy aniżeli jednostki mikro. Relacje te utrzymują się prawie niezmiennie od 10 lat. Zastosowanie współczynnika turystycznej wartości dodanej nie zmienia natomiast charakteru zatrudnienia właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin, którzy w 94% pozostają pracownikami niewielkich, samodzielnie tworzonych przedsiębiorstw (do 9 osób), a jedynie w 6% podejmują samozatrudnienie po to, aby podjąć pracę w średnich i dużych przedsiębiorstwach turystycznych.

Udział poszczególnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w generowanym zatrudnieniu w 2013 roku był bardzo różny (por. wykres 4.1). Największym pracodawcą spośród wszystkich CRDT (przy uwzględnieniu wskaźnika TWD) niezmiennie pozostają baza gastronomiczna (ponad 39,5 tys. pracujących, czyli 36% pracujących w CRDT) i noclegowa (39,1 tys. pracujących, co stanowiło również prawie 36 % wszystkich pracujących w CRDT). Tylko te dwie branże decydują o ponad 70% zatrudnienia w CRDT, tworząc prawie 80 tys. miejsc pracy.

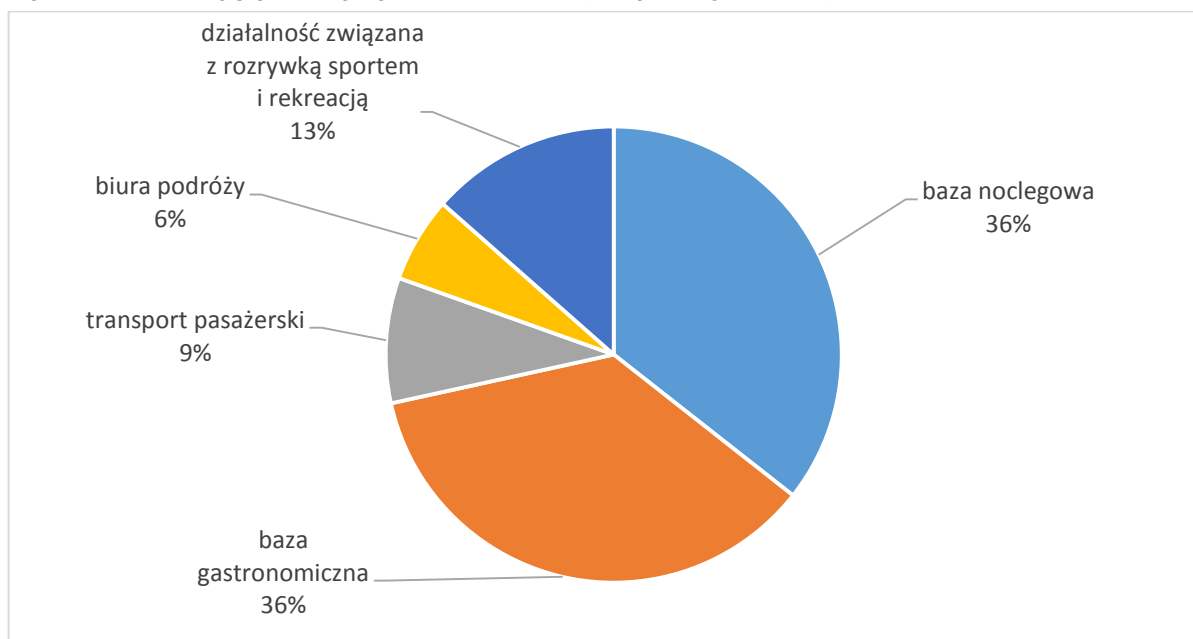
Transport pasażerski od lat jest kolejnym ważnym pracodawcą w branży turystycznej, ale jego znaczenie w 2013 roku istotnie zmalało w stosunku do 2011 roku: dwa lata wcześniej cały transport pasażerski tworzył 20% miejsc pracy w CRDT, a w 2013 roku udział ten obniżył się do zaledwie 9% (niespełna 10 tys. pracujących przy obsłudze ruchu turystycznego). Należy ponownie podkreślić, że wielkość ta stanowi efekt zastosowania współczynnika turystycznej wartości dodanej (TWD), który dla różnych rodzajów transportu przybiera bardzo różne wartości: w przypadku pasażerskiego transportu lotniczego wynosi 0,73, ale już dla transportu kolejowego jedynie 0,1, a dla innych rodzajów transportu pasażerskiego lądowego zaledwie 0,03. Wskaźniki te pozwalają ustalić, jaka część miejsc pracy tworzonych w danej branży może być faktycznie przypisana obsłudze ruchu turystycznego, a nie innym formom podróży (np. dojazdy do pracy).

Działalność związana ze sportem, rozrywką i rekreacją w 2013 roku tworzyła prawie 15 tys. miejsc pracy, które można wprost wiązać z obsługą turystów, co oznacza, że ponad 13% pracujących w CRDT znalazło zatrudnienie w obsłudze działalności sportowej, rekreacyjnej czy kulturalnej.

Działalność pośrednictwa i organizacji (co w uproszczeniu można utożsamić z działalnością biur podróży) stanowiła tradycyjnie niewielki odsetek (zaledwie 6%) wszystkich pracujących w CRDT (niespełna 7 tys. osób), co stanowiło spadek o prawie 3 tys. osób w stosunku do 2011 roku. Zważywszy na fakt, że liczba jednostek zarejestrowanych przez GUS

w tej kategorii w 2013 roku wyniosła nieco ponad 5,5 tys., z czego zaledwie 223 przypada na podmioty zatrudniające powyżej 9 osób, należy uznać, że działalność pośrednictwa i organizacji to domena mikroprzedsiębiorstw. Co więcej rachunki narodowe traktowane jako zasadnicze źródło danych dla RST nie pozwalają na pogłębioną analizę struktury tej grupy podmiotów (np. na ustalenie, jaka część miejsc pracy powstaje w agencjach turystycznych, a jaką tworzą organizatorzy). Niedoskonałość tego systemu utrudnia też rozpoznanie liczby miejsc pracy, którą należałoby wiązać z obsługą ruchu turystycznego, a która powstaje w przedsiębiorstwach pośrednictwa internetowego.

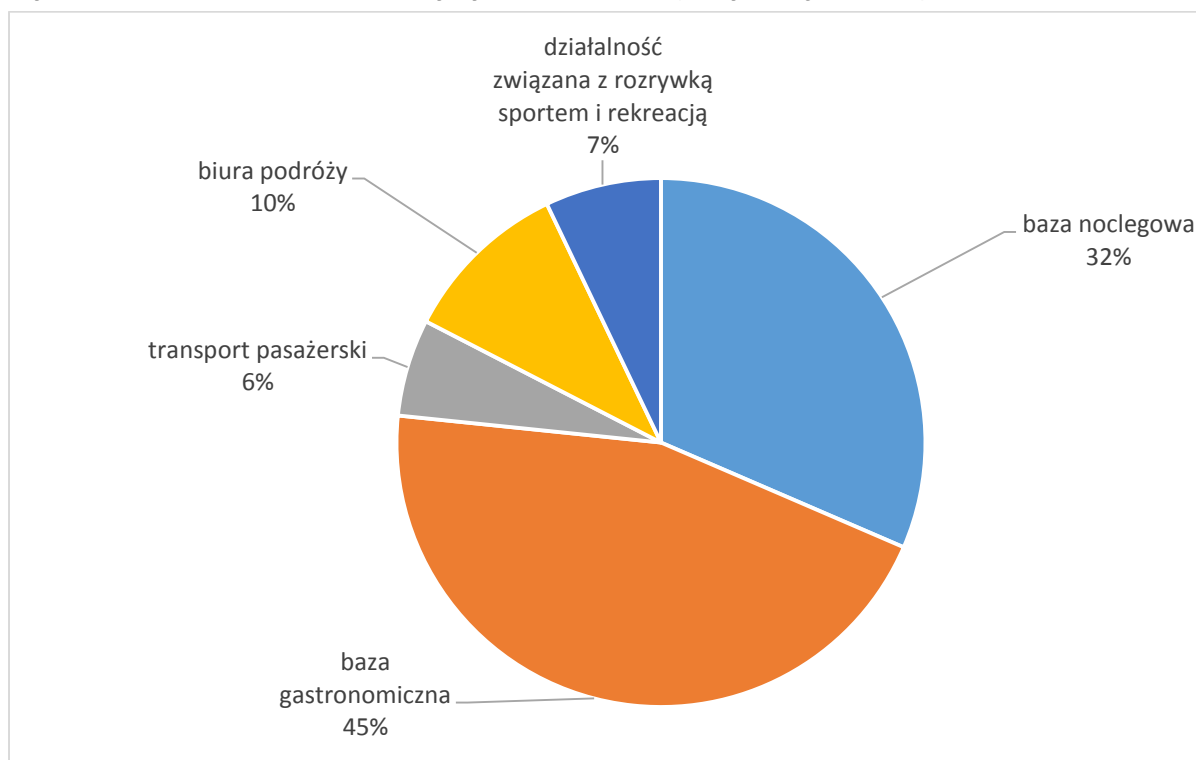
Wykres 4.1. Pracujący w turystyce w 2013 roku (wszystkie jednostki)

Jeśli chodzi o samozatrudnienie w turystyce w 2013 roku, to na tę kategorię przypadało 16% pracujących (ponad 18 tys. osób). Wykres 4.2 pokazuje, jaka część samozatrudnionych pracujących we wszystkich CRDT przypadała w 2013 roku na poszczególne rodzaje działalności. Największy odsetek samozatrudnionych, podobnie jak we wcześniejszych latach przypadł na bazę gastronomiczną (45%) i na obiekty noclegowe (32%), co stanowiło łącznie prawie 14 tys. miejsc pracy w obsłudze ruchu turystycznego. Biura podróży, czyli podmioty jednoznacznie kojarzone z branżą turystyczną, osiągnęły w 2013 roku udział 10% w ogólnej liczbie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin, pracujących w CRDT (niepełna 2 tys. miejsc pracy).

Podane wskaźniki należy jednak analizować łącznie z informacją o liczbie przedsiębiorstw w poszczególnych rodzajach działalności turystycznej. Na przykład w przypadku gastronomii liczba przedsiębiorstw wyniosła ponad 36 tys. jednostek, a w przypadku bazy noclegowej prawie 14 tys. podmiotów. Na tym tle biura podróży z liczbą ponad 5,3 tys. jednostek należy uznać za grupę niezwykle ważną z punktu widzenia tworzenia miejsc pracy, co zresztą stanowi potwierdzenie tendencji z minionych lat.

Wykres 4.2. Samozatrudnieni w turystyce w 2013 roku (wszystkie jednostki)

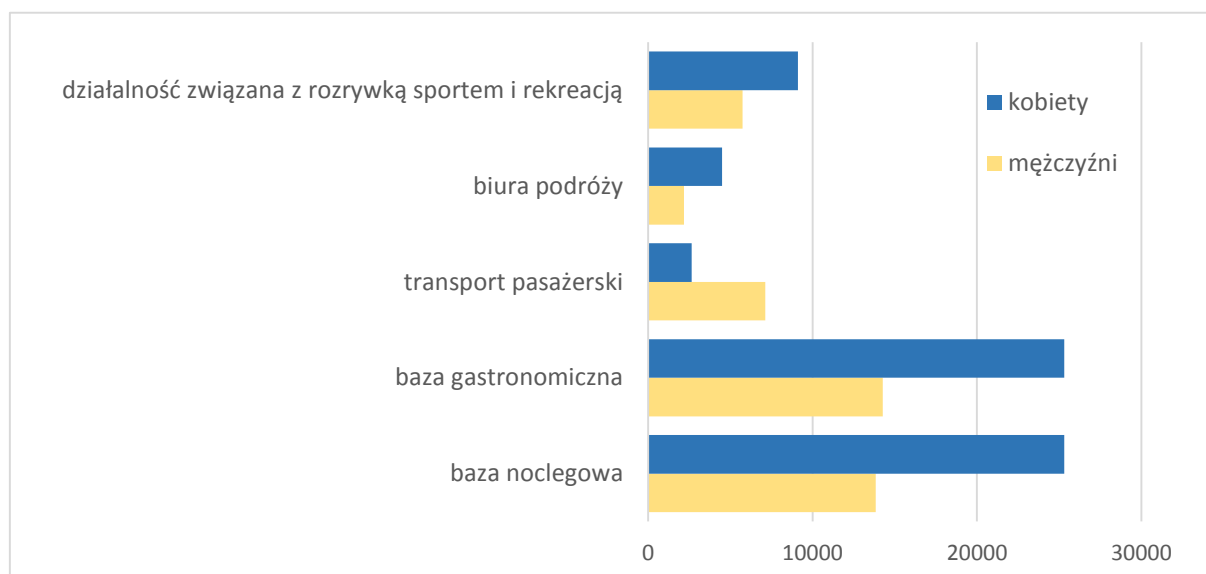

Wątek struktury pracujących w CRDT według płci pojawia się na wykresie 4.3. Łącznie w CRDT pracowało w 2013 roku prawie 248 tys. kobiet, jednak po uwzględnieniu współczynnika TWD liczba kobiet zatrudnionych faktycznie przy obsłudze ruchu turystycznego spada do niespełna 66 tys. Stanowi to około 61% wszystkich pracujących w CRDT w 2013 roku, co oznacza wzrost o 6 p.p. w stosunku do 2011 roku i nadal – wzorem lat ubiegłych - pozostaje wskaźnikiem wyższym niż dla całej gospodarki, gdzie kobiety stanowią 46% wszystkich pracujących.

Struktura pracujących w 2013 roku według płci (wykres 4.3) wskazuje, że kobiety dominowały we wszystkich rodzajach działalności, które jednoznacznie kojarzone są z turystyką. W hotelarstwie i działalności noclegowej stanowiły 65% wszystkich pracujących w 2013 r., a w działalności gastronomicznej 64%, co stanowi dokładne powtórzenie struktury z roku 2011. Znaczący był także udział kobiet w pozostałych rodzajach działalności turystycznej, której zasadniczy trzon stanowi działalność biur podróży (w tym przypadku udział kobiet w ogólnej liczbie pracujących wyniósł aż 67%).

Największymi pracodawcami dla kobiet (mierząc wielkością bezwzględną) wśród CRDT okazały się w 2013 roku baza noclegowa i gastronomiczna - każda z nich dawała zatrudnienie ponad 25 tys. kobiet, co łącznie stanowiło w 2013 r. 76% wszystkich kobiet pracujących przy obsłudze ruchu turystycznego.

Wykres 4.3. Pracujący w turystyce w 2013 roku według płci (wszystkie jednostki)

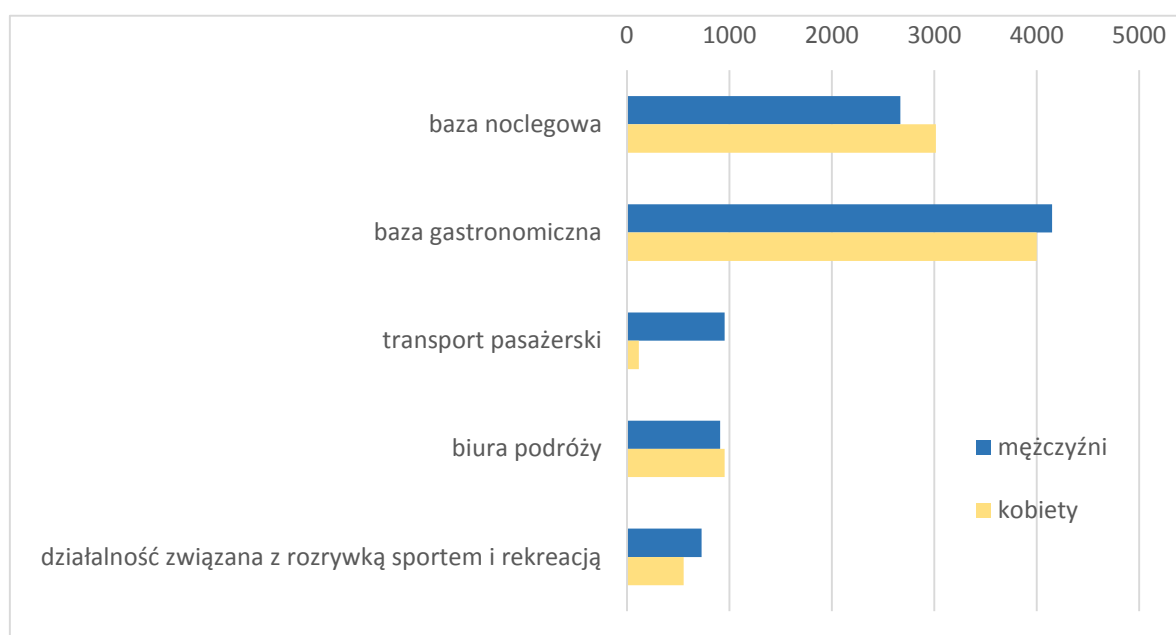

Jeśli chodzi o stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych działach CRDT do całkowitej liczby kobiet samozatrudnionych w CRDT, najkorzystniej prezentuje się gastronomia (46% kobiet pracujących na własny rachunek w CRDT w 2013 roku przypadał właśnie na tę kategorię). Skromniejszy był udział kobiet prowadzących samodzielną działalność gospodarczą w obiektach noclegowych (35%) i w biurach podróży (11%).

W omawianej grupie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin mężczyźni również najliczniej byli reprezentowani w gastronomii, która stanowiła miejsce pracy 44% mężczyzn samozatrudnionych w CRDT. Tuż za nią należy wskazać bazę noclegową (28% miejsc pracy samodzielnie tworzonych przez mężczyzn w CRDT), nieco dalej plasuje się transport pasażerski (10% mężczyzn samozatrudnionych w CRDT) i biura podróży (również 10%). Liczby te świadczą, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni podejmujący samodzielną działalność gospodarczą w turystyce, najliczniej reprezentowani byli w 2013 roku w gastronomii i usługach noclegowych, choć nieznaczną przewagę liczebną w wyrażeniu bezwzględny kobiety uzyskują w działalności noclegowej (ponad 3 tys. samodzielnie tworzonych miejsc pracy vs 2,6 tys. samozatrudnionych mężczyzn), natomiast mężczyźni uzyskują nieznaczną przewagę w działalności gastronomicznej (4,1 tys. samozatrudnionych mężczyzn i 4 tys. kobiet).

Podobnie jak w minionych latach bardzo wyrównane są relacje w działalności samodzielnie zakładanych biur podróży (mniej więcej po 50% samozatrudnionych kobiet i mężczyzn, z nieznaczną przewagą tych pierwszych). Wyraźna przewaga liczebna samozatrudnionych mężczyzn występuje w działalności transportowej, jednak całkowita liczba samozatrudnionych mężczyzn wyniosła w transporcie w 2013 roku niespełna tysiąc (118 kobiet).

Wykres 4.4. Samozatrudnieni w turystyce w 2013 roku według płci (wszystkie jednostki)

Należy zauważyć, że struktura zatrudnienia według płci w turystyce odbiega od danych dla całej gospodarki. Udział kobiet w grupie pracujących, zatrudnionych i samozatrudnionych w całej gospodarce wyniósł w 2013 roku odpowiednio: 45%, 47% i 48%. W przypadku CRDT (po uwzględnieniu współczynnika TWD) analogiczne dane przybierają wielkość: 61%, 63% i 48%. Oznacza to, że turystyka sprzyja zatrudnieniu kobiet w większym stopniu niż inne rodzaje działalności gospodarczej. W ogólnej liczbie zatrudnionych przeważają kobiety (63% w 2013 roku), ale już w grupie samozatrudnionych widoczna jest dominacja liczebna mężczyzn (52% samozatrudnionych w CRDT), co stanowi powtórzenie obserwacji z 2011 roku. Odzwierciedla to niewątpliwie skutki obserwowanej w minionych latach większej aktywności mężczyzn w zakresie samodzielnego tworzenia miejsc pracy: 22% spośród wszystkich mężczyzn pracujących w CRDT w 2013 roku to samozatrudnieni (w poprzedniej edycji RST z 2011 roku wskaźnik ten wyniósł 19%). W przypadku kobiet liczba samozatrudnionych w CRDT stanowi zaledwie 13% wszystkich kobiet pracujących w turystyce, co oznacza i tak nieznaczny wzrost wartości tego wskaźnika w stosunku do 2011 roku (12%), ale nadal poziom znacznie niższy niż w latach 2009-2010, kiedy utrzymywał się na poziomie 14-15%.

Oczywiście stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych rodzajach działalności do całkowitej liczby kobiet pracujących w tych CRDT bywa większy niż 12%: na przykład w biurach podróży wynosi aż 21%, w działalności gastronomicznej 16%, a w działalności związanej z rozrywką, sportem i rekreacją – 17%, ale rośnie też rozpiętość między wskaźnikami dla kobiet i mężczyzn. Najlepszym przykładem jest działalność gastronomiczna, w której udział samozatrudnionych kobiet w ogólnej liczbie kobiet pracujących w tej działalności wyniósł 16%, a dla mężczyzn – 29%. W biurach podróży wskaźniki te wyniosły odpowiednio 21% i 42%, a w działalności noclegowej 12% spośród wszystkich pracujących kobiet stanowią samozatrudnione, podczas gdy w przypadku mężczyzn wskaźnik wyniósł 16%.

Jeżeli chodzi o wysokość wynagrodzeń w branży turystycznej, to dla wszystkich CRDT średnia godzinowa stawka brutto plasuje się na poziomie ok. 20 PLN w jednostkach zatrudnia-

jących powyżej 9 osób i zaledwie 11 PLN w jednostkach mikro (do 9 osób). Ta przewaga wynagrodzeń w większych jednostkach zachowana jest właściwie we wszystkich CRDT, a w przypadku poszczególnych rodzajów transportu różnica może być nawet dwukrotna. W poszczególnych rodzajach działalności turystycznej także mamy do czynienia z dość dużymi odchyleniami od podanych kwot: najwyższy poziom wynagrodzeń oferowany jest w transporcie lotniczym i działalności wspomagającej transport (średnia stawka godzinowa osiąga tu odpowiednio 45 i 43 PLN), natomiast najniższe średnie stawki godzinowe brutto występują w działalności gastronomicznej w jednostkach mikro (10 PLN). W hotelarstwie przeciętna stawka godzinowa wynosi 17 PLN (11 PLN w jednostkach mikro), a w biurach podróży nawet 22 PLN (działalność pośredników) i 27 PLN (usługi rezerwacji). Dane te potwierdzają dość oczywisty fakt, że stawka godzinowa rośnie wraz z poziomem mechanizacji pracy, natomiast utrzymuje się na niższym poziomie w tych rodzajach działalności, w których możliwość zastąpienia pracy ludzkiej jest ograniczona.

Tablica 4.1. Pracujący¹ w turystyce, stan na 31 XII 2013 r. (wszystkie jednostki)

Rodzaj działalności wg PKD	Liczba jednostek ²	Status		Liczba pracujących ogółem	Współczynnik TWD	Status		Liczba pracujących ogółem
		Zatrudnieni	Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin			Zatrudnieni	Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin	
55.1 Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	4516	45071	4362	49433	0,5293	23855	2309	26164
55.2 Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	8354	12848	5995	18843	0,5293	6800	3173	9973
55.3 Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe	170	203	143	346	0,5293	107	76	183
55.9 Pozostałe zakwaterowanie	693	5155	241	5396	0,5293	2728	128	2856
56.1 Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	25268	106248	25548	131796	0,2319	24643	5926	30569
56.2 Przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych i pozostała gastronomiczna działalność usługowa	4397	17172	3667	20839	0,2319	3983	851	4833
56.3 Przygotowywanie i podawanie napojów	6645	12101	5939	18040	0,2319	2807	1378	4184
49.1 Transport kolejowy pasażerski między-miastowy	30	21839	13	21852	0,1050	2294	1	2295
49.3 Pozostały transport lądowy pasażerski	44755	109980	27828	137808	0,0345	3790	959	4749
50.1 Transport morski i przybrzeżny pasażerski	188	426	150	576	0,0814	35	12	47
50.3 Transport wodny śródlądowy pasażerski	150	498	121	619	0,0814	41	10	50
51.1 Transport lotniczy pasażerski	242	3423	107	3530	0,7267	2488	78	2565
77.1 Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgon.	1324	3275	812	4087	0,0165	54	13	67
79 Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych	5575	11303	4393	15696	0,4244	4797	1864	6662

Rodzaj działalności wg PKD		Liczba jednostek ²	Status		Liczba pracujących ogółem	Współczynnik TWD	Status		Liczba pracujących ogółem
			Zatrudnieni	Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin			Zatrudnieni	Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin	
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	3554	44480	688	45168	0,1839	8182	127	8309
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	8472	28060	6013	34073	0,1922	5392	1155	6548
Charakterystyczna działalność turystyczna ogółem		114549	432668	86156	518824		91996	18059	110055

¹ Dane dla jednostek zatrudniających powyżej 9 osób – na podstawie badania prowadzonego na formularzu Z-06. Pozostałe jednostki – doszacowanie na podstawie danych dla 2013 roku.

Liczba jednostek – j.w.. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2013 roku

5. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2013 roku

5.1. Nakłady inwestycyjne

Zgodnie z metodologią sporządzania RST przyjmuje się, że działalność turystyczna występuje jako działalność podstawowa w czterech sekcjach: H (Transport i gospodarka magazynowa), I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w tym: agencje turystyczne) R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)⁷; informacje na temat nakładów inwestycyjnych na środki trwałe w tych sekcjach zawiera tablica 8a. W 2013 roku nakłady inwestycyjne na budynki i budowle, środki transportu oraz pozostałe środki trwałe, łącznie z nakładami na ulepszenia gruntu, wyniosły w CRDT 14,4 mld PLN, co stanowiło 6,2% nakładów inwestycyjnych ogółem⁸. Strukturę nakładów przedstawia wykres 5.1. a wartości liczbowe tablica 8a znajdująca się na końcu niniejszego raportu.

W nakładach inwestycyjnych w 2013 roku w CRDT dominowały dwie grupy działalności: pozostały transport lądowy pasażerski oraz działalność związana ze sportem. Nakłady inwestycyjne w grupie działalności związanych z pozostałym transportem lądowym pasażerskim (2,8 mld PLN) to w 60% nakłady na zakup środków transportu (głównie transport drogowy) i w 33% nakłady na budynki i budowle (drogi) natomiast w grupie działalności związanych ze sportem (2,5 mld PLN) to głównie nakłady na budynki i budowle (boiska, stadiony itp.).

W 2013 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego oddano do użytku (nowe inwestycje lub generalne remonty) 1051 obiektów (o 50,6% więcej niż w roku poprzednim) o kubaturze 2 472 tys. m³ (o 17,8% więcej niż w roku poprzednim), w tym 351 hoteli. Produkcja budowlano-montażowa w 2013 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego zrealizowana systemem zleceń przez podmioty budowlane, w których liczba

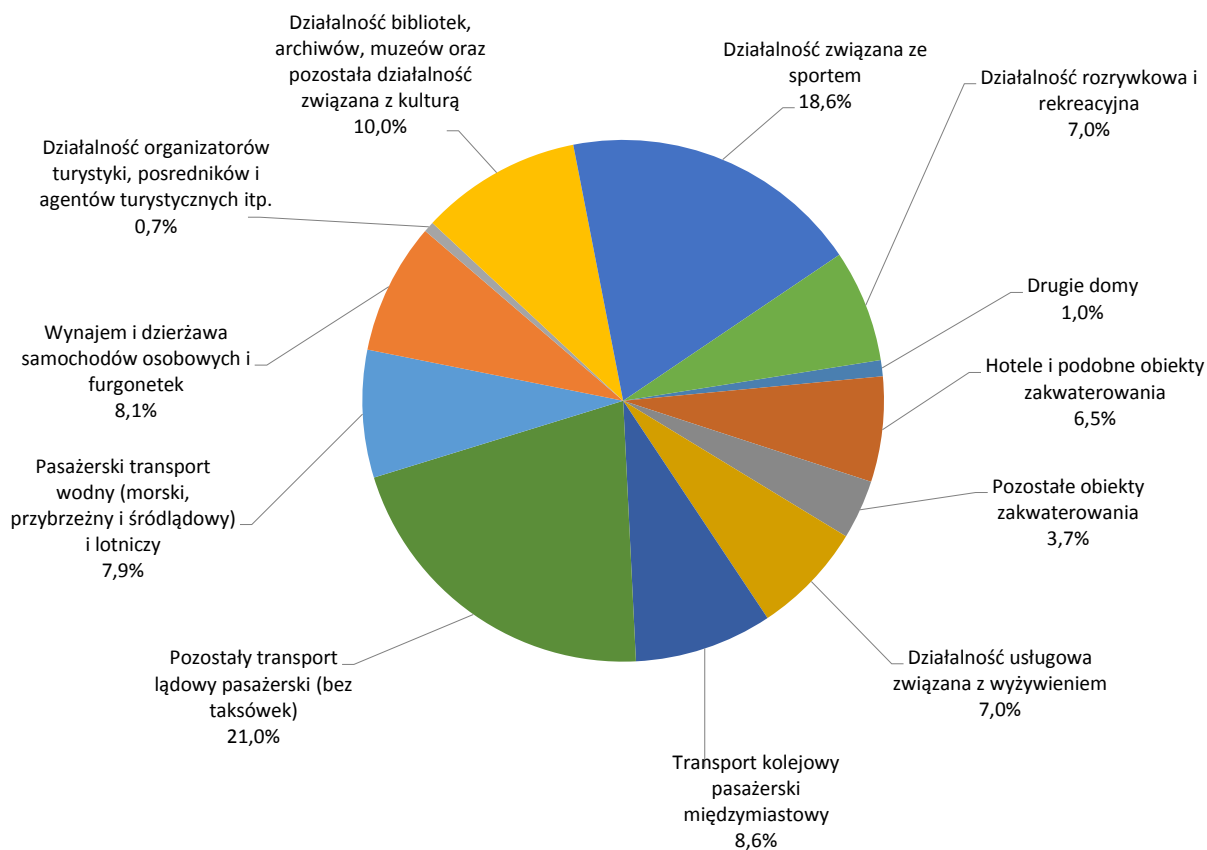
⁷ Polska Klasyfikacja Działalności. Warszawa GUS 2007.

⁸ Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2013 roku, Warszawa, GUS 2014.

pracujących przekracza 9 osób, wyniosła 952,6 mln PLN, w tym roboty o charakterze inwestycyjnym 746,9 mln PLN.

Jednocześnie w 2013 roku w Polsce wydano 770 pozwoleń na budowę 1558 hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego o powierzchni użytkowej 637,2 tys. m².

Wykres 5.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2013 roku

Źródło: niepublikowane dane GUS.

Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2012–2013

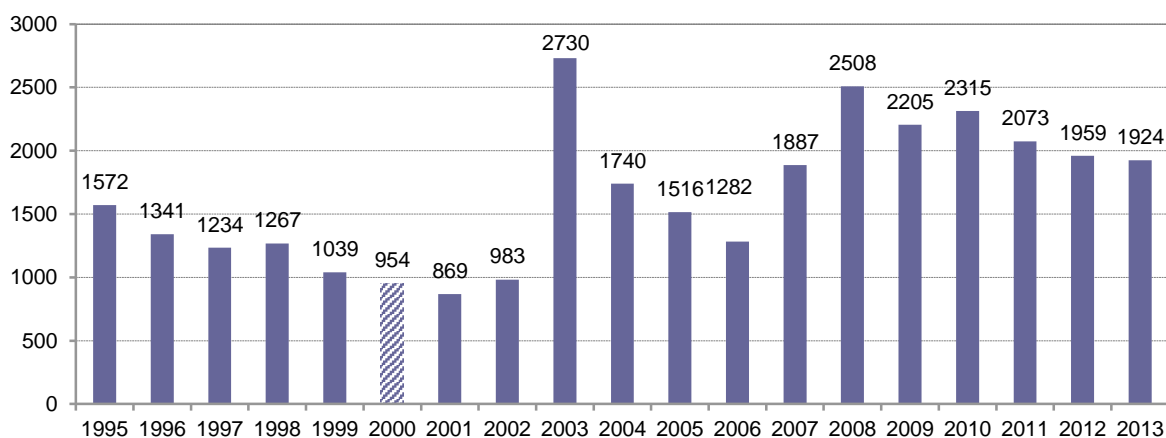
Województwo	2012		2013	
	Liczba obiektów*	Liczba hoteli	Liczba obiektów*	Liczba hoteli
Dolnośląskie	33	27	45	33
Kujawsko-pomorskie	12	11	32	15
Lubelskie	94	29	21	17
Lubuskie	26	11	6	6
Łódzkie	15	13	19	14
Małopolskie	35	28	44	31
Mazowieckie	49	45	42	31
Opolskie	13	12	11	9
Podkarpackie	99	24	127	21
Podlaskie	19	9	29	7
Pomorskie	82	28	60	30
Śląskie	60	53	53	46
Świętokrzyskie	13	13	20	17
Warmińsko-mazurskie	31	18	21	9
Wielkopolskie	42	35	35	29
Zachodniopomorskie	417	32	486	36
POLSKA	1040	388	1051	351

* Hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego.

Źródło: *Budownictwo – wyniki działalności w 2011 r.* Warszawa GUS 2012.

Przedstawione informacje dotyczyły bazy zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o bazę zakwaterowania indywidualnego, w zakres RST wchodzi tylko tzw. drugie domy. Ta grupa obiektów od 2001 roku obejmuje kategorię *Domy letnie i domki wypoczynkowe oraz rezydencje wiejskie* na terenach wiejskich. W 2013 roku oddano do użytku 1 924 obiekty o kubaturze 592,5 tys. m³. Zmiany w tym zakresie obrazuje wykres 5.2.

Wykres 5.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie* 1995-2013

* Nie przeznaczone do stałego zamieszkania na obszarach wiejskich.

Za rok 2000 – oszacowanie Instytutu Turystyki.

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności.* Warszawa GUS. 1995–2013.

Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2011–2013

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN	132,1	124,8	122,6
Liczba domów oddanych do użytku	2073	1959	1924
Kubatura w tys. m ³	647,8	607,7	592,5

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności*. Warszawa GUS 2010–2014.

W 2008 roku⁹ na zakup środków transportu w sektorze transportu lotniczego poniesiono nakłady w wysokości około 138,4 mln PLN. Łączne nakłady na transport lotniczy w 2008 roku wyniosły 158,9 mln PLN. W 2013 roku dysponujemy jedynie nakładami inwestycyjnymi PLL LOT wynoszącymi 25,0 mln PLN¹⁰ oraz nakładami inwestycyjnymi Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej wynoszącymi 61,9 mln PLN¹¹

W 2013 roku firmy zajmujące się rozkładowym transportem lotniczym w Polsce dysponowały 68 samolotami komunikacyjnymi (2012 r. – 70). W 2013 roku porty lotnicze odnotowały 339,4 tys., a w 2012 roku 339,8 tys. startów i lądowań samolotów pasażerskich, które przewiozły odpowiednio 7,65 i 7,05 mln pasażerów¹².

5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2013 roku

Wartość brutto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (m. in. budynki i budowle, środki transportu oraz maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia) w CRDT (bez wartości gruntów i innych domów), w 2013 roku wyniosła 83,6 mld PLN (wzrost o 11,6% w stosunku do roku poprzedniego), co stanowi 2,7% wartości brutto środków trwałych ogółem w gospodarce narodowej (w bieżących cenach ewidencyjnych).

W ramach CRDT można wyróżnić: obiekty noclegowe (18,9 mld PLN), w której 91,9% stanowi wartość budynków i budowli, działalność związaną ze sportem (17,6 mld PLN), w której dominującą pozycję stanowią budynki i budowle (93,4%), pozostały transport lądowy pasażerski (13,4 mld PLN) oraz gastronomię (7,3 mld PLN).

Warto zaznaczyć zdecydowaną dominację transportu (21,3 mld PLN) stanowiącego łącznie 25,5% wartości brutto wszystkich CRDT.

Szczegółową strukturę wartości środków trwałych w CRDT przedstawia wykres 5.3. a wartości liczbowe tablica 8b.

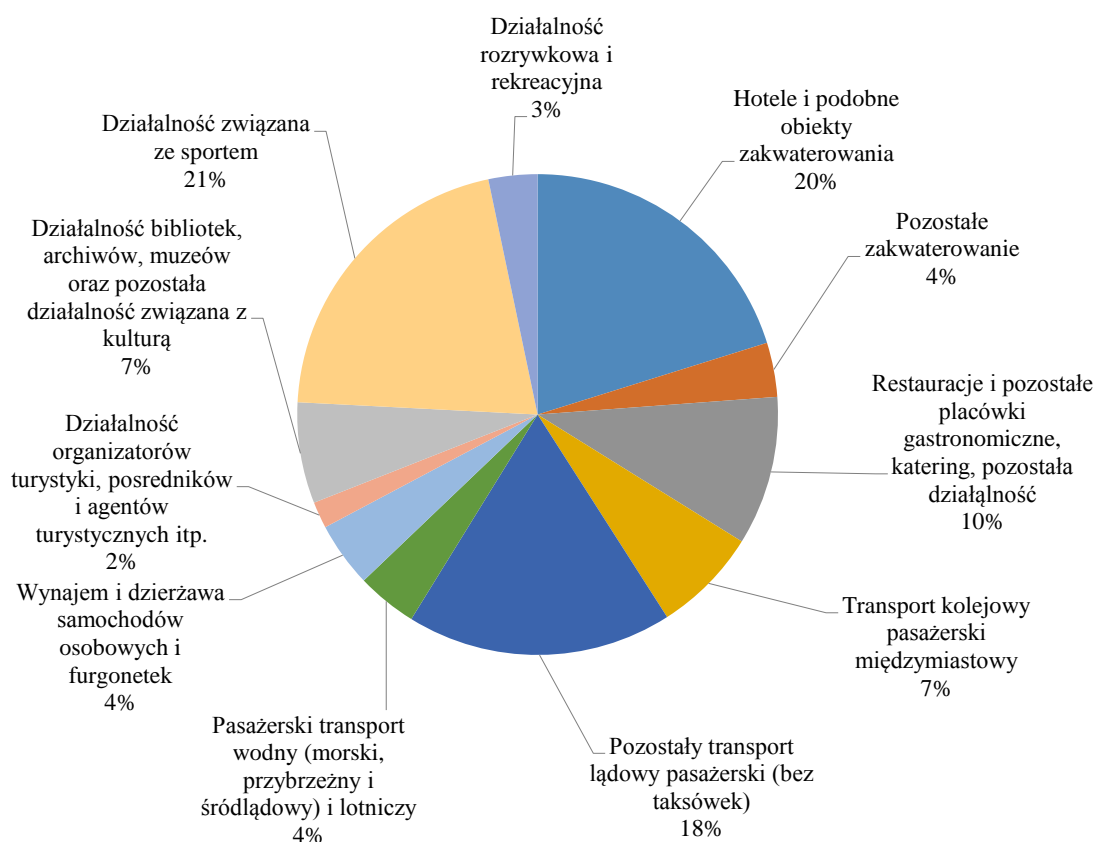
⁹ Ostatnie dostępne dane

¹⁰ Źródło: *Pakiet informacyjny dla akcjonariuszy PLL LOT S.A.*, Warszawa, czerwiec 2013

¹¹ Źródło: *Sprawozdanie finansowe PAŻP za 2014 rok*, Poz. 18732. PAŻP w Warszawie

¹² Łączna liczba pasażerów przewoźników krajowych i zagranicznych odprawionych i przyjętych na polskich lotniskach w 2013 roku wyniosła 24,98 mln.

Wykres 5.3. Udział wybranych grup działalności w wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2013 roku

Źródło: niepublikowane dane GUS.

W podanej wartości brutto środków trwałych nie uwzględniono wartości gruntów. Nie uwzględniono także wartości domów wakacyjnych.

6. Uwagi końcowe

Niniejsza edycja pełnego RST za 2013 rok jest kontynuacją prac rozpoczętych w połowie lat 90. i bezpośrednio nawiązuje do zaktualizowanej metodologii, wykorzystanej do sporządzenia rachunku za 2011 r. Podczas prac nad RST 2013 dostępne były dane o spożyciu turystycznym przygotowane zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego o statystyce turystyki z 2011 r. W założeniu powinno to przyczynić się do poprawy jakości i zakresu danych na temat spożycia turystycznego mieszkańców Polski, ale w praktyce dane za 2013 r. okazały się niespójne z danymi dla kolejnych lat oraz z danymi dotyczącymi strony podażowej turystyki. Ponadto w dalszym ciągu brakuje danych na temat jednodniowych podróży mieszkańców Polski. Równocześnie do przygotowania obecnej edycji RST posłużono się rachunkiem podaży i wykorzystania wyrobów i usług za 2013 r. oraz danymi ze strukturalnej statystyki przedsiębiorstw. Mogło to wpłynąć na wyniki RST, pokazując że rodzaje działalności zaangażowane w obsługę odwiedzających charakteryzują się obecnie mniejszą niż w poprzednich latach zdolnością do tworzenia wartości dodanej.

CZĘŚĆ II

RACHUNEK SATELITARNY TURYSTYKI DLA POLSKI: OSZACOWANIA ZA ROK 2015

1. Podstawowe założenia metodologiczne sporządzania uproszczonej wersji RST za rok 2015

Uproszczony RST dla 2015 roku został sporządzony zgodnie z metodologią przedstawioną Ministerstwu Sportu i Turystyki w grudniu 2016 roku. Jej podstawowe założenia bazują na metodologii pełnego RST. W uproszczonej wersji RST wykorzystane zostały zmodyfikowane tabele sporządzane dla rachunku satelitarnego turystyki w wersji pełnej. Podstawowym źródłem informacji były dane gromadzone i szacowane przez GUS, w tym sporządzane na potrzeby rachunków narodowych, statystyki strukturalnej podmiotów gospodarczych, spożycia gospodarstw domowych i statystyki turystyki. W opracowaniu przedstawiono obliczenia umożliwiające oszacowanie wkładu turystyki w gospodarkę narodową w sposób bardziej zaktualizowany i mniej kosztowny niż pełna wersja RST. Zgodnie z powyższym założeniem, opracowanie zawiera opis metodologii oraz oszacowanie następujących wielkości:

- spożycia turystycznego według produktów w podziale na rezydentów i nierezydentów w cenach bieżących nabywcy;
- turystycznej wartości dodanej i tzw. turystycznego PKB w cenach bieżących;
- zatrudnienia i jego struktury w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT);
- nakładów na środki trwałe w CRDT w cenach bieżących nabywcy.

Zgodnie z podstawowymi założeniami metodologii RST przedstawionej w RMF 2008, przy ocenie efektów ekonomicznych turystyki uwzględniono tylko efekty bezpośrednie, tj. wynikające z wydatków konsumpcyjnych poniesionych przez odwiedzających lub na ich rzecz w związku z podróżą turystyczną. Zakres podmiotowy i przedmiotowy opracowania jest zasadniczo zgodny z zakresem RST. Oznacza to, że uwzględniono w nim wszystkie grupy podmiotów uczestniczących w spożyciu turystycznym, tj. odwiedzających zagranicznych i krajowych, spośród których wyodrębniono uczestników podróży służbowych, oraz spożycie organizacji wspierających gospodarstwa domowe. Podobnie jak w RST za 2013 rok, oszacowanie obejmuje wszystkie rodzaje podróży turystycznych, czyli podróże jednodniowe oraz połączone z noclegiem. W odniesieniu do rodzajów działalności gospodarczej i produktów, w uproszczonej wersji rachunku uwzględniono wszystkie rodzaje działalności wyszczególnione jako turystyczne (charakterystyczne lub związane z turystyką), które znalazły się w RST za 2013 rok. Zasadnicza różnica między pełnym a uproszczonym RST polega na ograniczeniu liczby, zmianach w konstrukcji i zakresie tablic wynikowych. Analiza spożycia turystycznego obejmuje wyłącznie spożycie na terytorium ekonomicznym Polski (pominięto spożycie mieszkańców Polski poza jej granicami) oraz uproszczono tablice ilustrujące wielkość produkcji globalnej i

tworzenie wartości dodanej w turystycznych rodzajach działalności. Ze względu na brak danych uproszczono także tablice zawierające dane rzeczowe.

1.1. Źródła informacji i zasady dokonywania roszacowań

Podstawą dokonania oszacowań efektów ekonomicznych turystyki w 2015 roku były założenia metodologiczne zamieszczone w raporcie prezentującym wyniki pełnego RST za 2011 r. oraz wykorzystane także w RST za 2013 r. W wersji uproszczonej RST podstawę szacowania ekonomicznych efektów turystyki stanowią następujące parametry:

- 1) udział poszczególnych turystycznych rodzajów działalności w tworzeniu wartości dodanej,
- 2) udział produkcji pierwszorzędnej i podatków netto od produktów w całkowitej podaży produktów turystycznych,
- 3) struktura wydatków na poszczególne produkty turystyczne w ramach wydatków turystycznych mieszkańców Polski,
- 4) struktura wydatków na poszczególne produkty turystyczne w ramach wydatków turystycznych nierezydentów,
- 5) dane dotyczące wartości inwestycji i środków trwałych oraz ich struktura wg CRDT wg publikowanych i niepublikowanych danych GUS
- 6) dane ilościowe dotyczące podstawowych składników środków trwałych generujących najwyższe wartości nakładów na inwestycje w CRDT na podstawie dostępnych danych GUS i oszacowań własnych.

1.1.1 Spożycie turystyczne

Oszacowanie wielkości spożycia rezydentów (mieszkańców) Polski oparte zostało na następujących źródłach informacji:

- badaniu uczestnictwa w turystyce mieszkańców Polski w 2015 roku, przeprowadzonym przez US w Rzeszowie oraz wynikach poprzednich badań z lat 2013 i 2014;
- badaniu budżetów gospodarstw domowych w roku 2015 w ujęciu rocznym w zakresie niektórych wydatków związanych z uprawianiem turystyki i dynamiki ich zmian; badanie zostało przeprowadzone przez GUS;
- badaniu US w Rzeszowie w 2015 roku dotyczącym uczestnictwa w turystyce i wydatków na turystykę wyjazdową mieszkańców Polski „*Uczestnictwo mieszkańców Polski (rezydentów) w podróżach*”;
- wydatki na podróże służbowe zostały oszacowane w oparciu o dane z rachunków narodowych za 2013 rok i badania dotyczące wydatków na podróże turystyczne mieszkańców Polski, dostępnego w bazie EUROSTAT.

Oszacowanie wielkości spożycia nierezydentów napotkało na duże trudności, wynikające w głównej mierze ze zmian w sposobie badania zagranicznej turystyki przyjazdowej do Polski. We wszystkich rachunkach satelitarnych turystyki, realizowanych do 2013 roku włącznie, szacowania popytu turystycznego nierezydentów dokonywano na podstawie badań realizowanych przez Instytut Turystyki, a następnie Activ Group w ramach programu badań statystycznych

statystyki publicznej na zlecenie MSiT oraz NBP. Począwszy od 2014 roku badania te prowadzone są na podstawie zmienionej metodologii, której założenia musiały zostać uwzględnione w nowym cyklu szacowania RST. Ostatnie badania ankietowe, prowadzone na podstawie dotychczasowej, porównywalnej metodologii, zostały przeprowadzone w 2013 roku. Stanowiły one podstawę do oszacowania spożycia turystycznego nierezydentów w RST dla 2013 (wersja pełna).

Jeśli chodzi o rachunek uproszczony dla 2015, podstawowym źródłem informacji, które można było wykorzystać do oszacowania spożycia nierezydentów, były badania prowadzone co roku przez US w Rzeszowie wśród osób przekraczających zewnętrzną i wewnętrzną granicę Unii Europejskiej: *Podróże nierezydentów do Polski. Ruch pojazdów i osób na granicy Polski z krajami Unii Europejskiej* oraz szacunki ruchu turystycznego i poziomu wydatków publikowane przez MSiT. Zgodnie z założeniami oczekuje się, że badania te będą dostarczać jednorodnych pod względem metodologicznym informacji dotyczących ruchu turystycznego i wydatków cudzoziemców, a także na potrzeby statystyki w dziedzinie rachunków narodowych, bilansu płatniczego oraz obszarów transgranicznych. Powinny one również posłużyć oszacowaniu popytu turystycznego na potrzeby rachunku satelitarnego turystyki.

Analiza danych oraz tabele wynikowe z badań są dostępne w opracowaniu *Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2015 r.*¹³ Opublikowane informacje pozwalają na szczegółową charakterystykę poziomu i struktury niektórych wydatków według przekraczanych granic. Były one bardzo przydatne do rozszacowania popytu turystycznego nierezydentów w pozycjach *Produkty związane z turystyką, w tym żywność i napoje bezalkoholowe, produkty nieżywnościowe*. W dostępnych danych i ich strukturze brakuje jednak bardzo ważnej z punktu widzenia rachunków satelitarnych turystyki pozycji *produkty rafinacji ropy naftowej*. Z kolei niezwykle istotne dla RST dane dotyczące wydatków na charakterystyczne produkty turystyczne (*na zakwaterowanie z wyodrębnieniem własnych domów/mieszkań wakacyjnych, usługi w zakresie żywienia, usługi w zakresie transportu pasażerskiego, w tym pasażerskich przewozów lotniczych, pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego, lądowego, pasażerskiego transportu morskiego i przybrzeżnego, usługi wynajmu samochodów osobowych, usługi świadczone przez organizatorów turystyki, a także usługi bibliotek, muzeów, usługi sportowe, rekreacyjne i rehabilitacyjne*) nie były możliwe do oszacowania na podstawie publikowanych wyników badań.

Nieadekwatny do potrzeb RST i niezgodny z definicjami turystyki jest również podział podróży według celów. Tak np. do celu zawodowego w badaniu zostały zaliczone nie tylko uwzględniane w definicjach turystyki cele służbowe (w badaniu znajdują się one pod nazwą *inny służbowy*, ale także wyjazdy w celu podjęcia pracy sezonowej, przygranicznej, które w statystyce turystyki nie powinny być zaliczane do turystycznych, a także wyjazdy w charakterze członka załogi środka transportu (pociąg, statek, samolot).

Opublikowane, ogólnie dostępne dane nie dostarczają wiedzy na temat struktury zagranicznego ruchu przyjazdowego do Polski w podziale na turystów i odwiedzających jednodniowych, a podawane informacje dotyczą wszystkich przekroczeń granicy. Ma to swoje odzwierciedlenie

¹³ *Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2015 r.* INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE. GUS, US w Rzeszowie, Warszawa-Rzeszów 2016.

w możliwości ustalenia poziomu spożycia turystycznego nierezydentów w podziale na turystów i odwiedzających jednodniowych. Wszystkie dane podawane są dla agregatu *cudzoziemcy*; w raporcie z badań znaleźć można informację, że *szacunkowa wartość towarów i usług zakupionych w Polsce przez cudzoziemców (nierezydentów) w 2015 roku ukształtowała się na poziomie 37,7 mld zł*.¹⁴

Przeciętne wydatki poniesione przez 1 cudzoziemca (nierezydenta) w Polsce są podane w odniesieniu do granic, które zostały przekroczone, nie zaś do kraju pochodzenia (rezydencji) cudzoziemców. W opracowaniu znaleźć można również informację o przeciętnych wydatkach poniesionych przez odwiedzających jednodniowych (365 zł na osobę) oraz turystów (910 zł na osobę). Są to jednak dane nazbyt ogólne, aby mogły stanowić podstawę oszacowania poziomu konsumpcji turystycznej nierezydentów według stopnia szczegółowości wymaganego w RST.

Przeгляд powszechnie dostępnych wyników badania *Podróże nierezydentów do Polski. Ruch pojazdów i osób na granicy Polski z krajami Unii Europejskiej 2015* pozwala zauważyć, że opublikowane w takiej postaci raporty nie są wystarczające do potrzeb RST, a dostępne z badania dane wymagają dodatkowych, bardziej szczegółowych rozszacowań, uzgodnionych z US Rzeszów. Te informacje, które są zawarte bezpośrednio w publikacji, w najbardziej szczegółowym stopniu odnoszą się do zjawisk zachodzących na obszarach transgranicznych. W szczególności zawierają dość dokładną strukturę wydatków poniesionych w Polsce przez cudzoziemców (nierezydentów), a także odnoszą się do wielkości i struktury ruchu granicznego, z uwzględnieniem m.in. celu podróży czy częstotliwości przekraczania granicy. Szczegółowa delimitacja zakresu oddziaływania granicy, zawarta w publikowanym opracowaniu, nie jest z punktu widzenia RST dla całego kraju niezbędna¹⁵.

Ponieważ publikowane wyniki badania nie były wystarczające jako bezpośrednie źródło informacji, zwrócono się z prośbą do US w Rzeszowie o dokonanie dodatkowych rozszacowań. Uzyskane dane szczegółowe uwzględniały strukturę ruchu przyjazdowego wg krajów, wielkość i strukturę wydatków przeciętnych. Odnosiły się zarówno do turystów, jak i odwiedzających jednodniowych. Z uwagi na to, że dane uzyskane w odniesieniu do niektórych rodzajów wydatków (np. usługi związane z zakwaterowaniem, usługi gastronomiczne, usługi w zakresie transportu pasażerskiego i ich struktura) były znacząco rozbieżne zarówno z uzyskanymi w poprzednich latach, jak i z danymi w zakresie podaży wynikającymi z rachunków narodowych, w oszacowaniu spożycia turystycznego nierezydentów posłużono się dodatkowo wskaźnikami struktury spożycia z 2013 roku oraz danymi z podaży.

Poza wynikami badań ankietowych US w Rzeszowie do szacowania struktury spożycia nierezydentów wykorzystane zostały dane Narodowego Banku Polskiego prezentowane w bilansie płatniczym kraju (zwłaszcza dane odnoszące się do dynamiki zmian w transporcie) oraz badania obrotu towarów i usług na zewnętrznej granicy UE, prowadzonego przez US w Rzeszowie.

Przy szacowaniu popytu rezydentów wykorzystana została charakterystyka podróży z publikacji pt. *Charakterystyka krajowych i zagranicznych podróży mieszkańców Polski w 2015 roku*, badania wydatków gospodarstw domowych i wydatków przedsiębiorstw na podróże służbowe. Jeśli chodzi o wydatki gospodarstw domowych na imprezy turystyczne, ich wielkość została oszacowana na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych w 2015

¹⁴ *Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2015 r...*, op. cit. s. 48.

¹⁵ Z pewnością może być natomiast wykorzystana w rachunkach regionalnych.

r. oraz danych udostępnionych przez Polski Związek Organizatorów Turystyki, dla oszacowania wydatków na pasażerskie przewozy lotnicze została wykorzystana dynamika zmian zaobserwowanych w ciągu całego roku, w odniesieniu zaś do pozostałych produktów – dynamika zmian zaobserwowana w okresie największego nasilenia ruchu turystycznego w Polsce. W zakresie lotniczych przewozów pasażerskich wykorzystane zostały także dane opublikowane przez Urząd Lotnictwa Cywilnego, dotyczące liczby pasażerów obsługiwanych w polskich portach lotniczych, przewozów dokonanych przez polskich przewoźników oraz opłat lotniskowych.

W metodologii RST przyjmuje się, że dane dotyczące strony popytowej opracowywane są w wersji netto, tzn. rozszacowane są wartości usług cząstkowych zakupionych przez turystów w formie imprez. Dla RST 2015 podstawą do oszacowania struktury pakietów turystycznych, z których korzystali nierezydenci, było badanie przeprowadzone przez Instytut Turystyki w 2013 roku w biurach podróży świadczących usługi w zakresie zorganizowanej turystyki przyjazdowej nierezydentów oraz dane GUS według PKD.

Zmiany metodologiczne wprowadzone w statystyce turystyki i w RST w 2011 roku, a następnie próba ich zastosowania w RST 2013 i 2015 w odniesieniu do spożycia turystycznego, skłaniają do podkreślenia następujących kwestii:

- odmienne, znacznie poszerzone w stosunku do poprzedniego rozumienie *wydatku turystycznego*,
- pojawienie się pozycji usługi noclegowe świadczone w drugich domach,
- uwzględnianie w znacznie większym stopniu niż poprzednio informacji rzeczowych, zwłaszcza w odniesieniu do środków transportu wykorzystywanych przez nierezydentów.

Nie wszystkie z tych zmian udało się wprowadzić. Szczególną trudność sprawia kwestia poszerzenia rozumienia wydatku turystycznego i uwzględnienia wydatków na zakup produktów wartościowych. O ile w odniesieniu do spożycia rezydentów podjęto próbę oszacowania tej pozycji, o tyle w odniesieniu do spożycia nierezydentów – brak danych na ten temat.

1.1.2 Produkcja globalna i wartość dodana

W zakresie produkcji globalnej, wartości dodanej oraz podaży produktów turystycznych podstawą oszacowań były dane statystyki strukturalnej podmiotów gospodarczych dostępne w bazie EUROSTAT oraz najbardziej aktualny rachunek podaży i wykorzystania wyrobów i usług sporządzany przez GUS. To ostatnie źródło informacji zostało wykorzystane także do oszacowania rozmiarów produkcji drugorzędnej. Podstawą oszacowania głównego agregatu makroekonomicznego, tj. wkładu turystyki w PKB były zaobserwowane zmiany w wielkości i strukturze spożycia turystycznego.

1.1.3. Pracujący

Podobnie jak we wcześniejszych wersjach RST, uwzględnione w rachunku informacje dotyczące pracujących odnoszą się tylko do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej. Dane za 2015 rok dotyczące pracujących, zatrudnionych oraz właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin (samozatrudnionych), opracowane zostały na podstawie danych pochodzących z formularza Z-06 według stanu z 31 grudnia 2015 roku. Prezentowane

dane obejmują podmioty gospodarki bez względu na charakter własności (sektor publiczny i prywatny), ale ograniczają się do podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (badanie pełne). Ze względu na brak pełnych danych z przedsiębiorstw liczących do 9 osób (tzw. mikroprzedsiębiorstw), w uproszonym RST wykorzystane zostały dane pochodzące z badania reprezentatywnego na formularzu SP-3. We wszystkich tablicach utajnione zostały dane o transporcie lotniczym ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

Ze względu na rozwiązania stosowane w polskiej statystyce zatrudnienia, niemożliwe jest wyrażenie wielkości zatrudnienia liczbą miejsc pracy, tzn. faktyczną liczbą zatrudnionych. Metodologia statystyczna przyjęta w Polsce umożliwia jedynie określenie przeciętnej liczby pracujących, przy czym dane dotyczące przeciętnej liczby właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin stanowią przeciętną stanu z końca 2015 r., a dane dotyczące liczby zatrudnionych stanowią ekwiwalent pełnego wymiaru czasu pracy (ang. Full-time Equivalent – FTE). Oznacza to, że w Polsce przeciętny poziom zatrudnienia w osobach fizycznych podawany jest zawsze w przeliczeniu na pełne etaty (bierze się pod uwagę osoby pełnozatrudnione oraz niepełnozatrudnione w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Dane dotyczące pracujących podano przyjmując zasadę jednorazowego ujmowania osób w głównym miejscu pracy, co pozwala uniknąć sytuacji, w której jedna osoba byłaby liczona kilkakrotnie. Przy szacowaniu liczby pracujących w turystyce uwzględnić należy informację na temat wielkości współczynnika turystycznej wartości dodanej, który pozwala określić, jaka wielkość zatrudnienia w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej jest faktycznie wynikiem rozwoju ruchu turystycznego w Polsce, bez uwzględniania obsługi innych grup nabywców wykorzystujących ten sam rodzaj produktów (np. usługi gastronomiczne).

1.1.4. Akumulacja

Zgodnie z metodologią RST, wartość akumulacji brutto i zasobów kapitałowych brutto w wersji uproszczonej RST obliczana jest dla charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej, co wyklucza włączenie do niej nakładów w branżach określanych jako związane z turystyką. Podobnie jak w pełnej wersji RST, nie uwzględnia się również wartości niematerialnych i prawnych, a w zakresie aktywów nieprodukowanych niefinansowych – grunty i pozostały kapitał tego typu.

Zgodnie z założeniami metodologii uproszczonego RST, analizie poddano inwestycje turystyczne w sekcjach: I (działy: 55 - Zakwaterowanie, 56 - Działalność usługowa związana z wyżywieniem), H (działy: 49 - Transport lądowy oraz transport rurociągowy, 50 – Transport wodny, 51 – Transport lotniczy), N (działy: 77 - Wynajem i dzierżawa, 79 - Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane), R (działy: 91 - Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą, 93 - Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna) oraz S (działalność 96 - Pozostała indywidualna działalność usługowa). W odniesieniu do danych dotyczących nakładów i środków trwałych brutto, nie zastosowano korekty tych wartości za pomocą współczynnika turystycznej wartości dodanej, ponieważ nie miałyby to logicznego uzasadnienia (inwestycje są z zasady niepodzielne i trudno stwierdzić, że np. inwestycją turystyczną było 75% samolotu).

Dane na temat nakładów inwestycyjnych na środki trwałe oraz wartości środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2015 roku zostały opracowane w oparciu o dane udostępnione przez GUS. Wartość nakładów inwestycyjnych i wartość środków trwałych w układzie wybranych grup Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) charakterystycznych dla działalności turystycznej opracowano na podstawie:

a) sprawozdań:

- SP - roczna ankieta przedsiębiorstwa (cz. III środki trwałe i inwestycje) sporządzana przez podmioty, w których liczba pracujących przekracza 9 osób - zaklasyfikowanych według PKD 2007 do grup: 49, 50, 51, 55, 56, 77, 79, 91, 93, 96.
- F-03 - sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych oraz o działalności inwestycyjnej sporządzane przez jednostki sektora rządowego i samorządowego zaklasyfikowane do grup: 49, 50, 51, 55, 56, 77, 79, 91, 93, 96 bez względu na liczbę pracujących,
- SG-01 - statystyka gminy - część 4 - Inwestycje i środki trwałe - sporządzana przez urzędy gmin,
- SP-3 - sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób,

b) danych szacunkowych w zakresie organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą, rekreacją i sportem.

Szacunków wartości poszczególnych składników CRDT zarówno dla nakładów inwestycyjnych jak i wartości środków trwałych dla 2015 roku dokonano poprzez dezagregację dostępnych danych GUS z tego roku dla poszczególnych sekcji oraz szczegółowych statystyk dla lat 2013-2014.

2. Spożycie turystyczne

2.1. Charakterystyka spożycia turystycznego w 2015 roku

W 2015 roku łączne spożycie turystyczne na terytorium ekonomicznym Polski oszacowano na poziomie 65 099 mln PLN (tab. I), z czego 28 349 mln, tj. blisko 44%, przypadło na spożycie rezydentów (gospodarstw domowych, poniesione w ramach podróży służbowych oraz pozostałe elementy spożycia, które obejmują finansowanie usług uzdrowiskowych przez NFZ¹⁶). Strukturę spożycia turystycznego według grup nabywców przedstawia wykres 2.1.

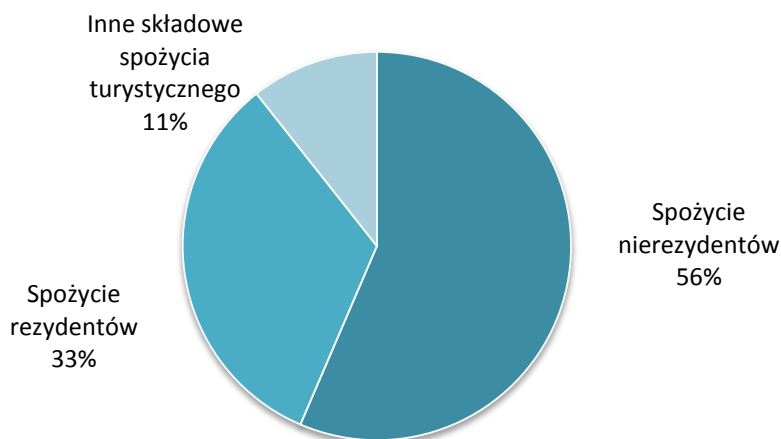
O strukturze spożycia ogółem w dużym stopniu decyduje znaczący udział zakupów na własne potrzeby dokonywanych przez turystów i odwiedzających jednodniowych ze wschodnich krajów ościennych. Wydatki na charakterystyczne produkty turystyczne stanowiły w 2015 roku mniej niż w latach poprzednich (48,4%; w 2013 49,8%, w 2012 - 52,2%); produkty związane z turystyką i pozostałe to pozostałe 51,6% spożycia. W 2015 roku najważniejszą pozycję w grupie charakterystycznych produktów turystycznych (CPT) nabywanych przez odwiedzających (rezydentów i nierezydentów łącznie) stanowiły – podobnie jak w poprzednim roku – wydatki na usługi noclegowe (zarówno hoteli, jak i pozostałych obiektów zakwaterowania oraz oszacowane czynsze umowne za korzystanie z własnych domów i mieszkań wakacyjnych¹⁷ – 30,2%), gastronomiczne (27,1%) oraz transportowe ogółem (19,5% plus dodatkowo ok. 4%

¹⁶ Bez ZUS i KRUS

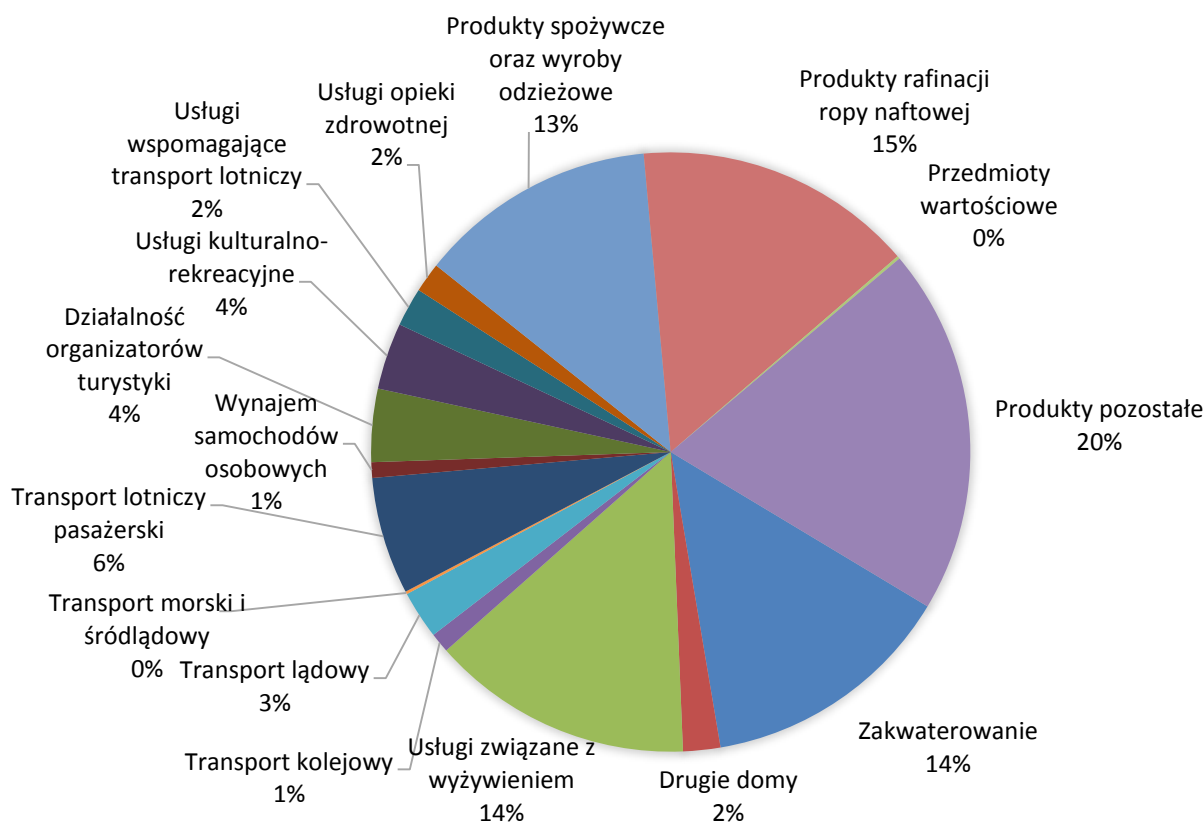
¹⁷ Usługi związane z zakwaterowaniem 30,5%, własne domy/mieszkania wakacyjne 2,7%.

przypadło na usługi wspomagające transport lotniczy). W stosunku do 2013 roku struktura spożycia turystycznego w grupie CPT nie uległa znaczącym zmianom; na uwagę zasługuje jedynie nieco mniejszy udział wydatków na usługi związane z zakwaterowaniem i rekreacją, nieco większy zaś – na usługi biur podróży netto (marże, prowizje, usługi przewodnickie itp.): przeznaczono na nie ok. 7,6% wydatków na produkty charakterystyczne.

Wykres 2.1. Struktura spożycia turystycznego w 2015 roku według grup nabywców

Wykres 2.2. Struktura spożycia turystycznego w 2015 roku według produktów

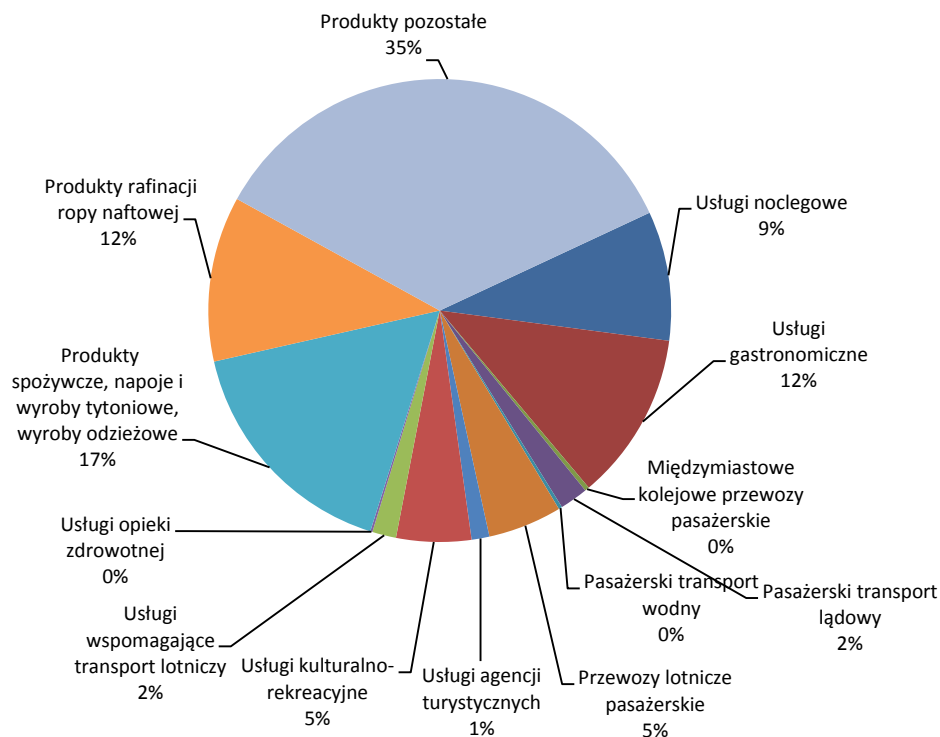

Specyfika turystyki w Polsce determinuje fakt, że na pozycję *produkty związane z turystyką* od szeregu lat składają się przede wszystkim wydatki na paliwo, na które w 2015 roku przeznaczono 9 835,9 mln PLN, tj. ok. 15,1% spożycia turystycznego ogółem (w 2013 roku 15,2%).

Znacząco wzrosły wydatki na zakupy żywności, napojów i wyrobów tytoniowych: przeznaczono na nie 6 725,8 mln PLN (ok. 12,9% spożycia ogółem, w 2013 - 11%). Duży udział zarówno wydatków na zakupy paliw, jak i artykułów spożywczych jest konsekwencją bazowania znacznej części odwiedzających na samodzielnym zaspokajaniu potrzeb związanych z transportem i wyżywieniem w trakcie podróży turystycznych. Nie bez znaczenia jest również fakt zmiany metodologii badania zagranicznej turystyki przyjazdowej do Polski.

Łączne **wydatki nierezydentów**, poniesione w 2015 roku na rzecz polskich podmiotów gospodarczych (zarówno na terenie Polski, jak i za granicą), oszacowano na poziomie **36 750,1 mln PLN**. Wartość zakupionych *charakterystycznych produktów turystycznych* to łącznie 12 854 mln PLN (tj. ok. 35%), a *związanych z turystyką i pozostałych produktów i usług* – 23 896 mln (65%). W 2015 roku udział tej drugiej kategorii znacząco wzrósł w stosunku do wielkości oszacowanych w poprzednich latach, co należy wiązać nie tylko z dużymi wydatkami nierezydentów w związku z zakupami na własne potrzeby, wliczanymi – zgodnie z metodologią RST – do wydatku turystycznego, ale także ze zmianą metodologii badania spożycia turystycznego nierezydentów¹⁸.

Wykres 2.3. Spożycie turystyczne nierezydentów w 2015 roku według produktów

W 2015 roku w grupie wydatków na charakterystyczne produkty turystyczne najważniejszą pozycję spożycia turystycznego nierezydentów stanowiły usługi gastronomiczne (12% spożycia nierezydentów ogółem) i noclegowe (usługi hoteli, kempingów oraz innych miejsc krótkotrwałego zakwaterowania - łącznie 9%). Po okresie spadku cen paliw, jaki zanotowano w 2014 roku w Polsce (o ok. 9%) udział wydatków na usługi transportu pasażerskiego świadczone przez polskich przewoźników oraz na produkty rafinacji ropy naftowej kupowane do celów

¹⁸ Problem ten omówiono w rozdziale metodologicznym.

prywatnych wyniósł blisko 19% i był większy niż oszacowano w pełnej wersji RST dla roku 2013. Charakterystyczną cechą turystyki przyjazdowej do Polski jest korzystanie przez zdecydowaną większość nierezydentów z własnych samochodów osobowych, co powoduje, że mimo dużego znaczenia transportu lotniczego wydatki na zakup paliw znacznie przewyższają przychody wszystkich polskich przewoźników z tytułu przewozu turystów. W 2015 roku w usługach transportowych największy (choć malejący) udział miał pasażerski transport lotniczy (67,2%), a następnie usługi pasażerskiego transportu lądowego (25,6%). Zwraca uwagę fakt, że duże znaczenie transportu lotniczego utrzymuje się dzięki wzrostowi liczby obsługiwanych pasażerów, natomiast spadek spożyci w tym zakresie wynika ze spadku cen biletów, wymuszonego przez konkurencję ze strony przewoźników niskokosztowych.

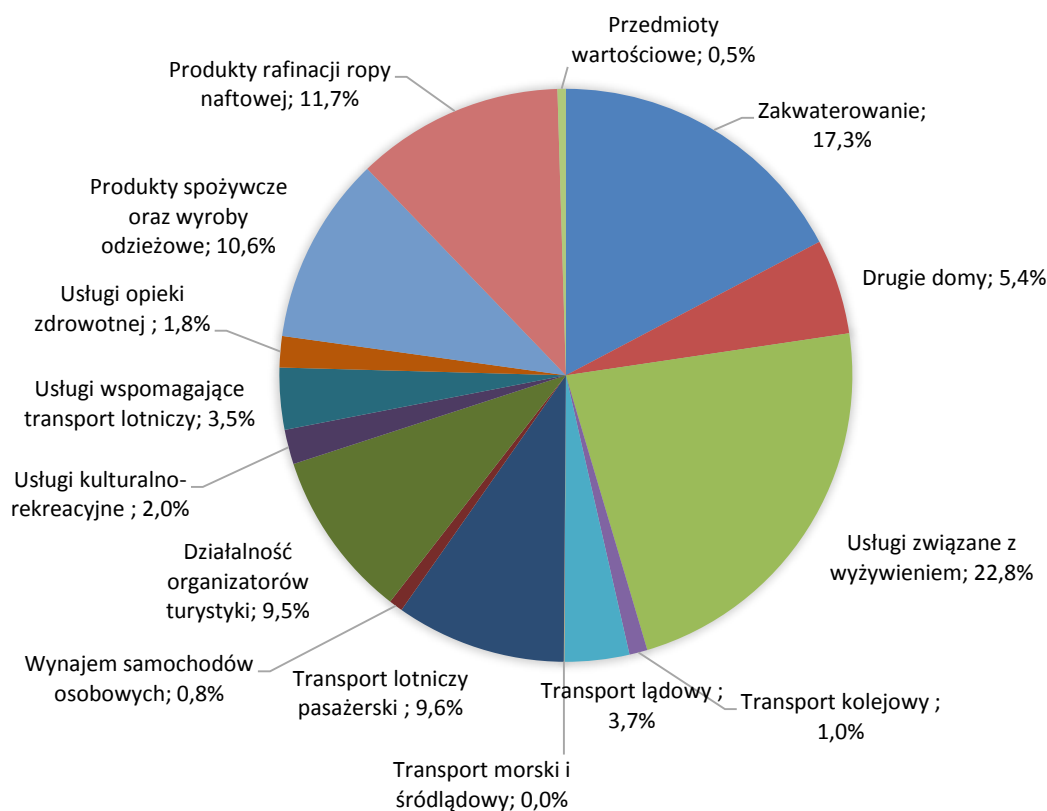
Wydatki nierezydentów na *usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem oraz usługi muzeów* wniosły w 2015 roku ok. 1 923 mln PLN, co w stosunku do 2013 roku oznacza nie tylko spadek wielkości bezwzględnych, ale także udziału w spożyciu ogółem. Wprawdzie *usługi agencji turystycznych*, rozumiane jako marża biur podróży organizujących turystykę przyjazdową do Polski, oszacowano na poziomie wyższym niż w 2013 roku, stanowią one jednak zaledwie 1,2% ogółu spożycia nierezydentów. Od wielu lat strukturę wydatków nierezydentów charakteryzuje duży udział pozycji *pozostałe produkty i usługi nabywane przez odwiedzających* (około 35%). Od wielu lat odnosi się to w szczególności do wydatków odwiedzających jednodniowych. Znaczenie zakupów dokonywanych przez nierezydentów (poza wyodrębnionymi w RST produktami spożywczymi, odzieżą i obuwiem) jest wciąż bardzo istotne; ich atrakcyjność i skala waha się w zależności od sytuacji gospodarczej i poziomu cen rynkowych w Polsce i krajach ościennych.

W 2015 roku łączne spożycie turystyczne **rezydentów** finansowane z budżetów gospodarstw domowych oszacowano na poziomie 21 419,5 mln PLN, tj. o ok. 16,5% więcej niż w 2013 roku. Wśród wydatków podstawowe znaczenie miały, podobnie jak w poprzednich latach, charakterystyczne produkty turystyczne (CPT); oszacowano je na poziomie 15 411 mln PLN, co stanowiło ok. 71,9% ogółu spożycia turystycznego gospodarstw domowych (w 2013 – 71,6%). Podobnie jak w latach poprzednich szczególnie istotną pozycję CPT stanowiły wydatki na usługi noclegowe (usługi obiektów zakwaterowania zbiorowego 24% CPT, wykorzystywanie własnych domów i mieszkań wakacyjnych – 7,5%), usługi w zakresie żywienia (31,6%) i transport (łącznie z opłatami lotniskowymi – 24,7% CPT). W 2015, podobnie jak w poprzednich latach, w transporcie rezydentów największe znaczenie miały przewozy lotnicze (stanowiły aż 54% ogółu wydatków na transport tej grupy konsumentów¹⁹), następnie lądowe (20,6%) i kolejowe (5,7% ogółu wydatków na transport rezydentów). Zwraca uwagę stabilizacja znaczenia przewozów lotniczych i dalszy dramatyczny spadek kolejowych (zarówno w wartościach bezwzględnych, jak i względnych). *Produkty związane z turystyką i produkty pozostałe*, stanowiące w 2015 roku 22,5% łącznego spożycia rezydentów, to przede wszystkim wydatki związane z zakupami produktów spożywczych, napojów, wyrobów tytoniowych i alkoholu, zakupami odzieży i obuwia (w sumie ok. 10,6%) oraz paliw (ok. 11,7%). W porównaniu z 2013 rokiem warto odnotować nieznaczny wzrost wydatków na *usługi świadczone przez organizatorów i pośredników* (o 1 p.p., do 9,5%), choć ze względu na sposób ich ujmowania w RST

¹⁹ Łącznie z opłatami lotniskowymi

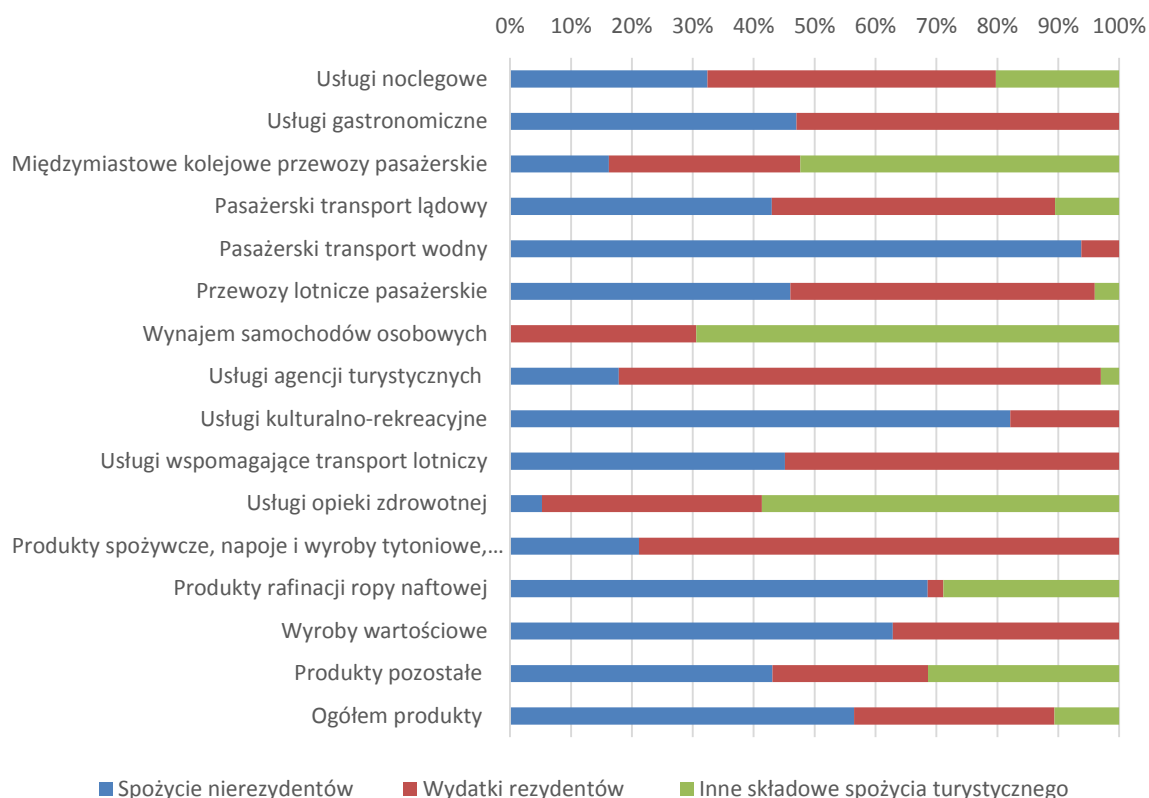
(pod uwagę brane są tylko marże) znalazło to niewielkie odzwierciedlenie w strukturze spożycia. Strukturę całego spożycia turystycznego rezydentów (tj. łącznie z pozostałymi produktami związanymi z turystyką) ilustruje wykres 2.4.

Wykres 2.4. Spożycie turystyczne rezydentów w 2015 roku według produktów

Do ciekawych wniosków, ważnych dla jednostek gospodarczych zaangażowanych w działalność gospodarczą w turystyce, prowadzi analiza pokazująca, które rodzaje podróży wywołują popyt na określone typy produktów. Zestawienie takie w odniesieniu do podróży nierezydentów, gospodarstw domowych rezydentów i innych składowych spożycia turystycznego zawiera wykres 2.5. W 2015 roku zanotowano zmiany odzwierciedlające znaczenie poszczególnych grup konsumentów w szczególności w stosunku do usług noclegowych, gastronomicznych, usług rekreacyjnych (we wszystkich przypadkach wzrost znaczenia spożycia rezydentów), usług transportu lotniczego (wzrost znaczenia spożycia nierezydentów) oraz transportu kolejowego (wzrost znaczenia podróży służbowych). Jeśli chodzi o usługi transportu pasażerskiego, w 2015 roku podstawową grupę klientów międzymiastowych przewozów kolejowych stanowili uczestnicy podróży służbowych (ponad połowa spożycia), transportu lądowego – niemal po równo gospodarstwa domowe i nierezydenci, a transportu lotniczego – ponad połowę rezydenci.

Wykres 2.5. Spożycie produktów turystycznych w 2015 roku według rodzajów podróży

Uproszczona wersja RST dla 2015 roku pozwala wskazać, że zmiany, które zaszły w wielkości i strukturze całego spożycia turystycznego w badanym okresie w stosunku do 2013 roku, są znaczące. Poziom spożycia ogółem (rezydentów i nierezydentów łącznie) wzrósł o ok. 6,9% (z 60,9 mld do 65,1 mld PLN). Zmiany te wiążą się przede wszystkim ze wzrostem spożycia gospodarstw domowych (o ok. 16,5%) i nierezydentów (o 3,7%). Warto natomiast odnotować spadek spożycia turystycznego w ramach krajowych podróży służbowych (o 1,6%).

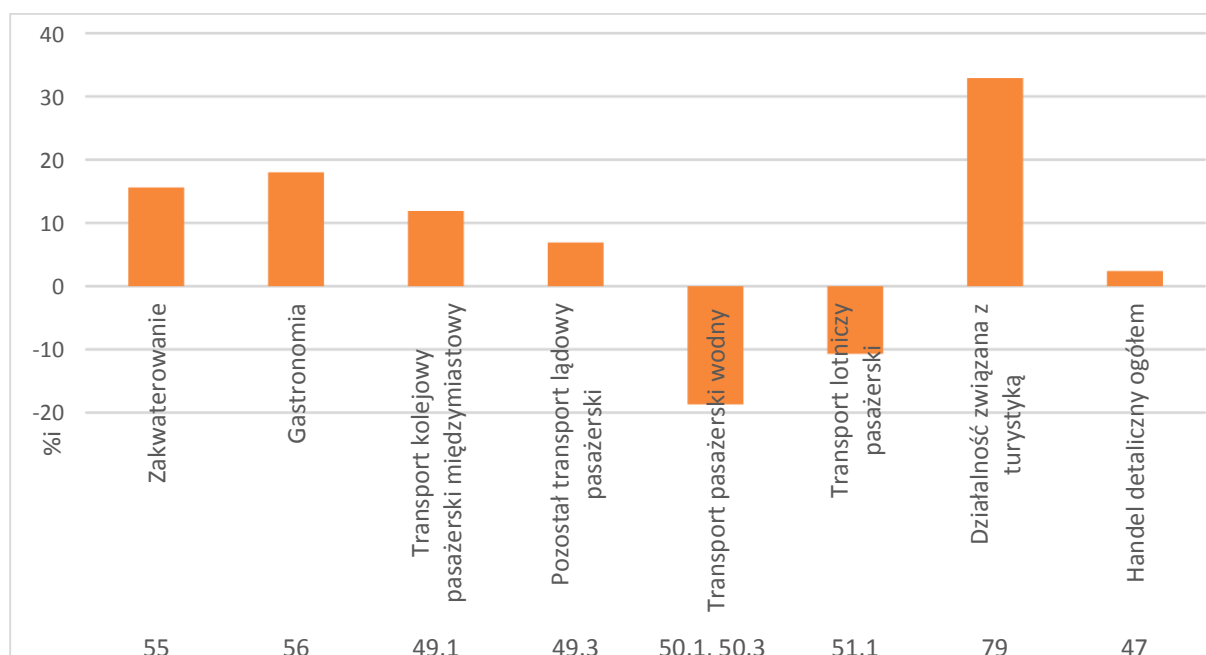
Omawiając wyniki RST za 2015 rok warto również zwrócić uwagę na istotne zmiany strukturalne w sektorze turystyki. Po raz kolejny korzystnym zjawiskiem w zakresie konsumpcji rezydentów (wzrost znaczenia CPT) towarzyszyły pogarszające się relacje między udziałem wydatków na CPT, a pozostałym spożyciem, w odniesieniu do nierezydentów. Oznacza to, że wzrost spożycia turystycznego nierezydentów w stosunku do 2013 roku wynika przede wszystkim z dynamicznego wzrostu wydatków na produkty związane z turystyką i pozostałe, przy jednoczesnym spadku udziału produktów charakterystycznych (spadek zarówno wartości bezwzględnych, jak i względnych). W grupie charakterystycznych produktów turystycznych należy zwrócić uwagę na spadek wydatków na usług hoteli, natomiast wzrost (kolejny rok z rzędu) spożycia w zakresie usług gastronomicznych (w szczególności wśród rezydentów, odmiennie niż w poprzednich latach). Zaobserwowano również korzystny wzrost poziomu wydatków na usługi biur podróży.

Analiza danych za 2015 rok wymaga dużej ostrożności z uwagi na ważne zmiany, jakie zaszły w prowadzeniu badań statystycznych w turystyce.

3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w PKB

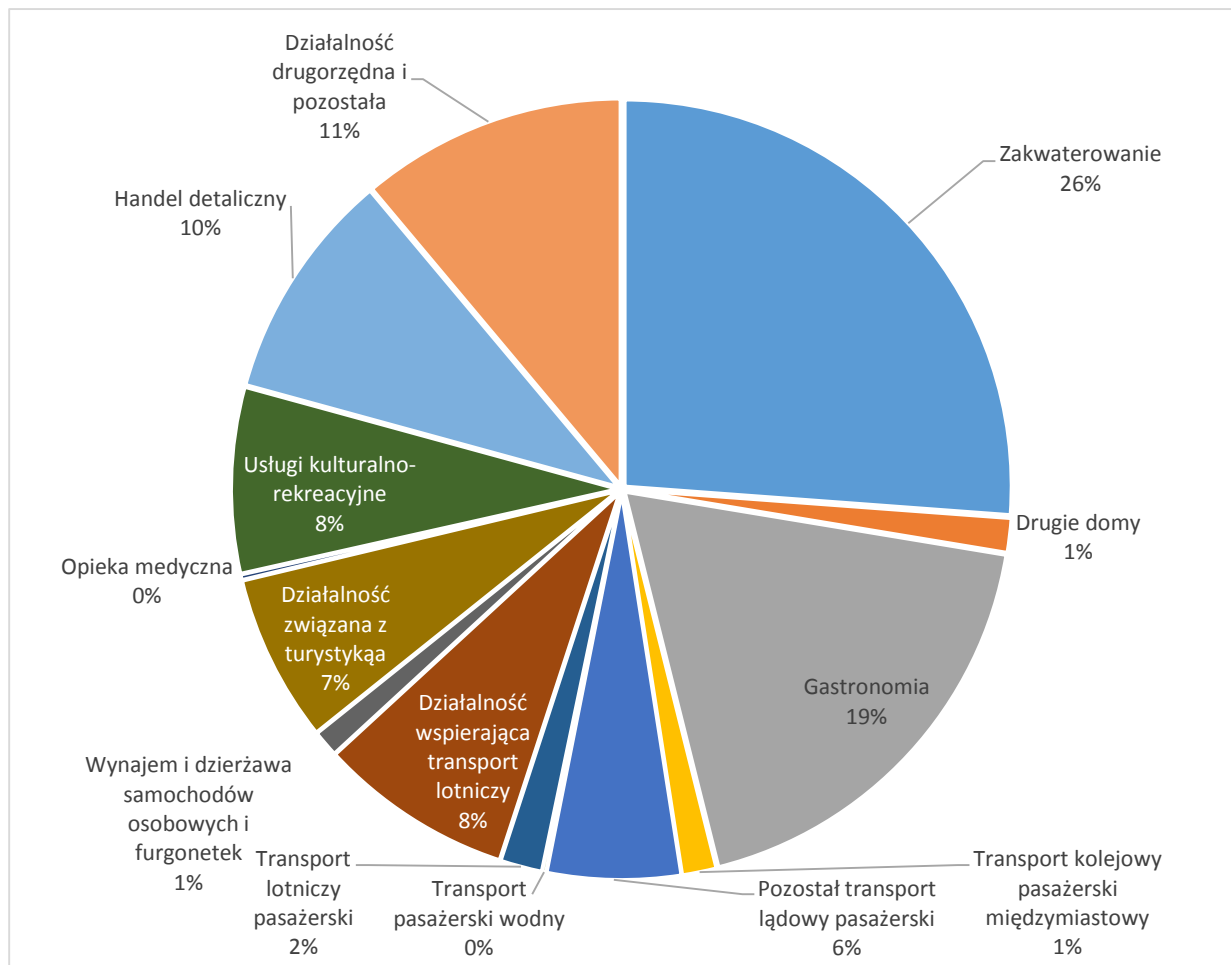
Ze względu na fakt, że w chwili sporządzania obecnej edycji uproszczonego RST nie były dostępne dane GUS dotyczące produkcji globalnej w gospodarce niemożliwe było ustalenie jej wielkości w odniesieniu do poszczególnych rodzajów działalności, ani w odniesieniu do udziału CRDT w tej wielkości. W tabelicy III przedstawiono jedynie wycinkowe szacunki dotyczące wybranych rodzajów działalności. Podstawą tych oszacowań były dane na temat przychodów dostępne w bazie EUROSTAT poświęconej statystyce strukturalnej przedsiębiorstw, a w odniesieniu do handlu detalicznego dane GUS na temat obrotów. W przypadku własnych drugich domów i wynajmu samochodów jako wielkość produkcji przyjęto dane na temat spożycia. Tak oszacowana produkcja wykazała zróżnicowaną dynamikę w z 2013 r. dynamikę w porównaniu z 2013 r. Jej wielkość ilustruje wykres 3.1.

Wykres 3.1 Dynamika wielkości produkcji globalnej wybranych rodzajów działalności w latach 2013-2015

Jeśli chodzi o turystyczną wartość dodaną, to oszacowano ją stosując różne metody zależnie od dostępnych danych. W odniesieniu do rodzajów działalności, dla których znane były dane o zmianach w wielkości przychodów oszacowano wartość dodaną ogółem, a następnie turystyczną wartość dodaną. Ta ostatnia odzwierciedla udział spożycia turystycznego w podaży i udział produktu pierwszorzędowego w produkcji globalnej. W pozostałych przypadkach turystyczną wartość dodaną ustaloną w RST dla 2013 r. skorygowano o zmiany w wielkości spożycia turystycznego. Całkowita turystyczna wartość dodana brutto została obliczona jako suma tej wartości w poszczególnych rodzajach działalności i wartość dodana powstała jako efekt produkcji drugorzędnej produktów turystycznych w pozostałej części gospodarki. Tak ustalona **turystyczna wartość dodana brutto** wyniosła **13 963 mln PLN** i była **o 5,3%** niższa niż w 2013 r. Jej strukturę według miejsc powstania przedstawia wykres 3,2.

Wykres 3.2. Struktura turystycznej wartości dodanej według miejsca wytworzenia

Wykres 3.2 pokazuje, że największy wkład w tworzenie turystycznej wartości dodanej miało zakwaterowanie (26%) i gastronomia (19%). Brak danych na temat wartości dodanej brutto wytworzonej w gospodarce w 2015 r. uniemożliwia określenie wkładu turystyki w jej tworzenie.

Wkład turystyki w tworzenie PKB określa suma turystycznej wartości dodanej brutto i podatków pośrednich netto. Przy szacowaniu wielkości tej drugiej pozycji przyjęto założenie, że jej zmiany są efektem wyłącznie zmian w wielkości spożycia poszczególnych produktów. Tak obliczona kwota pośrednich podatków netto wyniosła 7 193,3 mln PLN. Oznacza to, że **wkład turystyki w PKB** wyniósł 1,2%. Wielkość tę należy traktować jako przybliżoną, ponieważ obecnie znany jest tylko wstępny szacunek PKB za 2015 r.

4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2015 roku

Ogółem w 2015 roku liczba pracujących w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT) wyniosła ponad 535,3 tys. osób, co stanowiło (podobnie jak w minionych latach) nieco ponad 6% siły roboczej w całej gospodarce. Liczba jednostek zaliczanych do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2015 roku wyniosła prawie 127 tysięcy,

co oznacza wzrost o ponad 12 tys. w stosunku do 2013 roku. Przyrost ten dotyczy wyłącznie liczby mikroprzedsiębiorstw (zatrudniających do 9 osób) – ich liczba w 2015 roku wyniosła 117,5 tys. (105 tys. w 2013 roku). Liczba przedsiębiorstw średnich i dużych spadła z 9,4 tys. w 2013 roku do nieco ponad 9 tys. w 2015 roku. Tym samym mikroprzedsiębiorstwa stanowiły ponad 93% przedsiębiorstw zaliczanych do grupy CRDT w 2015 roku.

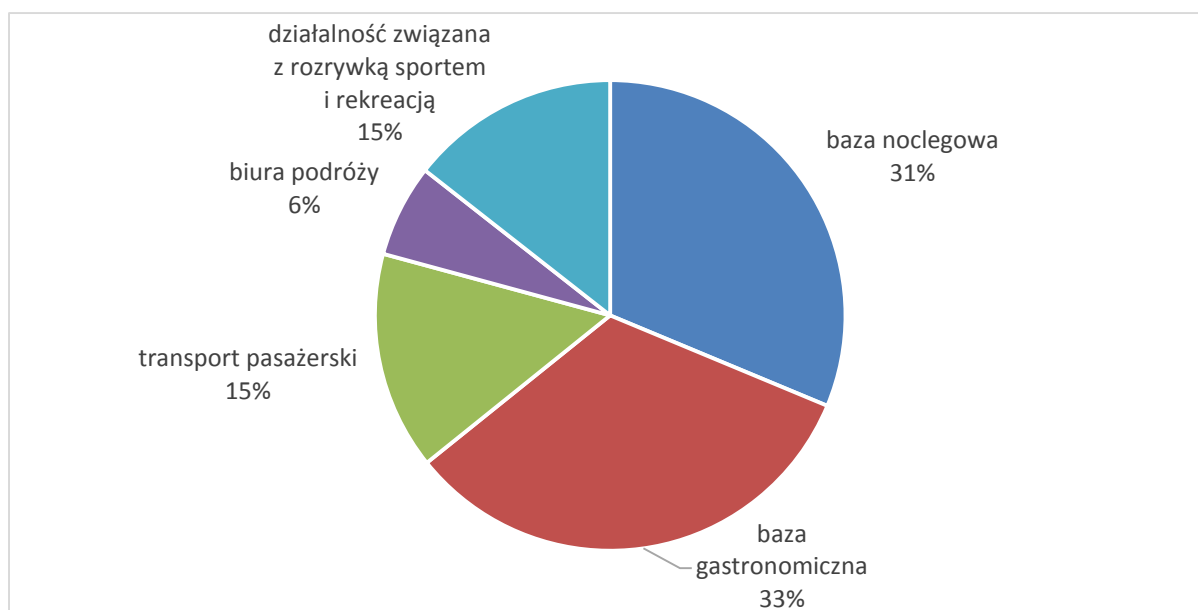
Przyrost liczby przedsiębiorstw nie pozostał bez wpływu na łączną liczbę osób zatrudnionych i samozatrudnionych w turystyce w 2015 roku. Liczba zatrudnionych w CRDT wyniosła ponad 440 tys. osób, a liczba właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin („samozatrudnionych”) - ponad 95 tys. osób, czyli prawie 18% pracujących w CRDT. Prawie wszyscy samozatrudnieni (96%) znajdują miejsca pracy w mikroprzedsiębiorstwach. Fakt ten odzwierciedlają dane nt. wielkości przeciętnego zatrudnienia w przedsiębiorstwach zatrudniających do 9 osób: w 2013 roku wyniosło ono 81,7 tys. osób, a w 2015 roku ponad 90 tys. osób, co pokazuje, że mikroprzedsiębiorstwa stanowią coraz ważniejsze rynkowe „źródło” samodzielnie tworzonych miejsc pracy. W działalności turystycznej zjawisko to spotęgowane jest z jednej strony powszechnym wydzielaniem wybranych form działalności przedsiębiorstwa (outsourcing) i zlecaniem ich realizacji mikroprzedsiębiorstwom, z drugiej zaś – dążeniem do ograniczenia kosztów pracy w dużych przedsiębiorstwach (ograniczanie liczby etatów na rzecz umów zawieranych z mikroprzedsiębiorstwami).

Przedstawione powyżej wskaźniki ulegają zmianie po zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej (TWD). Rzeczywista wielkość zatrudnienia związanego z obsługą ruchu turystycznego, oszacowana przy zastosowaniu tego współczynnika w 2015 roku była znacznie niższa: wyniosła niespełna 109 tys. osób. 18% tej liczby stanowili samozatrudnieni (ponad 19,5 tys. osób). Na jednostki zatrudniające powyżej 9 osób przypadło 61% pracujących co oznacza, że konsekwentnie maleje liczba miejsc pracy w jednostkach większych na rzecz mikroprzedsiębiorstw (w 2013 roku jednostki powyżej 9 osób dostarczały 64% miejsc pracy, a w 2012 roku nawet 69%).

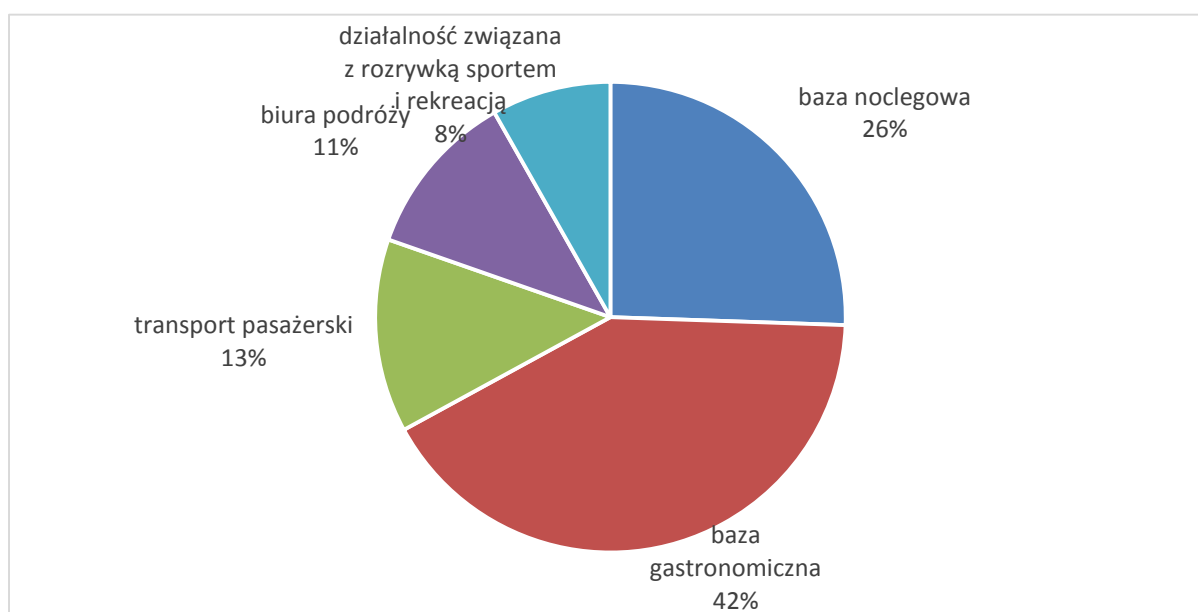
Udział poszczególnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w generowanym zatrudnieniu w 2015 roku był bardzo różny (por. wykres 4.1). Największym pracodawcą spośród wszystkich CRDT (przy uwzględnieniu wskaźnika TWD) niezmiennie pozostają przedsiębiorstwa gastronomiczne (prawie 36 tys. pracujących, co stanowiło 33% wszystkich pracujących w CRDT) i noclegowe (ponad 34 tys. pracujących, czyli 31% pracujących w CRDT). Kolejnym ważnym pracodawcą w branży turystycznej jest tradycyjnie transport pasażerski, który tworzył w 2015 roku 15% miejsc pracy, z czego największa część przypada na lądowy transport pasażerski (aż 12% miejsc pracy w CRDT). Kolejny raz potwierdza się rosnący udział działalności związanej ze sportem, rozrywką i rekreacją, które łącznie tworzą – podobnie jak transport, 15% miejsc pracy (ponad 15,5 tys. pracujących przy obsłudze ruchu turystycznego). Podobny udział tego sektora zaobserwowano już w 2013 roku, co wskazuje, że branża rozrywki, sportu i zagospodarowania czasu wolnego odgrywa coraz większą rolę w gospodarce. Jest to niewątpliwa odpowiedź na wiodące trendy społeczne, a także sposób na poszukiwanie źródeł wartości dodanej w organizacji czasu wolnego i wypoczynku.

Usługi pośrednictwa i organizacji (co w uproszczeniu można utożsamić z działalnością biur podróży) dostarczają zaledwie 6% miejsc pracy w CRDT (niespełna 7 tys. pracujących), co oznacza powtórzenie wartości dla 2013 roku.

Wykres 4.1. Pracujący w turystyce w 2012 roku (wszystkie jednostki)

Wykres 4.2. Samozatrudnieni w turystyce w 2012 roku (wszystkie jednostki)

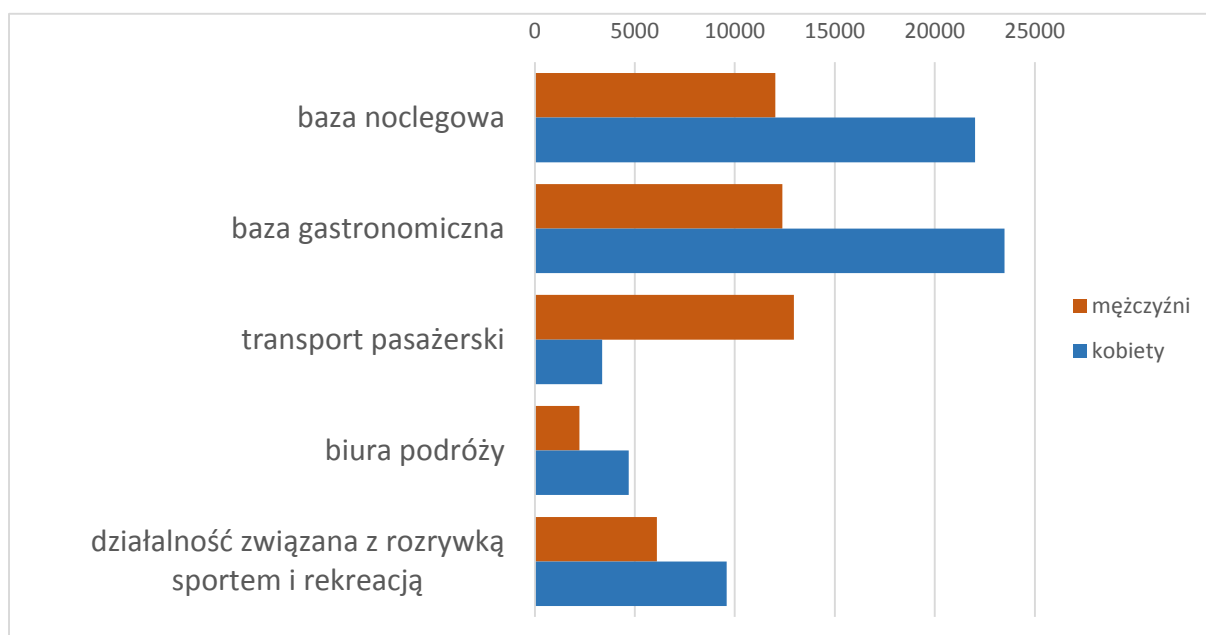
Jeśli chodzi o samozatrudnienie w turystyce w 2015 roku, to na tę kategorię przypadało 18% pracujących (ponad 19,5 tys. osób). Wykres 4.2 pokazuje, jaka część samozatrudnionych we wszystkich CRDT przypadła w 2015 roku na poszczególne rodzaje działalności. Największy odsetek samozatrudnionych, podobnie jak we wcześniejszych latach przypadł na bazę gastronomiczną (ponad 42%, czyli ponad 8 tys. osób), znacząco mniejszy na obiekty noclegowe (niepełna 26%, czyli ok. 5 tys. osób). Biura podróży, czyli podmioty jednoznacznie kojarzone z branżą turystyczną, osiągnęły w 2015 roku udział 11% w ogólnej liczbie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin, pracujących w CRDT. Podane wskaźniki należy jednak analizować łącznie z informacją o liczbie przedsiębiorstw w poszczególnych rodzajach działalności turystycznej. Na przykład w przypadku restauracji i barów liczba przedsiębiorstw wyniosła prawie 40,5 tys. jednostek, a w przypadku bazy noclegowej ponad 15 tys. podmiotów.

Na tym tle biura podróży z liczbą niespełna 6,7 tys. jednostek należy uznać za grupę niezwykle ważną z punktu widzenia samodzielnego tworzenia miejsc pracy, co zresztą stanowi powtórzenie tendencji z minionych lat.

Wątek struktury pracujących w CRDT według płci pojawia się na wykresie 4.3. Łącznie w CRDT pracowało w 2015 roku ponad 259 tys. kobiet, jednak po uwzględnieniu współczynnika TWD liczba kobiet zatrudnionych faktycznie przy obsłudze ruchu turystycznego spada do niespełna 62 tys., co zarazem oznacza spadek o prawie 4 tys. w stosunku do 2013 roku. Kobiety stanowią około 58% wszystkich pracujących w CRDT w 2015 roku, co pozostaje wskaźnikiem wyższym niż dla całej gospodarki, gdzie kobiety stanowią 47% wszystkich pracujących (tu potwierdzają się tendencje obserwowane we wcześniejszych latach).

Struktura pracujących w 2015 roku według płci (wykres 4.3) wskazuje, że kobiety dominowały we wszystkich rodzajach działalności, które jednoznacznie kojarzone są z turystyką, ustępując miejsca mężczyznom jedynie w branżach transportowych. W działalności gastronomicznej i noclegowej stanowiły 65% wszystkich pracujących w 2015 r. Znaczący był także udział kobiet w pozostałej działalności turystycznej, której zasadniczy trzon stanowi działalność biur podróży (ponad 4,6 tys. miejsc pracy zajmowały kobiety, co stanowiło 68% pracujących w biurach podróży w 2015 roku). Największymi pracodawcami dla kobiet (mierząc wielkością bezwzględną) wśród CRDT okazała się w 2015 roku baza gastronomiczna (prawie 23,5 tys. pracujących) i noclegowa (ponad 22 tys.). Łącznie w hotelarstwie i gastronomii w 2015 roku pracowało 45,5 tys. kobiet, co stanowiło zarazem 72% wszystkich kobiet pracujących w CRDT.

Wykres 4.3. Pracujący w turystyce w 2015 roku według płci (wszystkie jednostki)

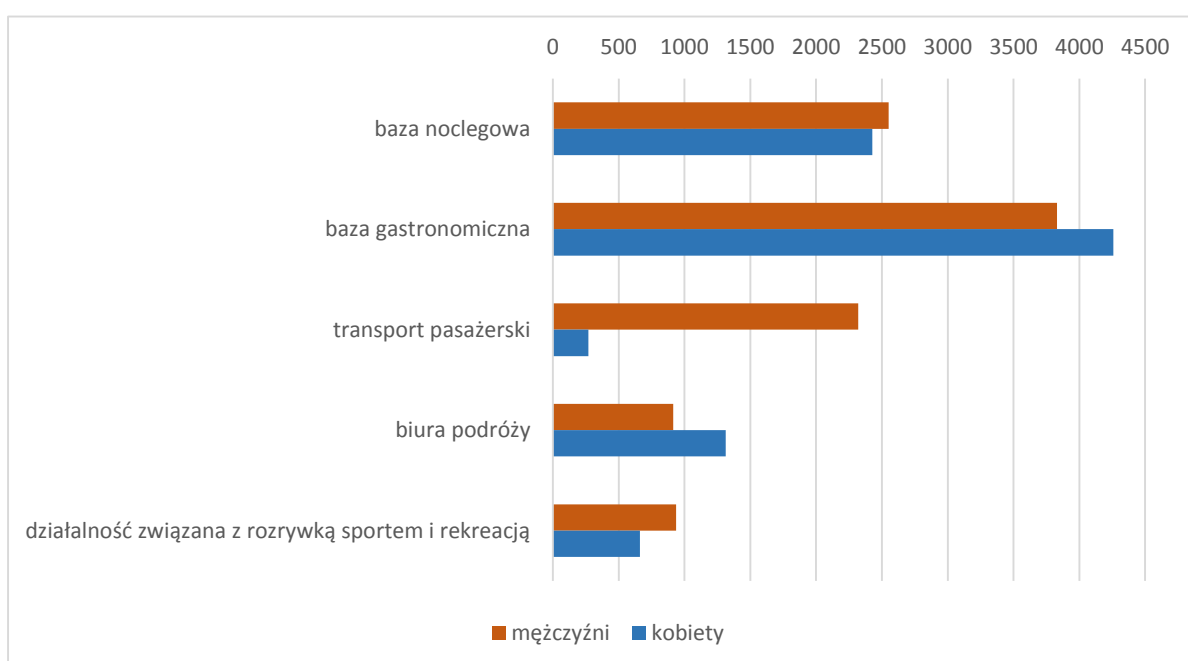
Jeśli chodzi o stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych działach CRDT do całkowitej liczby kobiet samozatrudnionych w CRDT, najkorzystniej prezentuje się gastronomia (40% kobiet pracujących na własny rachunek w CRDT). Skromniejszy był udział kobiet prowadzących samodzielną działalność gospodarczą w obiektach noclegowych (23%), jeszcze niższy w biurach podróży (12%).

W omawianej grupie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin mężczyźni również najliczniej byli reprezentowani w gastronomii, która stanowiła miejsce pracy

29% mężczyzn samozatrudnionych w CRDT. Tuż za nią należy wskazać obiekty noclegowe (19% miejsc pracy samodzielnie tworzonych przez mężczyzn w CRDT) i transport pasażerski (18%), a znacznie dalej biura podróży (7%). Liczby te świadczą, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni podejmujący samodzielną działalność gospodarczą w turystyce, najliczniej reprezentowani byli w 2015 roku w gastronomii i usługach noclegowych, choć nieznaczną przewagę liczebną w tych rodzajach działalności uzyskują kobiety.

W stosunku do roku 2013 zmieniły się nieco relacje w działalności samodzielnie zakładanych biur podróży: w 2015 roku znalazło w nich pracę prawie 1313 kobiet i 915 mężczyzn. Mężczyźni mają natomiast znaczącą przewagę liczebną w samodzielnie tworzonych miejscach pracy we wszystkich rodzajach transportu, gdzie jednak całkowita liczba samodzielnie tworzonych miejsc pracy jest znikoma (nieco tylko przekracza 2,3 tys. samozatrudnionych w CRDT).

Wykres 4.4. Samozatrudnieni w turystyce w 2015 roku według płci (wszystkie jednostki)

Ponadto należy zauważyć, że struktura zatrudnienia według płci w turystyce odbiega od danych dla całej gospodarki. Udział kobiet w grupie pracujących, zatrudnionych i samozatrudnionych w całej gospodarce wyniósł w 2015 roku odpowiednio: 47%, 46% i 48%. W przypadku CRDT (po uwzględnieniu współczynnika TWD) analogiczne dane przybierają wielkość: 58%, 61% i 46%. Oznacza to, że turystyka sprzyja zatrudnieniu kobiet w większym stopniu niż inne rodzaje działalności gospodarczej. W ogólnej liczbie zatrudnionych przeważają kobiety (61%), ale już w grupie samozatrudnionych widoczna jest dominacja liczebna mężczyzn (54% samozatrudnionych w CRDT), co stanowi powtórzenie tendencji z 2011 i 2013 roku a zarazem istotną zmianę w stosunku do wcześniejszych lat, kiedy wskaźnik ten nie przekraczał 50%. Odzwierciedla to skutki obserwowanej w minionych latach większej aktywności mężczyzn w zakresie samodzielnego tworzenia miejsc pracy: 23% spośród wszystkich mężczyzn pracujących w CRDT w 2015 roku to samozatrudnieni (porównanie z poprzednimi edycjami rstr wskazuje, że jest to trend trwale rosnący). W przypadku kobiet liczba samozatrudnionych w CRDT stanowi zaledwie 14% wszystkich kobiet pracujących w turystyce, co oznacza jednak również

nieznaczny wzrost wartości tego wskaźnika w stosunku do 2013 roku (13%), lecz nadal udział niższy niż we wcześniejszych latach (14-15%).

Oczywiście stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych rodzajach działalności do całkowitej liczby kobiet pracujących w tych CRDT bywa większy niż 14%: na przykład w biurach podróży wynosi aż 28%, a w działalności gastronomicznej 18%, ale różnie też rozpiętość między wskaźnikami dla kobiet i mężczyzn. Najlepszym przykładem jest działalność noclegowa: spośród wszystkich kobiet pracujących w bazie noclegowej 11% to samozatrudnione, podczas gdy w przypadku mężczyzn wskaźnik wyniósł 21%). W gastronomii, gdzie udział samozatrudnionych kobiet w ogólnej liczbie pracujących kobiet wyniósł 18%, dla mężczyzn osiągnął prawie 31%, w biurach podróży odpowiednio 28% i 41%.

Jeżeli chodzi o wysokość wynagrodzeń w branży turystycznej, to dla wszystkich CRDT średnia godzinowa stawka brutto w 2015 roku plasowała się na poziomie ok. 21 PLN w jednostkach zatrudniających powyżej 9 osób i zaledwie 12 PLN w jednostkach mikro (do 9 osób). Ta przewaga wynagrodzeń w większych jednostkach zachowana jest właściwie we wszystkich CRDT, a w przypadku poszczególnych rodzajów transportu różnica może być nawet dwukrotna. W poszczególnych rodzajach działalności turystycznej także mamy do czynienia z dość dużymi odchyleniami od podanych kwot: najwyższy poziom wynagrodzeń oferowany jest w transporcie lotniczym i działalności wspomagającej transport (średnia stawka godzinowa osiąga tu odpowiednio 48 i 23 PLN), natomiast najniższe średnie stawki godzinowe brutto występują w działalności gastronomicznej w jednostkach mikro (11 PLN). W hotelarstwie przeciętna stawka godzinowa wynosi 18 PLN (13 PLN w jednostkach mikro), a w biurach podróży nawet 24 PLN (działalność pośredników) i 31 PLN (usługi rezerwacji). Dane te potwierdzają dość oczywisty fakt, że stawka godzinowa różnie wraz z poziomem mechanizacji pracy, natomiast utrzymuje się na niższym poziomie w tych rodzajach działalności, w których możliwość zastąpienia pracy ludzkiej jest ograniczona.

5. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2015 roku

5.1. Nakłady inwestycyjne

Zgodnie z metodologią sporządzania RST przyjmuje się, że działalność turystyczna występuje jako działalność podstawowa w czterech sekcjach: H (Transport i gospodarka magazynowa), I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w tym: agencje turystyczne) R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją)²⁰. Informacje na temat nakładów inwestycyjnych na środki trwałe w tych sekcjach zawiera tablica 8a. W 2015 roku nakłady inwestycyjne na budynki i budowle, środki transportu oraz pozostałe środki trwałe, łącznie z nakładami na ulepszenia gruntu, wyniosły w CRDT 15,8 mld PLN, co stanowiło 5,8% nakładów inwestycyjnych ogółem²¹. Strukturę nakładów przedstawia wykres 5.1. a wartości liczbowe tablica 8a znajdująca się na końcu niniejszego raportu.

²⁰ Polska Klasyfikacja Działalności. Warszawa GUS 2007.

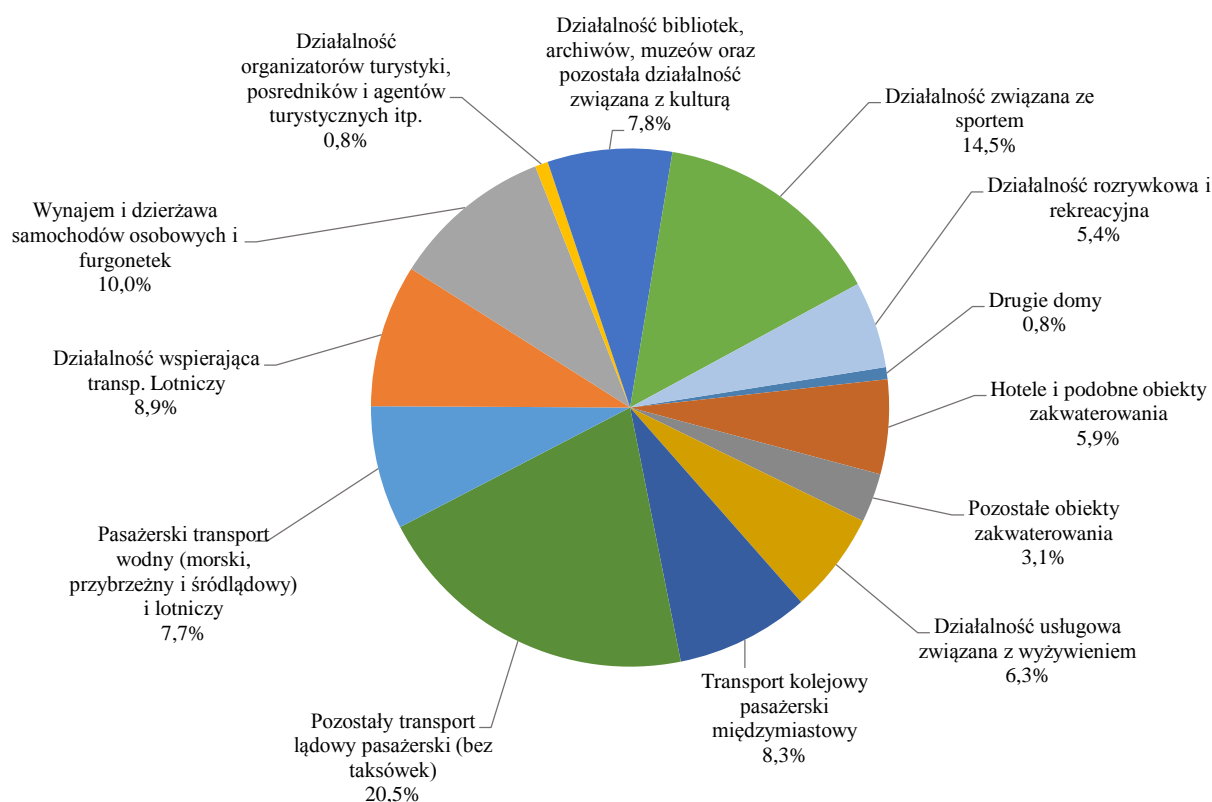
²¹ Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2015 roku, Warszawa, GUS 2016.

W nakładach inwestycyjnych w 2015 roku w CRDT dominowały dwie grupy działalności: pozostały transport lądowy pasażerski oraz działalność związana ze sportem. Nakłady inwestycyjne w grupie działalności związanych z pozostałym transportem lądowym pasażerskim (3,2 mld PLN) to w 60% nakłady na zakup środków transportu (głównie transport drogowy) i w 33% nakłady na budynki i budowle (drogi) natomiast w grupie działalności związanych ze sportem (2,3 mld PLN) to głównie nakłady na budynki i budowle (boiska, stadiony itp.).

W 2015 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego oddano do użytku (nowe inwestycje lub generalne remonty) 1342 obiekty (o 24,8% więcej niż w roku poprzednim) o kubaturze 2 360 tys. m³ (o 13,1% mniej niż w roku poprzednim), w tym 357 hoteli. Produkcja budowlano-montażowa w 2015 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego zrealizowana systemem zleciowym przez podmioty budowlane, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, wyniosła 745,0 mln PLN, w tym roboty o charakterze inwestycyjnym 565,3 mln PLN.

Jednocześnie w 2015 roku w Polsce wydano 591 pozwoleń na budowę 1400 hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego o powierzchni użytkowej 412,5 tys. m².

Wykres 5.1. Udział wybranych grup działalności w nakładach inwestycyjnych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2015 roku

Źródło: Oszacowania własne na podstawie publikowanych danych GUS.

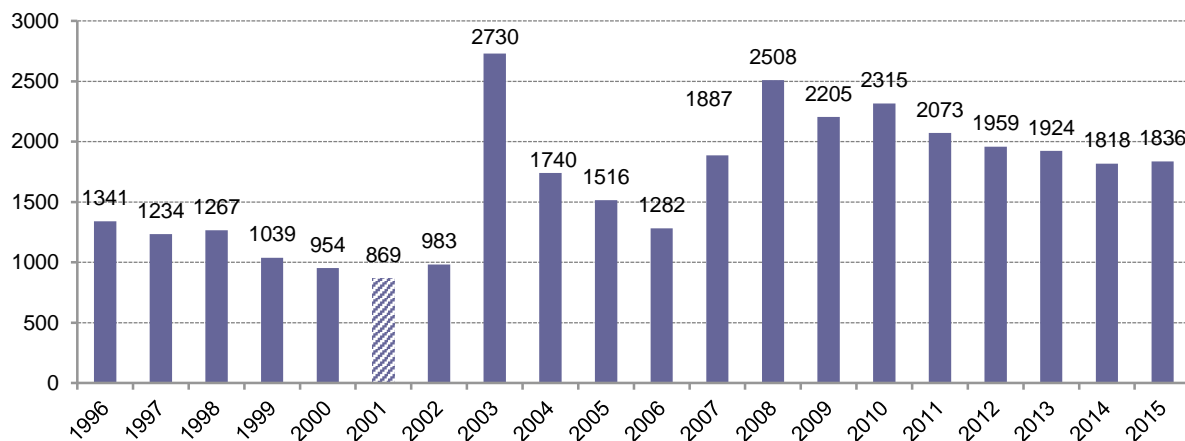
Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2014–2015

Województwo	2014		2015	
	Liczba obiektów*	Liczba hoteli	Liczba obiektów*	Liczba hoteli
Dolnośląskie	37	21	46	33
Kujawsko-pomorskie	24	13	32	13
Lubelskie	49	9	42	21
Lubuskie	40	9	51	6
Łódzkie	20	12	13	6
Małopolskie	60	51	67	38
Mazowieckie	49	41	35	28
Opolskie	26	13	12	5
Podkarpackie	109	19	99	12
Podlaskie	7	2	15	11
Pomorskie	119	29	163	45
Śląskie	35	31	40	23
Świętokrzyskie	26	13	28	18
Warmińsko-mazurskie	56	15	51	15
Wielkopolskie	44	31	92	29
Zachodniopomorskie	374	48	556	54
POLSKA	1075	357	1342	357

* Hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego.

Źródło: *Budownictwo – wyniki działalności w 2015 r.* Warszawa GUS 2016.

Wykres 5.2. Domy letniskowe i domki wakacyjne oraz rezydencje wiejskie*

* Nie przeznaczone do stałego zamieszkania na obszarach wiejskich.

Za rok 2000 – oszacowanie Instytutu Turystyki.

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności.* Warszawa GUS. 1996–2016.

Przedstawione informacje dotyczyły bazy zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o bazę zakwaterowania indywidualnego, w zakres RST wchodzi tylko tzw. drugie domy. Ta grupa obiektów od 2001 roku obejmuje kategorię *Domy letnie i domki wypoczynkowe oraz rezydencje wiejskie* na terenach wiejskich. W 2015 roku oddano do użytku 1 836 obiektów o kubaturze 626,0 tys. m³. Zmiany w tym zakresie obrazuje wykres 5.2.

Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2013–2015

Wyszczególnienie	2013	2014	2015
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN	122,6	118,1	119,3
Liczba domów oddanych do użytku	1924	1818	1836
Kubatura w tys. m ³	592,5	580,0	626,0

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności*. Warszawa GUS 2010–2014.

W 2008 roku²² na zakup środków transportu w sektorze transportu lotniczego poniesiono nakłady w wysokości około 138,4 mln PLN. Łączne nakłady na transport lotniczy w 2008 roku wyniosły 158,9 mln PLN. W 2013 roku dysponujemy jedynie nakładami inwestycyjnymi PLL LOT wynoszącymi 25,0 mln PLN²³ oraz nakładami inwestycyjnymi Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej w 2015 roku wynoszącymi 168,5 mln PLN²⁴

W 2015 roku firmy zajmujące się rozkładowym transportem lotniczym w Polsce dysponowały 53 samolotami komunikacyjnymi (2014 r. – 52). W 2015 roku porty lotnicze odnotowały 360,0 tys., a w 2014 roku 336,3 tys. startów i lądowań samolotów pasażerskich, które przewiozły odpowiednio 7,29 i 7,79 mln pasażerów²⁵.

5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2015 roku

Wartość brutto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (m. in. budynki i budowle, środki transportu oraz maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia) w CRDT (bez wartości gruntów i drugich domów), w 2015 roku wyniosła 97,9 mld PLN (wzrost o 7,7% w stosunku do roku poprzedniego), co stanowi 2,7% wartości brutto środków trwałych ogółem w gospodarce narodowej (w bieżących cenach ewidencyjnych).

W ramach CRDT można wyróżnić: obiekty noclegowe (21,1 mld PLN), w której 91,9% stanowi wartość budynków i budowli, działalność związaną ze sportem (21,4 mld PLN), w której dominującą pozycję stanowią budynki i budowle (93,4%), pozostały transport lądowy pasażerski (15,8 mld PLN) oraz gastronomię (8,1 mld PLN).

Warto zaznaczyć zdecydowaną dominację transportu (36,0 mld PLN) stanowiącego łącznie 36,8% wartości brutto wszystkich CRDT.

Szczegółową strukturę wartości środków trwałych w CRDT przedstawia wykres 5.3. a wartości liczbowe tablica 8b.

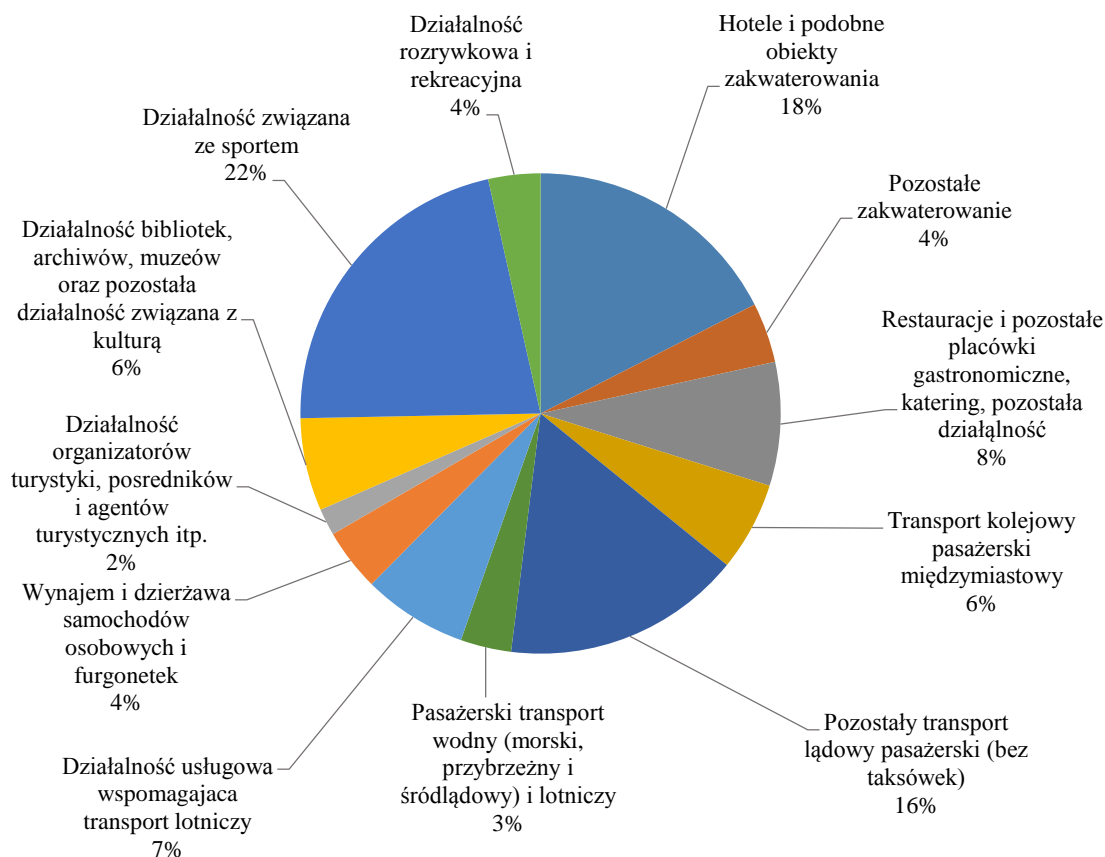
²² Ostatnie dostępne dane

²³ Źródło: *Pakiet informacyjny dla akcjonariuszy PLL LOT S.A.*, Warszawa, czerwiec 2013

²⁴ Źródło: *Sprawozdanie finansowe PAŻP za 2015 rok*, PAŻP, listopad 2016, Warszawa

²⁵ Łączna liczba pasażerów przewoźników krajowych i zagranicznych odprawionych i przyjętych na polskich lotniskach w 2015 roku wyniosła 30,49 mln.

Wykres 5.3. Udział wybranych grup działalności w wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2015 roku

Źródło: oszacowania własne na podstawie publikowanych danych GUS.

W podanej wartości brutto środków trwałych nie uwzględniono wartości gruntów. Nie uwzględniono także wartości domów wakacyjnych.

6. Schemat obliczania RST w wersji uproszczonej: zmienne i źródła ich szacowania

6.1. Spożycie turystyczne

Podstawą szacowania RST w wersji uproszczonej powinno być spożycie turystyczne od-wiedzających ustalone na podstawie metodologii stosowanej w pełnej wersji rachunku i za-adaptowanej do rachunków uproszczonych. Niezbędne jest oszacowanie krajowego spożycia turystycznego pieniężnego i w naturze w podziale na:

- Spożycie nierezydentów
- Krajowe spożycie rezydentów
- Inne składowe spożycia turystycznego
- Do oszacowania spożycia turystycznego należy wykorzystać następujące źródła infor-macji:
- badanie budżetów gospodarstw domowych;

- dane z bazy EUROSTAT dotyczące uczestnictwa w turystyce i wydatków na podróże mieszkańców Polski;
- dane dotyczące wydatków na podróże służbowe (rachunki narodowe);
- aktualne raporty i wyniki badań (np. w zakresie transportu lotniczego, sprzedaży imprez turystyki wyjazdowej, wynajmu samochodów, turystyki zdrowotnej itp.);
- dane z bilansu płatniczego w zakresie handlu usługami;
- badania na granicach w zakresie turystyki przyjazdowej i zagranicznych wyjazdów rezydentów;
- spożycie zbiorowe (dane administracji rządowej i jednostek samorządowych).

Dostępne źródła informacji pozwalają na oszacowanie krajowego spożycia turystycznego pieniężnego i w naturze wyłącznie na terytorium ekonomicznym Polski. W odniesieniu do rodzajów działalności gospodarczej i produktów, w uproszczonej wersji rachunku należy uwzględnić wszystkie rodzaje działalności wyszczególnione jako turystyczne (charakterystyczne lub związane z turystyką).

6.2. Współczynnik spożycia turystycznego, wartość dodana i wkład turystyki w PKB

Podstawą obliczania produkcji globalnej i podaży są dane dotyczące wielkości sprzedaży w poszczególnych rodzajach działalności, pochodzące ze statystyki strukturalnej przedsiębiorstw. Statystyka ta nie obejmuje wszystkich rodzajów działalności ujętych w RST, dotyczy to usług kulturalnych i rekreacyjnych, handlu detalicznego i usług opieki zdrowotnej. Z tego powodu oszacowanie turystycznej produkcji globalnej jest utrudnione. Jeśli chodzi o szacowanie wartości dodanej, to wykorzystano relacje długookresowe pokazujące związek między zmianami wielkości produkcji a wartością dodaną. W tym celu obliczono współczynniki korelacji liniowej Pearsona dla wartości sprzedaży i wartości dodanej w latach 2011-2014. Pokazały one, że poszczególne rodzaje działalności w różny sposób reagują na zmiany w wielkości sprzedaży. W niektórych wiąże się to z proporcjonalnym wzrostem wielkości wartości dodanej, w innych zależność ta jest słaba.

6.3. Pracujący

Obliczeń dla potrzeb modułu zatrudnienia rachunku satelitarnego turystyki (RST) w wersji uproszczonej dokonuje się przyjmując następujące założenia:

- Liczba **pracujących** w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej (CRDT) stanowi w uproszczeniu sumę **zatrudnionych i „samozatrudnionych”** (właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin).
- **Lista CRDT** tworzona jest na podstawie obowiązującej dla danego roku klasyfikacji PKD.
- W module zatrudnienia RST uwzględniane są zarówno podmioty mikro (do 9 osób pracujących) jak i podmioty powyżej 9 osób pracujących.
- Dane o podmiotach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób uzyskiwane są z GUS i pochodzą z badania pełnego (gromadzone na podstawie **formularza Z-01**).

- Ze względu na brak pełnych danych z mikroprzedsiębiorstw (do 9 osób) w RST wykorzystywane są dane pochodzące z badania reprezentatywnego na **formularzu SP-3** rozszacowywane następnie na poszczególne CRDT przez ekspertów GUS.
- Dane dotyczące przeciętnego zatrudnienia w poszczególnych CRDT, liczby podmiotów i przeciętnego godzinowego wynagrodzenia brutto zamawiane są każdorazowo w GUS.
- Dane dotyczące wielkości zatrudnienia w poszczególnych CRDT nie dają wyobrażenia o skali zatrudnienia, które można faktycznie przypisać obsłudze ruchu turystycznego – w tym celu stosowany jest tzw. współczynnik turystycznej wartości dodanej (TWD).

6.4. Nakłady inwestycyjne i środki trwałe

Szacunków wartości poszczególnych składników CRDT zarówno dla nakładów inwestycyjnych dla 2015 roku dokonano poprzez dezagregację dostępnych danych GUS z 2015 roku dla poszczególnych sekcji oraz szczegółowych statystyk dla lat 2013-2014 z wykorzystaniem danych szczegółowych z badania RST dla 2013 roku.

Przykładowo:

Nieznaną „wartość ogółem dla klasy 55.1. (Hotele i podobne obiekty zakwaterowania)” w 2015 roku oszacowano jako udział tej klasy w wartości sekcji I z 2013 roku pomnożony przez znaną wartość sekcji I w 2015 roku

$$55.1_{2015} = (55.1_{2013}/I_{2013}) \times I_{2015}$$

gdzie 55.1_{2013} oznacza wartość nakładów inwestycyjnych ogółem w klasie 55.1 w 2013 roku
 55.1_{2015} oznacza wartość nakładów inwestycyjnych ogółem w klasie 55.1 w 2015 roku
 I_{2013} oznacza wartość nakładów inwestycyjnych ogółem w sekcji I w 2013 roku
 I_{2015} oznacza wartość nakładów inwestycyjnych ogółem w sekcji I w 2015 roku

W podobny sposób oszacowano wartości nakładów na produkowane aktywa niefinansowe (budynki mieszkalne, pozostałe budynki i budowle, środki transportu, pozostałe nakłady) oraz na nieproduktywne aktywa finansowe (grunty i pozostałe aktywa finansowe)

$$55.1 \text{ grunty}_{2015} = 55.1 \text{ grunty}_{2013} \times (55.1_{2015}/55.1_{2013})$$

gdzie $55.1 \text{ grunty}_{2015}$ oznacza wartość nakładów na grunty w klasie 55.1 w 2015 roku
 $55.1 \text{ grunty}_{2013}$ oznacza wartość nakładów na grunty w klasie 55.1 w 2013 roku

Według podobnego algorytmu oszacowano również wartości środków trwałych dla klas i podklas w 2015 roku ogółem oraz w rozbiciu na: budynki i budowle, środki transportu i pozostałe środki trwałe.

Poza danymi dotyczącymi 2015 roku dostępnymi w wydawnictwach GUS szacowanymi zmiennymi były wszystkie pozostałe wielkości występujące w tabelach 8a i 8b. Były one szacowane wg wzorów równań podanych na przykładzie wskaźnika „55.1” oraz wskaźnika 55.1 dla subwskaźnika „55.1 grunty”. Na podstawie wcześniejszych oszacowań wartości wskaźników ogólnych szacowano wskaźniki szczegółowe (np. dot. gruntów). Rezultatem szacowań były tabele 8a i 8b sporządzone dla 2015 roku. Ich rezultaty w powiązaniu z danymi ilościowymi, lub pochodzącymi z innych źródeł (szczegółowe wydawnictwa GUS, raporty dotyczące

poszczególnych dziedzin działalności) posłużyły do sporządzenia tabel i wykresów oraz przedstawienia charakterystyk i interpretacji w tekście dotyczącym nakładów inwestycyjnych i środków trwałych.

7. Uwagi końcowe

Uproszczona wersja RST za 2015 rok jest kontynuacją prac rozpoczętych w połowie lat 90., zawiera jednak kilka istotnych zmian w stosunku do poprzednich edycji:

- stanowi kontynuację prac zmierzających do zmniejszenia dystansu między rokiem referencyjnym, a rokiem sporządzania rachunku;
- zawiera schemat obliczania RST w wersji uproszczonej; wskazane zostały najważniejsze zmienne i źródła ich szacowania;
- uwzględnia zmiany wprowadzone w badaniach spożycia turystycznego, wprowadzone w latach 2011 - 2014.

Ważnym wkładem metodologicznym zawartym w niniejszym opracowaniu jest wstępne opisanie procedury szacowania RST w wersji uproszczonej. Podstawą obliczeń powinno być krajowe spożycie turystyczne odwiedzających pieniądze i w naturze ustalone na podstawie metodologii stosowanej w pełnej wersji rachunku i zaadaptowanej do rachunków uproszczonych. Oznacza to, że rzetelność uproszczonego RST w bardzo dużym stopniu zależy od jakości danych o spożyciu turystycznym, wymaga poprawy zakresu badań oraz okresowego sporządzania pełnego RST.

Jako podstawę obliczania produkcji globalnej i podaży wskazano dane dotyczące wielkości sprzedaży w poszczególnych rodzajach działalności, pochodzące ze statystyki strukturalnej przedsiębiorstw. Nie uwzględnia ona jednak wszystkich rodzajów działalności ujętych w RST, co oznacza, że oszacowanie turystycznej produkcji globalnej jest utrudnione. Jeśli chodzi o szacowanie wartości dodanej, to w kolejnych RST w wersji uproszczonej sugeruje się wykorzystanie długookresowych relacji pokazujących związek między zmianami wielkości produkcji a wartością dodaną. Procedura szacowania modułu zatrudnienia i inwestycji została szczegółowo opisana w rozdziale 6.

TABLICE 2013

Tablica 1. Wydatki z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej według produktów i kategorii odwiedzających, wersja netto, ceny nabywcy (mln PLN)

Produkty	Odwiedzający jed- nodniowi	Turyści	Odwiedzający razem
	1	2	3=1+2
Charakterystyczne produkty turystyczne			
<i>Zakwaterowanie</i>	X		
55. Usługi związane z zakwaterowaniem	X	3 585	3 585
Własne domy/mieszkania wakacyjne	X	150	150
56 Usługi w zakresie wyżywienia	1 560	3 445	5 005
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego	36	23	59
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	54	163	217
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i 50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	14	52	66
51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie	16	2 428	2 444
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek		.	.
79 Usługi świadczone przez organizatorów ...	0	361	361
91 Usługi bibliotek... i 93 Usługi sportowe...	427	1 738	2 165
Charakterystyczne produkty turystyczne	2 107	11 945	14 052
<i>Krajowe charakterystyczne produkty turystyczne</i>			
<i>Usługi</i>			
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy	4	616	620
86. 10. 13 Usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy ^{a) b)}	50	5	55
<i>Produkty</i>	.	.	.
Charakterystyczne produkty turystyczne razem	2 161	12 566	14 727
Produkty związane z turystyką			
Wydatki na zakup produktów spożywczych oraz wyrobów odzieżowych	3 175	2 324	5 499
<i>w tym: marża detaliczna</i>	<i>381</i>	<i>279</i>	<i>660</i>
Wydatki na zakup produktów rafinacji ropy naftowej	2 354	1 423	3 777
<i>w tym: marża detaliczna</i>	<i>224</i>	<i>135</i>	<i>359</i>
Przedmioty wartościowe	.	.	.
<i>w tym: marża detaliczna</i>			
Razem produkty turystyczne	7 690	16 313	24 003
<i>Produkty pozostałe</i>	<i>7 348</i>	<i>4 099</i>	<i>11 447</i>
Ogółem produkty	15 038	20 412	35 450

a) w przypadku nierezydentów obejmują także wydatki na inne usługi medyczne

b) pozostałe elementy spożycia obejmują finansowanie usług uzdrowiskowych tylko przez NFZ, bez ZUS i KRUS

Tablica 2. Wydatki w turystyce krajowej według produktów, rodzajów odwiedzających i typów podróży (tys. PLN, ceny bieżące)

Produkty	Odwiedzający jednostkowi	Turyści	Odwiedzający ra- zem
	1	2	3=1+2
55. Usługi związane z zakwaterowaniem	x	3 652 118,0	3 652 118,0
Własne drugie domy	x	1 100 000,0	1 100 000,0
56. Usługi związane z wyżywieniem	457 414,0	3 364 145,3	3 821 559,4
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego	95 511,8	197 738,0	293 249,9
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	84 110,0	174 132,8	258 242,9
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i 50.3 Usługi transportu śródlądowego pasażerskiego	3 796,6	0,0	3 796,6
51.1 Usługi transportu lotniczego pasażerskiego	0,0	2 339 135,3	2 339 135,3
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek b)	0,0	141,7	141,7
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	0,0	1 562 401,4	1 562 401,4
91. Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne oraz 93. usługi związane ze sportem	16 976,6	124 056,1	141 032,7
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	657 809,1	12 513 868,6	13 171 677,7
Krajowe charakterystyczne produkty turystyczne			
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy	0,0	550 100,0	550 100,0
86 Usługi opieki zdrowotnej	0,0	281432	281 432,0
Pozostałe produkty związane z turystyką			
Wydatki na zakup produktów spożywczych oraz wyrobów odzieżowych	322 976,6	904 247,0	1 227 223,7
<i>w tym: marża detaliczna</i>	<i>49 599,0</i>	<i>138 863,6</i>	<i>188 462,6</i>
Wydatki na zakup produktów rafinacji ropy naftowej	804 582,4	1 665 726,0	2 470 308,4
<i>w tym: marża detaliczna</i>	<i>113 828,8</i>	<i>235 659,6</i>	<i>349 488,4</i>
Przedmioty wartościowe	122 871,6	255 029,5	377 901,0
<i>w tym marża detaliczna</i>	<i>18 430,7</i>	<i>38 254,4</i>	<i>56 685,2</i>
Razem produkty turystyczne	1 908 239,7	16 170 403,1	18 078 642,8
Produkty pozostałe	80 744,2	226 061,8	306 805,9
Ogółem produkty	1 988 983,9	16 396 464,8	18 385 448,7

Tablica 3. Wydatki w turystyce wyjazdowej według produktów (w mln PLN, ceny bieżące)

Brak danych

Tablica 4. Wydatki w turystyce krajowej według produktów, rodzajów odwiedzających i typów podróży (mln PLN, ceny bieżące)

Produkty	Pieniężne wydatki odwiedzających na spożycie końcowe			Inne składowe spożycia turystycznego	Krajowe spożycie turystyczne pieniężne i w naturze
	Spożycie nierezydentów	Krajowe spożycie rezydentów	Krajowe spożycie turystyczne		
	1	2	1+2= 3	4	4+3=5
Charakterystyczne produkty turystyczne					
55. Usługi związane z zakwaterowaniem	3 584,4	3 652,1	7 236,5	2 040,0	9 276,5
Własne drugie domy	150,0	1 100,0	1 250,0	x	1 250,0
56. Usługi związane z wyżywieniem	5 004,9	3 821,6	8 826,5	0,0	8 826,5
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego	59,2	293,2	352,4	359,4	711,9
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	217,1	258,2	475,3	174,8	650,1
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i 50.3 Usługi transportu śródlądowego pasażerskiego	66,1	3,8	69,9	0,0	69,9
51.1 Usługi transportu lotniczego pasażerskiego	2 443,6	2 339,1	4 782,7	247,3	5 030,0
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek b)	0,0	0,1	0,1	0,3	0,4
79. Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	361,4	1 562,4	1 923,8	114,7	2 038,5
91. Usługi świadczone przez biblioteki, archiwa, muzea i inne oraz 93. usługi związane ze sportem	2 165,5	141,0	2 306,5	151,0	2 457,5
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	14 052,2	13 171,7	27 224,0	3 087,6	30 311,5
Krajowe charakterystyczne produkty turystyczne					
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy a)	620,0	550,1	1 170,1	337,4	1 507,5
86 Usługi opieki zdrowotnej	55,0	281,4	336,4	584,4	920,8
Pozostałe produkty związane z turystyką					
Wydatki na zakup produktów spożywczych oraz wyrobów odzieżowych	5 498,6	1 227,2	6 725,8	x	6 725,8

Produkty	Pieniężne wydatki odwiedzających na spożycie końcowe			Inne składowe spożycia turystycznego	Krajowe spożycie turystyczne pieniężne i w naturze
	Spożycie nierezydentów	Krajowe spożycie rezydentów	Krajowe spożycie turystyczne		
	1	2	1+2= 3	4	4+3=5
w tym: marża detaliczna	844,4	188,5	1032,9	x	1032,9
Wydatki na zakup produktów rafinacji ropy naftowej	3 777,1	2 470,3	6 247,4	3 037,0	9 284, 4
w tym: marża detaliczna	534,4	349,5	883,9	429,6	1313,5
Przedmioty wartościowe		377,9	377,9	x	377,9
w tym marża detaliczna		56,7	56,7	x	56,7
Razem produkty turystyczne	24 003,0	18 079,0	42 082,0	7 046,4	49 128,0
Produkty pozostałe	11 447,0	306,8	11 753,8	0	11 753,8
Ogółem produkty	35 450,0	18 385,4	53 835,0	7 046,4	60 881,8

a) W przypadku nierezydentów obejmują także wydatki na inne usługi medyczne

b) Pozostałe elementy spożycia obejmują finansowanie usług uzdrowiskowych tylko przez NFZ, bez ZUS i KRUS

Tablica 5. Rachunek produkcji

Produkty	55. Zakwaterowanie	własne obiekty	56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem	49.1 Transport kolejowy pasażerski między-miastowy a)	49.3 Pozostały transport lądowy pasażerski a)	50.1 Transport morski i przybrzeżny pasażerski a)	50.3 Transport wodny śródlądowy pasażerski a)	51.1 Transport lotniczy pasażerski a)	52.23 Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy b)	77.11 Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek b)	79. Działalność związana z turystyką	91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	93. Działalność sportowa, rekreacyjna	47. Handel detaliczny	Pozostałe rodzaje działalności	Produkcja globalna w cenach bazowych
55 Usługi związane z zakwaterowaniem	11832625	0	134175	48117	0	73798	0	0	0	0	123028	812	83055	100259	13788904	13788904
<i>własne obiekty</i>		1250000	0	0	0	0	0	0	0	0					0	1250000
56 Usługi w zakresie wyżywienia	1065432	0	24023970	20980	0	79896	0	30500	0	0	28672	6510	51339	2094563	28741540	28741540
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego transportu kolejowego a)	20383	0	7386	3688381	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2468666	0	6184816
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe a)	0	0	0	0	15157654	0	0	0	0	0	9812	0	20326	0	0	15187792
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego a)	842	0	0	0	0	528171	0	0	0	0	0	0	0	2071	0	531084

Produkty	55. Zakwaterowanie	własne obiekty	56. Działalność usługowa związana z żywnością	49.1 Transport kolejowy pasażerski między-miastowy a)	49.3 Pozostały transport lądowy pasażerski a)	50.1 Transport morski i przybrzeżny pasażerski a)	50.3 Transport wodny śródlądowy pasażerski a)	51.1 Transport lotniczy pasażerski a)	52.23 Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy b)	77.11 Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonek b)	79. Działalność związana z turystyką	91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	47. Handel detaliczny	Pozostałe rodzaje działalności	Produkcja globalna w cenach bazowych
50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego a)	0	0	0	0	0	0	291200	0	0	0	0	0	0	0	0	291200
51.1 Usługi transportu lotniczego pasażerskiego a)	0	0	0	0	0	0	0	7056256	0	0	41716	0	0	0	0	7097972
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonek b)	0	0	0	0	0	0	0	0	477708	0	0	0	0	0	0	477708
79 Usługi świadczone przez organizatorów...	46325	0	147943	0	81125	0	0	0	0	0	2514493	262	3357	4256	6600	2804361
91 Usługi bibliotek...		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1813350	1945	0	1842822	1842822
93 Usługi sportowe...	32797	0	8302	0	32054	0	0	0	0	0	0	5463	8412622	12753	8841450	8841450
podstawowe produkty charakterystyczne ogółem	12998404	1250000	24321776	3757478	15270834	681865	291200	7086756	0	477708	2717721	1826397	8572644	4682568	53221316	87039650

Produkty	55. Zakwaterowanie	własne obiekty	56. Działalność usługowa związana z wyżywieniem	49.1 Transport kolejowy pasażerski między-miastowy a)	49.3 Pozostały transport lądowy pasażerski a)	50.1 Transport morski i przybrzeżny pasażerski a)	50.3 Transport wodny śródlądowy pasażerski a)	51.1 Transport lotniczy pasażerski a)	52.23 Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy b)	77.11 Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek b)	79. Działalność związana z turystyką	91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	47. Handel detaliczny	Pozostałe rodzaje działalności	Produkcja globalna w cenach bazowych
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy a)	0	0	0	0	0	0	0	0	1960233	0	0	0	0	0	0	1960233
86 Usługi opieki zdrowotnej b)	49573	0	4564	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	920872	920872
Produkty charakterystyczne ogółem	13047977	1250000	24326340	3757478	15270834	681865	291200	7086756	1960233	477708	2717721	1826397	8572644	4682568	54142188	89920755
47 Handel detaliczny																
Pozostałe produkty	70002	0	101905	0	0	23800	26400	38500	0	0	106506	9550	102985	143701053	176953005	176953005
Produkcja globalna razem	784914	0	490970	0	26382	81116	0	0	0	0	0	190465	314415	19436314	305337858	3074703158
z tego:	13902893	1250000	24919215	3757478	15297216	786781	317600	7125256	1960233	477708	2824227	2026412	8990044	167819935	328447377	334157691
<i>Produkcja globalna rynkowa</i>																
<i>Produkcja globalna na własne cele finalne</i>	13267080	x	24003444	2273570	4828003	167573195	.	.

Produkty	55. Zakwaterowanie	własne obiekty	56. Działalność usługowa związana z żywieniem	49.1 Transport kolejowy pasażerski między-miastowy a)	49.3 Pozostały transport lądowy pasażerski a)	50.1 Transport morski i przybrzeżny pasażerski a)	50.3 Transport wodny śródlądowy pasażerski a)	51.1 Transport lotniczy pasażerski a)	52.23 Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy b)	77.11 Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek b)	79. Działalność związana z turystyką	91. Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	93. Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	47. Handel detaliczny	Pozostałe rodzaje działalności	Produkcja globalna w cenach bazowych
Produkcja globalna nierynkowa	14498	x	9645	33214	5861	246740	.	.
Zużycie pośrednie w cenach nabywcy	621315	x	906126	0	4156180	0	.	.
Wartość dodana brutto w cenach bazowych	7087	x	15178064	2005146	7731223	627696	208500	5408059	654810	257448	7273776	1034020	5596592	53740975	1870712824	1870712824
koszty osobowe	6815791	x	9741151	1752456	7565994	159085	109100	1717197	1305423	220260	1589096	992392	3393452	114078960	1470864094	1470864094
Podatki związane z produkcją	3077800	x	4789800	1283176	4287746	29383	13900	430664	704760	224260	591254	551862	2138861	33327635	618837718	618837718
Dotacje związane z produkcją	418634	x	258	51780	11183	83068	1379560	.	24992041
Nadwyżka operacyjna brutto	33706	x	19	1404	33571	1487	60427	.	22224428
struktura rozmieszczenia podaży % (współczynnik specjalizacji)	3353064	x	4721	469281	3278248	129703	95300	1286534	600662	33188	947466	462918	1173010	79432192	849258763	849258763

Tablica 6. Krajowa podaż

Produkty	Produkcja globalna w cenach bazowych	Podaż razem w cenach bazowych c)	Marża handlowa i transportowa	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów	Podaż ogółem w cenach nabycia	spożycie turystyczne ogółem	współczynnik spożycia turystycznego	wartość dodana	turystyczna wartość dodana	turystyczne podatki pośrednie netto
55 Usługi związane z zakwaterowaniem	13788904	13788904	0	583324	14372228	9276633	1	6815791	4399290	376510
<i>własne obiekty</i>	1250000	1250000	0	0	1250000	1250000	1	740000	740000	0
56 Usługi w zakresie żywienia	28741540	28741540	0	1495732	30253362	8826454	0	9741151	2841992	436382
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego międzymiastowego pasażerskiego transportu kolejowego a)	6184816	6184816	-49514	520000	6655302	711923	0	1752456	187462	55625
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe a)	15187792	15187792	-1122172	102000	14167620	650092	0	7565994	347171	4680
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i śródlądowego transportu pasażerskiego a)	822284	822284	-40483	0	781801	69909	0	268185	23981	0
51.1 Usługi transportu lotniczego pasażerskiego a)	7097972	7097972	-308964	63160	6852168	5029996	1	1717197	1260549	46364
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek b)	28474050	28474050	0	501304	501304	477708	0	7081376	116749	8265

Produkty	Produkcja globalna w cenach bazowych	Podaż razem w cenach bazowych c)	Marża handlowa i transportowa	Podatki od produktów pomniejszone o dotacje do produktów	Podaż ogółem w cenach nabycia	spożycie turystyczne ogółem	współczynnik spożycia turystycznego	wartość dodana	turystyczna wartość dodana	turystyczne podatki pośrednie netto
79 Usługi świadczone przez organizatorów...c)	2804361	2804361	0	1470238	4274599	2038473	0	1589096	757809	701128
91 Usługi bibliotek... i 93 usługi sportowe...	10684272	11123515	0	846927	11970442	2457540	0	4385844	900417	173875
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy a)	1960233	1960233				1507556	1	1305423	1003961	0
86 Usługi opieki zdrowotnej b)	90865131	90865131	0	2376	90867507	920872	0	56236272	569911	24
Wydatki na zakup produktów spożywczych oraz wyrobów odzieżowych	6725845	288634237	44325059	51580668	445750760	6725845	0	x	x	732269
Wydatki na zakup produktów rafinacji ropy naftowej	9284323	92204359	31058739	40192212	163455310	9284323	0	x	x	2282933
47 handel detaliczny	167819935	x	x	x	x	1721094	0	114078960	1169948	0
Pozostałe produkty	3074703158	3074703158	x	87874115	3162577273	25806042	0	1320683737	10776533	717036
Produkcja globalna razem	3341576918	4082814063	0	185977955	4268792018	76754461	x	1470864094	25095774	5535090

c) tylko podaż na terytorium ekonomicznym Polski

Tablica 7. Pracujący ¹ w turystyce, stan na 31 XII 2013 r. (wszystkie jednostki)

Rodzaje działalności wg PKD		Liczba jednostek ²	Status						Liczba pracujących ogółem			Współczynnik TWD
			Zatrudnieni			Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin						
			Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	4516	16025	29046	45071	2156	2206	4362	18181	31252	49433	0,5293
55.2	Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	8354	3854	8994	12848	2709	3286	5995	6563	12280	18843	0,5293
55.3	Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe	170	89	114	203	65	78	143	154	192	346	0,5293
55.9	Pozostałe zakwaterowanie	693	1159	3996	5155	114	127	241	1273	4123	5396	0,5293
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	25268	34897	71351	106248	13023	12525	25548	47920	83876	131796	0,2319
56.2	Przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (catering) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa	4397	5163	12009	17172	1861	1806	3667	7024	13815	20839	0,2319
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	6645	3608	8493	12101	3016	2923	5939	6624	11416	18040	0,2319
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	30	15882	5957	21839	10	3	13	15892	5960	21852	0,1050
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	44755	94404	15576	109980	24853	2975	27828	119257	18551	137808	0,0345
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski	188	271	155	426	133	17	150	404	172	576	0,0814
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	150	425	73	498	108	13	121	533	86	619	0,0814

Rodzaje działalności wg PKD	Liczba jednostek ²	Status						Liczba pracujących ogółem			Współczynnik TWD	
		Zatrudnieni			Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin			Mężczyźni	Kobiety	Ogółem		
		Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem					
51.1	Transport lotniczy pasażerski	242	1598	1825	3423	95	12	107	1693	1837	3530	0,7267
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	1324	1897	1378	3275	539	273	812	2436	1651	4087	0,0165
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz Pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	5575	2964	8339	11303	2147	2246	4393	5111	10585	15696	0,4244
91.0	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	3554	12191	32289	44480	393	295	688	12584	32584	45168	0,1839
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	8472	14434	13626	28060	3414	2599	6013	17848	16225	34073	0,1922
	Charakterystyczna działalność turystyczna ogółem	114549	216314	216354	432668	54733	31423	86156	271047	247777	518824	

1) Dane dla jednostek zatrudniających powyżej 9 osób - na podstawie badania prowadzonego na formularzu Z-06. Pozostałe jednostki - na podstawie badania na podstawie badania prowadzonego na formularzu SP-3 - dot. działalności gospodarczej przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób (badanie reprezentacyjne).

2) Liczba jednostek - j.w.

Tablica 7. - c. d.

Rodzaje działalności wg PKD		Status						Liczba pracujących ogółem			Średnia godzinowa stawka brutto (PLN)	
		Zatrudnieni			Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin							
		Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Jednostki do 9 prac.	Jednostki powyżej 9 prac.
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	8482	15373	23855	1141	1168	2309	9623	16541	26164	12	17
55.2	Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	2040	4760	6800	1434	1739	3173	3474	6499	9973	11	17
55.3	Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe	47	60	107	34	41	76	82	102	183	11	15
55.9	Pozostałe zakwaterowanie	613	2115	2728	60	67	128	674	2182	2856	12	19
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	8094	16549	24643	3021	2905	5926	11115	19454	30569	10	13
56.2	Przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (catering) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa	1198	2785	3983	432	419	851	1629	3204	4833	10	14
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	837	1970	2807	700	678	1378	1536	2648	4184	10	11
49.1	Transport kolejowy pasażerski między-miastowy	1668	626	2294	1	0	1	1669	626	2295	13	23
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	3253	537	3790	856	103	959	4110	639	4749	11	21
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski	22	13	35	11	1	12	33	14	47	15	26

Rodzaje działalności wg PKD		Status						Liczba pracujących ogółem			Średnia godzinowa stawka brutto (PLN)	
		Zatrudnieni			Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin							
		Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Jednostki do 9 prac.	Jednostki powyżej 9 prac.
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	35	6	41	9	1	10	43	7	50	17	22
51.1	Transport lotniczy pasażerski	1161	1326	2488	69	9	78	1230	1335	2565	23	45
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	31	23	54	9	5	13	40	27	67	16	36
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	1258	3539	4797	911	953	1864	2169	4493	6662	15	22
91.0	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	2243	5940	8182	72	54	127	2315	5994	8309	15	19
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	2774	2618	5392	656	499	1155	3430	3118	6548	15	18
	Charakterystyczna działalność turystyczna ogółem	33755	58241	91996	9416	8643	18059	43171	66883	110055	11	20

Tablica 8a. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2013 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

Rodzaj działalności		Nakłady na produkowane aktywa niefinansowe					Nakłady ogółem
		Budynki mieszkalne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem	
	Drugie domy	122 600	.	.	.	122 600	122 600
55	Zakwaterowanie	.	1 052 859	37 867	253 528	1 344 254	1 345 132
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	.	650 578	20 636	189 570	860 784	860 784
55.2-55.9	Pozostałe zakwaterowanie	.	402 281	17 231	63 958	483 470	484 348
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	.	402 967	55 013	461 299	919 279	919 279
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	.	308 280	38 312	414 411	761 003	761 003
56.2	Przygotowanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa	.	34 436	8 501	25 192	68 129	68 129
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	.	60 251	8 200	21 696	90 147	90 147
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	.	149 821	950 516	28 380	1 128 717	1 128 717
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski (bez taksówek)	.	914 787	1 672 817	186 479	2 774 083	2 774 148
50.1 50.3 51.1	Pasażerski transport wodny (morski, przybrzeżny, śródlądowy) i lotniczy	.	10 253	1 029 538	2 929	1 042 720	1 042 720
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	.	876558	83 249	245 600	1 205 407	1 205 491
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	.	19 174	952 849	101 790	1 073 813	1 073 813
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	.	49 129	23 421	14 301	86 851	86 851
79.1	Działalność agentów i pośredników turystycznych oraz organizatorów turystyki	.	48 075	21 979	12 141	82 195	82 195
79.9	Pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	.	1 054	1 442	2 160	4 656	4 656
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	.	1 067 151	15 633	234 371	1 317 155	1 318 348
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	.	2 965 302	72 679	328 464	3 366 445	3 373 177
93.1	Działalność związana ze sportem	.	2 158 787	55 439	236 986	2 451 212	2 455 790
93.2	Działalność rozrywkowa i rekreacyjna	.	806 515	17 240	91 478	915 233	917 387
	Ogółem CRDT	122 600	7 508 001	4 893 582	1 857 141	14 381 324	14 390 276

Tablica 8b. Wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2013 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

Rodzaj działalności		Wartości brutto środków trwałych			
		Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem
55	Zakwaterowanie	17 401 915	255 734	1 272 735	18 930 384
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	14 295 612	142 746	940 474	15 378 832
55.2-55.9	Pozostałe zakwaterowanie	3 106 303	112 988	332 261	3 551 552
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	5 910 389	229 576	1 163 023	7 302 988
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	4 899 642	174 015	968 026	6 041 683
56.2	Przygotowanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa	372 416	20 014	93 607	486 037
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	638 331	35 547	101 390	775 268
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	616 551	4 329 777	59 840	5 006 168
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski (bez taksówek)	7 413 056	5 218 846	794 124	13 426 026
50.1 50.3 51.1	Pasażerski transport wodny (morski, przybrzeżny, śródlądowy) i lotniczy	160 512	2648995	42277	2 851 784
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	4731195	289271	858197	5878663
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	351 064	2 557 747	369 855	3 278 666
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	1 194 607	84 504	137 433	1 416 544
79.1	Działalność agentów i pośredników turystycznych oraz organizatorów turystyki	833 254	76 673	111 999	1 021 926
79.9	Pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	361 353	7 831	25 434	394 618
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	3 499 969	43 042	1 496 718	5 039 729
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	18 810 575	185 059	1 428 914	20 424 548
93.1	Działalność związana ze sportem	16 433 017	119 811	1 041 619	17 594 447
93.2	Działalność rozrywkowa i rekreacyjna	2 377 558	65 248	387 295	2 830 101
	Ogółem CRDT	60 089 833	15 842 551	7 623 116	83 555 500

Dane rzeczowe (2013)

Tablica 9a. Liczba podróży i udzielonych noclegów wg rodzajów turystyki i grup nabywców (tys.)

2013 rok		Liczba podróży (badania)	Liczba udzielonych noclegów (badania)	Liczba noclegów w bazie noclegowej (GUS)
Zagraniczna turystyka przyjazdowa	Turyści	15 800	66 290	12 471
	OJ*	56 510	.	.
	Odwiedzający razem	72 310	.	.
Turystyka krajowa	Turyści	42 450	196 200	50 488
	OJ*	Brak danych	.	.
	Odwiedzający razem	.	.	.
Zagraniczna turystyka wyjazdowa rezydentów	Turyści	10 050	97 400	.
	OJ*	42 530	.	.
	Odwiedzający razem	52 580	.	.

OJ - odwiedzający jednodniowi

Badania – badania Ministerstwa Sportu i Turystyki

Tablica 9b. Zagraniczna turystyka przyjazdowa: liczba przyjazdów wg wykorzystanych środków transportu (tys.)

Wyszczególnienie	Liczba przyjazdów ogółem
Transport lotniczy	4 338
Transport wodny	361
Transport lądowy	67 611
Kolej	2 164
Razem drogowe	65 447
Ogółem	72 310

Źródło: UNWTO, Compendium of Tourism Statistics

TABLICE 2015

Tablica I. Krajowe spożycie turystyczne, wersja netto, ceny nabywcy bieżące (w mln PLN)

Wyszczególnienie	Pieniężne wydatki odwiedzających na spożycie końcowe			Inne składowe spożycia turystycznego	Krajowe spożycie turystyczne pieniężne i w naturze
	Spożycie nierezydentów	Krajowe spożycie rezydentów	Krajowe spożycie turystyczne		
	1	2	3=1+2	4	5=4+3
A. Charakterystyczne produkty turystyczne					
<i>Zakwaterowanie</i>					
55 Usługi związane z zakwaterowaniem	3 162 933	3 702 632	6 865 565	2 070 676	8 936 241
Własne domy/mieszkania wakacyjne	157 500	1 150 000	1 307 500	x	1 307 500
56 Usługi w zakresie wyżywienia	4 327 615	4 874 092	9 201 708	0	9 201 708
49.1 Usługi w zakresie pasażerskiego między-miastowego transportu kolejowego	112 895	218 762	331 657	364 797	696 454
49.3 Usługi pasażerskiego transportu lądowego pozostałe	724 120	783 448	1 507 568	177 407	1 684 975
50.1 Usługi morskiego i przybrzeżnego transportu pasażerskiego i 50.3 Usługi transportu wodnego śródlądowego pasażerskiego	90 909	5 789	96 698	0	96 698
51.1 Przewozy lotnicze pasażerskie	1 897 066	2 058 439	3 955 505	165 671	4 121 176
77.11 Usługi wynajmu samochodów osobowych i furgonetek	.	167 300	167 300	379 400	546 700
79 Usługi świadczone przez organizatorów...	458 032	2 031 122	2 489 154	76 839	2 565 993
91 Usługi bibliotek... i 93 Usługi sportowe...	1 922 997	419 218	2 342 215	0	2 342 215
Razem charakterystyczne produkty turystyczne	12 854 068	15 410 802	28 264 870	3 234 790	31 499 660
<i>Krajowe charakterystyczne produkty turystyczne</i>					
52.23 Usługi wspomagające transport lotniczy	614 000	746 852	1 360 852	.	1 360 852
86. 10. 13 Usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy ^{a) b)}	55 000	377 356	432 356	612 641	1 044 997
Charakterystyczne produkty turystyczne razem	13 523 068	16 535 010	30 058 078	3 847 431	33 905 509
<i>Produkty związane z turystyką</i>					
Wydatki na zakup produktów spożywczych oraz wyrobów odzieżowych	6 103 516	2 273 170	8 376 686	x	8 376 686
<i>w tym: marża detaliczna</i>	<i>933 838</i>	<i>347 795</i>	<i>1 281 633</i>	<i>x</i>	<i>1 281 633</i>
Wydatki na zakup produktów rafinacji ropy naftowej	4 242 901	2510552	6 753 453	3 082 461	9 835 914
<i>w tym: marża detaliczna</i>	<i>598 249</i>	<i>353988</i>	<i>952 237</i>	<i>434 627</i>	<i>1 386 864</i>
Przedmioty wartościowe	.	100 730	100 730	x	100 730

<i>w tym: marża detaliczna</i>	.	15 109	15 109	x	15 109
Razem produkty turystyczne	23 869 485	21 419 462	45 288 946	6 929 893	52 218 839
Produkty pozostałe	12 880 565	0	12 880 565	x	12 880 565
Ogółem produkty	36 750 050	21 419 462	58 169 512	6 929 893	65 099 404

a) W przypadku nierezydentów obejmują także wydatki na inne usługi medyczne

b) Pozostałe elementy spożycia obejmują finansowanie usług uzdrowiskowych tylko przez NFZ, bez ZUS i KRUS

Tablica II. Oszacowanie turystycznego PKB (ceny bieżące, mln PLN)

Rodzaj działalności		Produkcja globalna	Wartość dodana	2015	
				Współczynnik TWD	Turystyczna wartość dodana
55.	Zakwaterowanie	16084	7197	0,441	3172
	Drugie domy				174
56.	Gastronomia	29408	10933	0,205	2240
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	4208	1896	0,092	174
49.3	Pozostał transport lądowy pasażerski	16357	8090	0,084	676
50.1, 50.3	Transport pasażerski wodny	899	146	0,138	20
51.1	Transport lotniczy pasażerski	6358	1532	0,138	212
52.23	Działalność wspierająca transport lotniczy	.	1476	0,667	985
77.1	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	547	.	0,016	134
79	Działalność związana z turystyką ^a	3754	2112	0,40	849
86.	Opieka medyczna	.	.	0,18	27
91. i 93.	Usługi kulturalno-rekreatywne ^a	.	.	0,192	941
47.	Handel detaliczny ogółem ^a	171905	116856	0,01	1169
Wartość dodana brutto w CRDT ogółem		.	x	x	10772
Działalność drugorzędna i pozostałe		.	x	x	1345
Turystyczna wartość dodana ogółem		x	x	x	13963

a) podaż

Dane rzeczowe

Tablica III. Liczba podróży i udzielonych noclegów wg rodzajów turystyki i grup nabywców

2015		Liczba podróży (badania)	Liczba udzielonych noclegów (badania)	Liczba noclegów w bazie noclegowej (GUS)
Zagraniczna turystyka przyjazdowa	Turyści	16 728	brak danych	13 758
	OJ*	61 009	.	.
	Odwiedzający razem	77 737	.	.
Turystyka krajowa	Turyści	39 871	186 900	57 477
	OJ*	.	.	.
	Odwiedzający razem	.	.	.
Zagraniczna turystyka wyjazdowa rezydentów	Turyści	10 906	99 600	.
	OJ*	brak danych	.	.
	Odwiedzający razem	brak danych	.	.

OJ - odwiedzający jednodniowi

Badania – badania Ministerstwa Sportu i Turystyki

Tabela IV. Pracujący¹ w charakterystycznych turystycznych rodzajach działalności w 2015 r.

Rodzaje działalności wg PKD		Liczba jednostek ²	Status						Liczba pracujących ogółem			Współczynnik TWD
			Zatrudnieni			Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin						
			Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	4239	15804	30701	46505	2264	2020	4284	18068	32721	50789	0,4407
55.2	Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	10149	4434	9599	14033	3327	3297	6624	7761	12896	20657	0,4407
55.3	Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe	179	97	123	220	70	68	138	167	191	358	0,4407
55.9	Pozostałe zakwaterowanie	676	1173	4042	5215	125	120	245	1298	4162	5460	0,4407
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	29177	34382	74284	108666	14108	15509	29617	48490	89793	138283	0,2049
56.2	Przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (catering) i pozostała...	5091	4950	12433	17383	2065	2348	4413	7015	14781	21796	0,2049
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	6257	2412	7107	9519	2518	2931	5449	4930	10038	14968	0,2049
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	42	15415	5684	21099	19	3	22	15434	5687	21121	0,0918
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	47560	95560	15010	110570	25517	2843	28360	121077	17853	138930	0,0835
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski	196	482	165	647	165	19	184	647	184	831	0,1383
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	354	287	62	349	245	25	270	532	87	619	0,1383
51.1	Transport lotniczy pasażerski	369	1619	1893	3512	175	32	207	1794	1925	3719	0,6673
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	1857	2859	1845	4704	785	370	1155	3644	2215	5859	0,0165
79	Działalność związana z turystyką	6639	3287	8405	11692	2277	3266	5543	5564	11671	17235	0,4019
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	3615	12584	32771	45355	488	343	831	13072	33114	46186	0,1839
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	9883	14837	15116	29953	4410	3118	7528	19247	18234	37481	0,1922
	Charakterystyczna działalność turystyczna ogółem	126588	217953	222333	440286	58667	36349	95016	276620	258682	535302	

Rodzaje działalności wg PKD		Status						Liczba pracujących ogółem			Średnia godzinowa stawka brutto (PLN)	
		Zatrudnieni			Właściciele, współwłaściciele i pomagający członkowie rodzin							
		Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Jednostki do 9 prac.	Jednostki powyżej 9 prac.
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	6965	13530	20495	998	890	1888	7963	14421	22383	13	18
55.2	Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania	1954	4230	6184	1466	1453	2919	3420	5683	9104	12	18
55.3	Pola kempingowe (włączając pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe	43	54	97	31	30	61	74	84	158	12	16
55.9	Pozostałe zakwaterowanie	517	1781	2298	55	53	108	572	1834	2406	13	21
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	7045	15220	22265	2891	3178	6068	9935	18398	28333	12	14
56.2	Przygotowywanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (catering) i pozostała...	1014	2547	3562	423	481	904	1437	3029	4466	11	15
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	494	1456	1950	516	601	1116	1010	2057	3067	11	12
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	1415	522	1936	2	0	2	1416	522	1938	15	26
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski	7982	1254	9236	2131	237	2369	10113	1491	11605	12	23
50.1	Transport morski i przybrzeżny pasażerski	67	23	89	23	3	25	89	25	115	18	31
50.3	Transport wodny śródlądowy pasażerski	40	9	48	34	3	37	74	12	86	17	18
51.1	Transport lotniczy pasażerski	1080	1263	2344	117	21	138	1197	1285	2482	23	48
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów...	47	30	78	13	6	19	60	37	97	18	40
79	Działalność związana z turystyką	1321	3378	4699	915	1313	2228	2236	4691	6927	16	25
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	2315	6028	8343	90	63	153	2405	6091	8496	14	21
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	2851	2905	5756	847	599	1447	3699	3504	7202	14	20
	CRDT ogółem	35149	54231	89381	10551	8932	19483	45701	63163	108864	12	21

¹ Dane dla jednostek zatrudniających powyżej 9 osób – na podstawie badania prowadzonego na formularzu Z-06. Pozostałe jednostki – doszacowanie na podstawie danych dla 2015 roku.

² Liczba jednostek – j.w.

Tablica V. Nakłady inwestycyjne na środki trwałe w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2015 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

Rodzaj działalności		Nakłady na produkowane aktywa niefinansowe					Nakłady ogółem
		Budynki mieszkalne	Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem	
	Drugie domy	119 300	.	.	.	119 300	119 300
55	Zakwaterowanie	.	1 137 976	40 928	274 024	1 452 928	1 453 877
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	.	703 173	22 304	204 896	930 373	930 373
55.2-55.9	Pozostałe zakwaterowanie	.	403 012	18 624	69 129	490 764	523 504
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem		435 544	59 460	498 592	993 597	993 597
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	.	333 202	41 409	447 913	822 525	822 525
56.2	Przygotowanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa	.	37 220	9 188	27 229	73 637	73 637
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	.	65 122	8 863	23 450	97 435	97 435
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	.	174 846	1 109 281	33 120	1 317 247	1 317 323
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski (bez taksówek)	.	1 067 671	1 952 387	217 644	3 237 703	3 237 703
50.1 50.3 51.1	Pasażerski transport wodny (morski, przybrzeżny, śródlądowy) i lotniczy	.	11 965	1 201 475	3 418	1 216 858	1 216 956
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy		1023100	97 167	286 659	1 406 926	1 406 926
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek		28 306	1 406 641	150 267	1 585 214	1 585 214
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane		72 527	34 575	21 112	128 214	128 214
79.1	Działalność agentów i pośredników turystycznych oraz organizatorów turystyki		70 971	32 446	17 923	121 340	121 340
79.9	Pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane		1 556	2 129	3 189	6 873	6 873
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą		992 733	14 543	218 027	1 225 303	1 226 413
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna		2 758 517	67 611	305 559	3 131 686	3 137 949
93.1	Działalność związana ze sportem		2 008 244	51 573	220 460	2 280 277	2 284 536
93.2	Działalność rozrywkowa i rekreacyjna		750 273	16 038	85 099	851 409	853 413
	Ogółem CRDT	119 300	7 671 394	5 984 069	2 008 423	15 783 185	15 823 471

Tablica Va. Wartości brutto środków trwałych charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej w 2015 roku, ceny bieżące (w mln PLN)

Rodzaj działalności		Wartości brutto środków trwałych			
		Pozostałe budynki i budowle	Środki transportu	Pozostałe	Ogółem
55	Zakwaterowanie	19 394 536	285 017	1 418 471	21 098 023
55.1	Hotele i podobne obiekty zakwaterowania	15 932 543	159 091	1 048 164	17 139 798
55.2-55.9	Pozostałe zakwaterowanie	3 461 993	125 926	370 307	3 958 225
56	Działalność usługowa związana z wyżywieniem	6 587 163	255 864	1 296 196	8 139 223
56.1	Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne	5 460 680	193 941	1 078 871	6 733 491
56.2	Przygotowanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa	415 060	22 306	104 326	541 691
56.3	Przygotowywanie i podawanie napojów	711 424	39 617	113 000	864 041
49.1	Transport kolejowy pasażerski międzymiastowy	723 801	5 082 951	70 249	5 877 002
49.3	Pozostały transport lądowy pasażerski (bez taksówek)	8 702 573	6 126 676	932 264	15 761 513
50.1 50.3 51.1	Pasażerski transport wodny (morski, przybrzeżny, śródlądowy) i lotniczy	188 433	3 109 793	49 631	3 347 858
52.23	Działalność usługowa wspomagająca transport lotniczy	5 554 197	339 590	1 007 482	6 901 269
77.11	Wynajem i dzierżawa samochodów osobowych i furgonetek	439 816	3 204 368	463 358	4 107 541
79	Działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	1 496 614	105 867	172 177	1 774 659
79.1	Działalność agentów i pośredników turystycznych oraz organizatorów turystyki	1 043 908	96 057	140 313	1 280 278
79.9	Pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane	452 706	9 811	31 864	494 381
91	Działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą	4 247 331	52 233	1 816 318	6115882
93	Działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna	22 827 269	224 575	1 734 036	24785880
93.1	Działalność związana ze sportem	19 942 022	145 395	1 264 040	21351457
93.2	Działalność rozrywkowa i rekreacyjna	2 885 247	79 181	469 996	3434423
	Ogółem CRDT	70 161 734	18 786 935	8 960 181	97 908 849

Tablica Vb. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2014–2015

Województwo	2014		2015	
	Liczba obiektów*	Liczba hoteli	Liczba obiektów*	Liczba hoteli
Dolnośląskie	37	21	46	33
Kujawsko-pomorskie	24	13	32	13
Lubelskie	49	9	42	21
Lubuskie	40	9	51	6
Łódzkie	20	12	13	6
Małopolskie	60	51	67	38
Mazowieckie	49	41	35	28
Opolskie	26	13	12	5
Podkarpackie	109	19	99	12
Podlaskie	7	2	15	11
Pomorskie	119	29	163	45
Śląskie	35	31	40	23
Świętokrzyskie	26	13	28	18
Warmińsko-mazurskie	56	15	51	15
Wielkopolskie	44	31	92	29
Zachodniopomorskie	374	48	556	54
POLSKA	1075	357	1342	357

* Hotele i budynków zakwaterowania turystycznego.

Źródło: *Budownictwo – wyniki działalności w 2015 r.* Warszawa GUS 2016.